

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

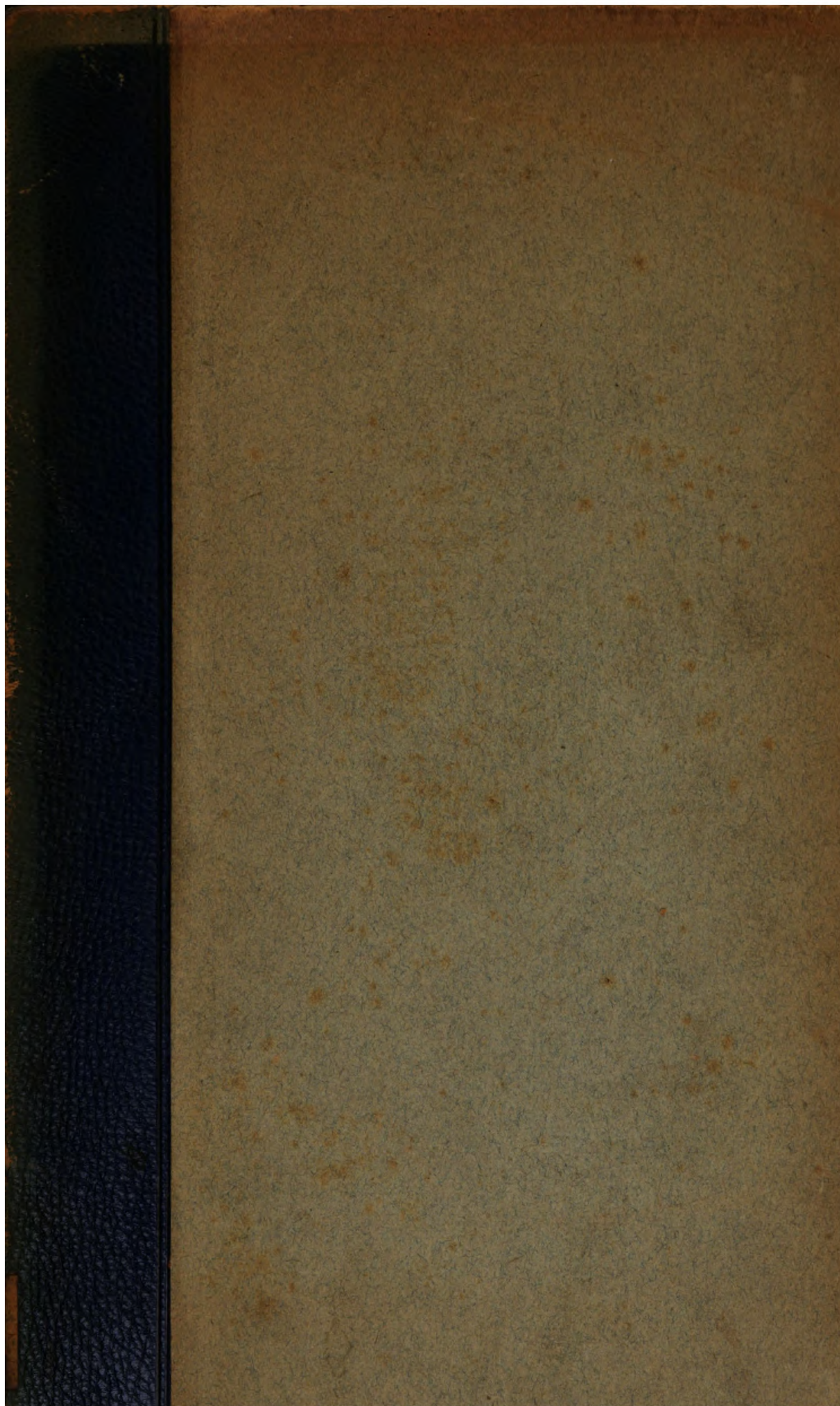
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

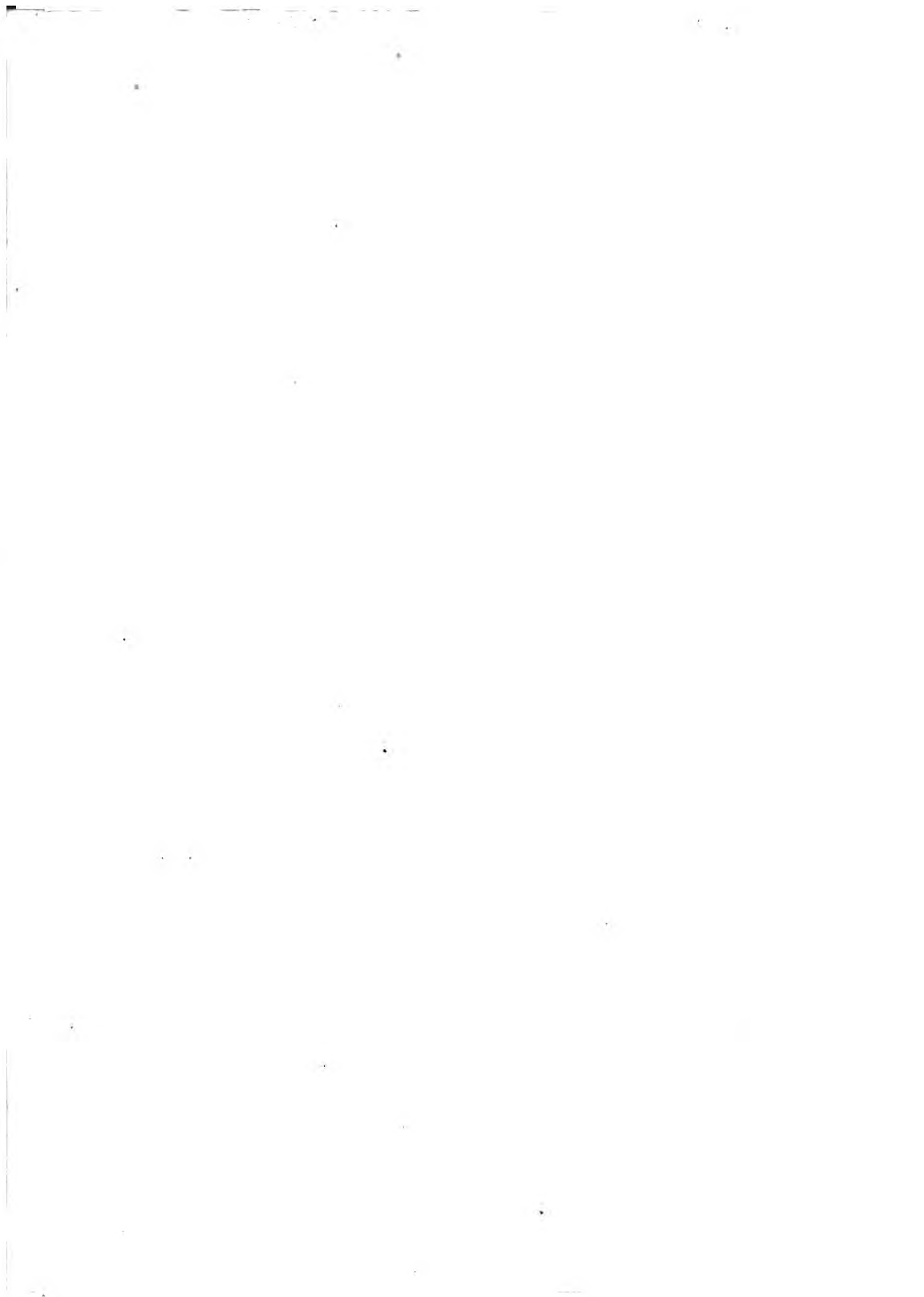

EX BIBLIOTHECIS GUDBRANDRI
VIGFUSSON et FRIDERICI YORK POWELL
olim alumni, partim ab hoc legatis, partim
emptis, a. MCMIV.

B.2.10.35. ✓

Gudbrand Vigfusson

Ferdamini

fraa

Sumaren 1860.

Af

∨

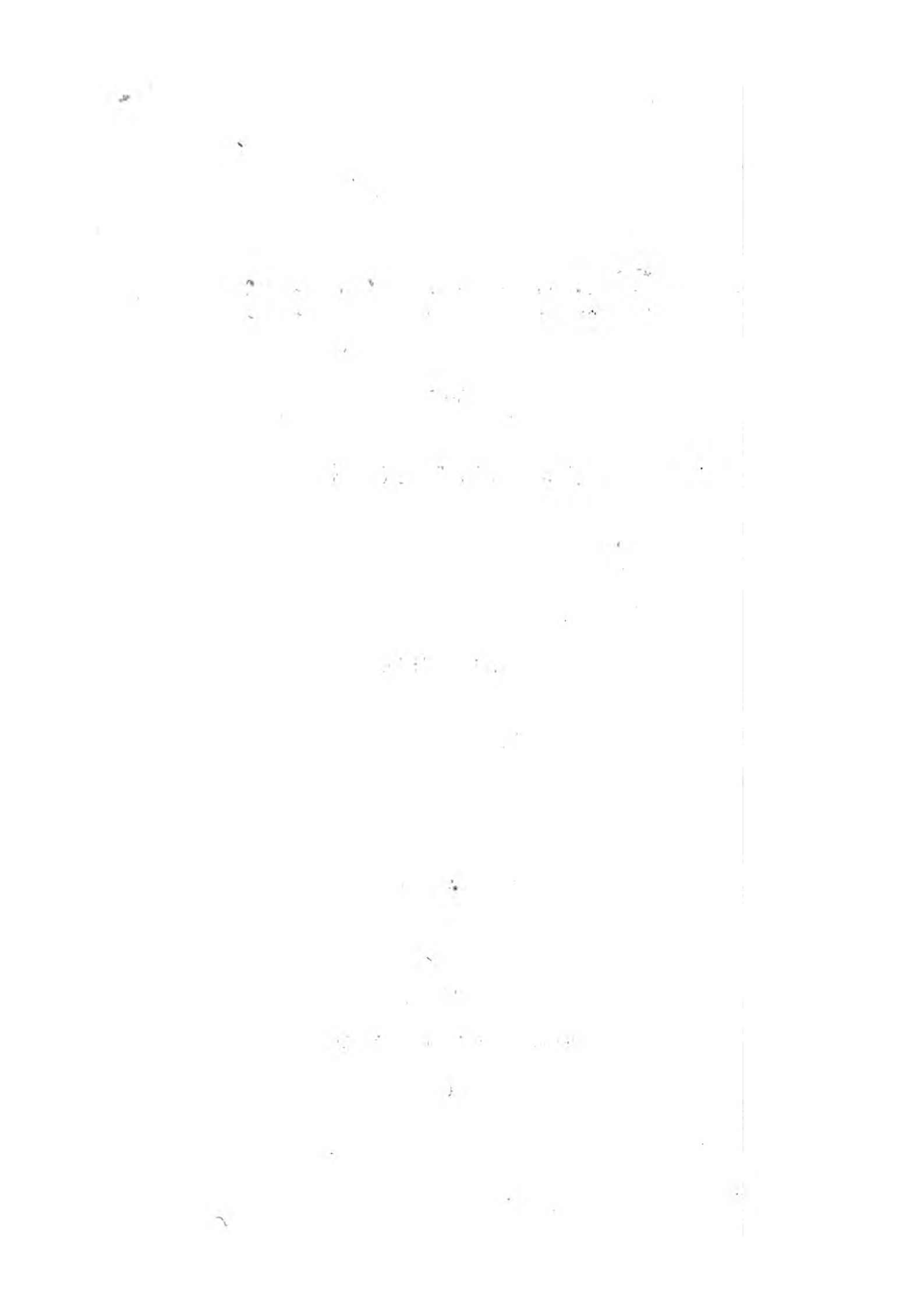
A. D. Vinje.

Christiania.

Brentat hjaa Bergh & Elleffen.

1861.

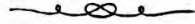
Fraa Dyen det berer.
Eg lyfter paa Gatt.
Gud veit no den Dagen,
naar dit eg kjem att'.

Farvel Hovudstaden:
i deg var det best:
der fann eg dei Beste,
der lærde eg mest.

Lat sjaa, du som altid
paa Folk helder Strø!
for Du er den Karlen,
som temja kann Dyr.

Men ufrisk i Varmen
eg altid deg fann.
Du er liksom Tanken,
du elder din Mann.

Dg derfor til Fiolls
vil eg draga som Døl,
og Kjenningar finna
og gløyma meg sjølv.

Mange meina, at aka paa Jarnvegen¹ er leidd og feidd og alltid likt seg sjølv; men eg, som er leid af trøyttkjørde Dykir og Skranglekjerrur, eg finner det som eit Dikt at fara so fort og sjaa Tre og Steinar og Luvur og alt, som i Vegen kann koma, at syna seg fram i ein Lugneblink og atter renna fraa os som skræmde Fuglar, og so høyra Gimvogni frøsa som ein annan Hest og faa Mat og Drykk af Kol og Vatn. Det er sama Drivkraft som i Hesten og meg og deg berre paa ein liten annan Maate, so det no ikki er værddt at tala um leide og feide Dribverk og slitt nokot, liksom det berre skulde vera Kol og Vatn og Eld og Malm. "Der er ei Livsens Land i Hjulom", som Profeten talar um.

Det er Mannatanken, som her paa Skaparvis hever blaaft Liv i Nosi paa Jordklumpen, og gjort Kol og Vatn og Eld og Malm til Tenaren sin; derfor skrifer og frøser i Fugleslog denne Tenaren under Svipuslaget af vaar Land, og me sitja paa vaar Sigervogn stoltare enn dei romerske Sigerherrar, og turva ikki som dei hava ein narreklædd Mann bak paa Vogni, som ropar til Manngarden paa baade Sidur af Sigerskeidet:

"Kom i Hug, store Mann, at du maa døy!"

Og so rulla me fram mot Upplýsnings og Jorðodlings smilande Land, for det var sannt det, som Franskmannen Condorcet alt aatte ti Aar sidan sagde:

¹ Jarn uttalaft som Jann elder Jahn, paa dei fleste Stader som Jonn. Liksom Korn, Konn elder Rodn. Born, Bonn, Bodn osv.

"Her vil med alt vaart Stræv vera Willmannskap i Livet, til dess me hava lagt under os all Naturkraft, so me faa hena til at gjera for os det tyngste og grovste Arbeid, so berre me ganga og sjaa etter som Uppsynsmenn."

Det gjenger dei fleste Folk som meg, at dei slita burt sin beste Ungdomsmerg med at vera Hestar og det endaa tidt paa Ting, som jamvel Hesten er for god til. "Svartem" er, som eg kvad, daa Jarnvegen vardt opnad:

— — — — —
"Han Vegen ikki væter
med Sveittens fleynde Na;
til Lasfet han 'ti græter,
som Husbond lesjer paa."

Dg so sjaa me all den Uppdyrkning af Moar og Myrar og alle dei hyggelege Hus ikring denne Vegen, som eigong vil slengja seg fram berre millom bylgjande Nakrar og blomande Engir.

"Sjaa her", sagde Engelskmannen Shaw paa ein af dei fyrste Utferdir, daa eg stod paa Kolvogni med honom, "sjaa her", sagde han, visande paa raude Moar og blaute Goremmyrar, "her er liksom tjuge Aar sidan millom Liverpool og Manchester, daa den fyrste Jarnvegen kom dit, og no er snart alt der som ein smilande Sagi." —

Dg endaa krevja Folk at faa Rente af Pengarne fine til denne Vegen! Kvat Rente fær vel Riket af alle dei Millioner, som det legger ned i dei andre Begirne? —

Nei Jarnvegen er rik paa Tanke og Framhug fraa hver Side, han verdt sedd. Han er ikki lyft upp fraa Jordi, men gjenger som all sann Diktning gjenom det livande Liv, og straar Blomar rund ikring seg.

Dg Gidsvoll vardt liksom ikki Gidsvoll, fyrr denne Vegen kom. Fridomen gagnar litit i Armodsbdomen. Dg all den Kjøyring maatte attaat Armod skapa Raaskap, for Hestehalen er inkje godt Raabuskap; han smittar, og derfor hever eg alltid kjennt, at Hestehandlaren og Kjøyraren liksom hava ein liten Tev (sin Lugt) etter Hestehalen i Tale og Atferd.

Beint burtanfor Stoppestaden i Gidsvoll der aust under Bakkarne liggja nokre gamle Gravhauger, som Henrik Bergeland fekk i Stand eit Lag paa for Bygdarfolket. Der druffo dei, so dei laago ikring paa den gamle Vigvossen etter alle Kjæmpetalur og alt det Fyllestaak. Eg gjekk der ikring og tenkte: "det eine var etter det andre paa sin Billmannsvis; men det var i Stilen af den Tids Nordmannskap, som mest helt sig til det Utvordes og til Rytord um "Fjøllets Son" og "Norafjöll" og "Bonden med Rufta blaa som Fjordarne sine."

Det maatte vel til dette Utanpaahengde ogsø, fyrr det Indre kunde koma. Men underlegt var det heller ikki, at Folk, som paa den Tid saago meir etter ein indre og sannare Nordmannskap, førde Strid mot slikt Leven.

Eg vilde heller hava gjort eit Lag for deim, som kunde dyrka upp desse gode Jordir i dette væne Land eum for deim, som gjorde alt for at leggja det øyde.

Hjaa gode gamle Storthingsmann Lars Tonsaker saag eg det Svlbstaupet, som Henr. Bergeland gav til Gidsvollgjeld som eit Afminne etter seg til Riksflipnaden, som vardt gjeven der. Det var vel gjort at gjeva slikt til Gidsvoll, men Paaakristi og Fylgjebrevet, som til øveleg Tid skulde fylgja med Staupet, var liksom, at det skulde vera nokot stort og minneværdugt, at just han gav dette. Eg maatte smila aat den gode Digtarens Faafengd og store Tanke um seg sjølv paa Sottesængi. Og eg maatte hugsa Theis Lunde-gard, daa han sagde det Naret, han ikki var paa Storthinget: "Ja nu undrast eg, forleides dei busa og basa og bera sig der inne i Hovedstaden, naar ikki eg er med!"

Ja, ja, me ero alle meir elder, mindre so faafængde, at me tru os umissfande. Men til all Lykke er det so, at

um store Menn dei falla fraa,
som Gras um Baar me nye faa.
Den eine Mann er tidt ein Lolk,
men Tanken eig' det heile Folk.
Er Tanken god, han liver daa,
for det um Mannen døyr ifraa.

Dg kjem for det han hurt eit Bil,
han betre atter koma vil.
Som Verdi gjekk, fyrr me kom til,
so etter os ho ganga vil.
Den største Mann, det stolte Syn
mot Folkets Sol er som eit Lyn.
Naar der er myrkt, det lysar hjart,
men blinkar hurt, og alt er — svart. —

Med desse Tanker foor eg oppigjenom Bakkerne til Skogen mot Odalen og snudde mig ikring altfom tidast og saag tilbake ned paa det fagre og rike Gidsvoll og oppetter Borma mot Mjosen og nedetter mot det grasgode Land og den kornvissse Jord i det store Nesgjeld. Det er eit Land med ei stor Framtid, og det gjenger baadi fort og vel til Opplysning og Magt.

Eg stod likfom paa den evste Fjel af den smale Midten paa denne Kornbingen for Landet og saag Nord og Sud til baade Endarne.

Austhyvir denne tvo Mil breide Skog er ein Gjeiteveg paa Torfedra Bis med Jordhyttur ikringom austigjenom ville Skogen, so der kom rjukande Røyken upp gjenom eit rundt Hol i bratte Bakken. Halvnaakne Ungar og fillutte og svarte Foreldri koma ut or disse Jordholurne, likfom Folk segja, det er ikring Rom. Underlegt er det, at dei gode Gidsvellingar, som korsfom er maa foda desse Armodsfolk, ikki heller hava deim buande nærare Bygdi, so dei laago lettare til og ikki turvte slita seg ut med at bera Matbiten sin upp i denne ville Skogen, som dei hogga ned der, meir enn dei vilde gjera lenger heime. Store Bygder maa endaa meir enn store Byar byggja seg upp Verkmanna-Hus (Arbeiderboliger) baadi for at spara Husfang og Bed og have sine Driftsfolk nær inn med Jorði, og so med dette sjaa betre etter, at slike Folk ikki ero late elder kaste si Tid hurt til Unnyttes; for den, som ikki kann foda seg sjolv, maa standa under Trugsmaal til at gjera nokot, naar han ikki er sjuk elder for gamal. Eit Starvhus (Tvangsarbeidsanstalt) maa til; det loner seg vel ikki endefram eit slikt Hus; men det

løner seg endaa mindre slikt, som det er. For Letingen og Skarven vilde dette vera den beste Fatiklog. Ein annan Ting kann det vera paa Stadar, der Husmannen hever Jord, endaa dette ogso er det gamle Armodsstell, som ikki dyrkar upp Jorði paa den rette Maaten, og øydelegger Skogen til Bed og alle dei Smaahus. Dette hever eg seet i nie af dei tie Tilfælli i dette liksom nyrudde Land, for det ser ut endaa i dei rikare og tettare Bygdarne, liksom Landet nyft var tekjet i Bruk af nye hit slutte Rudningsmenn, der ein og annan hadde klorat og gravit her og der burt i Bakkarne nokre Smaaslekkir, liksom naar Høns kara og sprutta attikring seg, so der er ein liten svart Prik her og der millem Skogar og Røysar.

Dei tvo Grannar i Ddalen,

som eg vil kalla Olaf og Hans, toko det paa kvar sin Maate og vaaro berre samtykte i den eine Ting, og det var at liva i Ufred med kvar andre baadi heime til Gards og for Retten, og gjera kvarandre dei største Meingjerd, som dei kunde baadi med Gjærði og Ledgrindar og Driving og Beiting paa ein annans Eign med Busskap og Svin og Høns og alt det, som drivande er. Det var ikki tenkjande paa at beinka seg etter kvarandre i slikt. Dei hadde saksøkt burt mangein god Skilling um Sanka-Begir, Beite-Rett og Batsrennur, so dei hadde vorit ei god Vinning for mangein gild Sakforare. Dei tapade mest Saki kvar si Gong, so deira Ære var i den Vegen like stor, og vorde med det eggjade upp til at halda paa, daa dei saago, at Retten ikki helt med den eine framum den andre. Det er liksom med Kortspil slikt, og paa denne Maaten taka ogso Folk det.

Gardarne deira vaaro ogso bytte ut paa den Maaten, at det saag ut som gjort til eit dagstødt Meinspil, endaa der i Ddalen ikki er so ille med Sameign og Millom-Teigar som paa mange andre Stadar og det endaa i slike Bygdar som Gidsvoll og Toten f. Ex. Det meste af Bestlandet og Nordaustfjells er det no aldri rødande um, for der er

det tidt med Aaker og Eng, som den Eine skulde eiga dei raude, den Andre dei blaae, den Tredje dei kvite og den Fjorde dei svarte Rendarne i ein raandutte Bev. elder eit annat slikt Stykke Ly. Og so er der Skidgardar og Ledgrindar mellom hver Stripe. Det er inkje Under, der kann verda Jorddyrking af! Og so all den daglege Trætte og Banning og Dydelegging af Skogen til Gjærdi! Nei slikt Billmannskap i Jordeign var der ikki der i Odalen imindsto ikki millom han Olaf og Hans; men endaa var der meir enn nok at trætta og saksøkja um.

Hans var no ein gudeleg Mann, han, imindsto hengde han og endaa meir hans mange vaksne Born paa Hovudet, og las berre disse Smaabøkerne fraa Gram og Lammers Skrift og alle slike Trudomsbøker; ja Lammers var endaa der paa Garden i Fjor, og gjorde den nyst innreidde vesle Stova til Kyrkje for dei fem og tjuge Saudirne, han hadde til at gjæta i den odalske Kyrkjelyden sin. Dei store Svolskar af vaksne Born, Gutar og Gjentur, som Hans aatte, dei laago late og las um Daapen og Tru, so dei ikki eigong paa Folkevis bergade in dei stakkars Høydottirne og vesle Kornstraai paa den utrekne¹ Garden, som med Hus og alt saag ut lik det argaste Bruk paa Vestlandet og Nordfjells og i ei Fjollbygd. Der fannst knapt ei Beite i den kaldsure Jord, og det var so det urde og krudde af Skjer i hver einaste Aakerleppen, og paa den steinutte Eng var der mest berre sjølsaaatt Gras som i gamle Dagar. Alt laag i Nulken (var forkuet) baadi Aaker og Eng, for Jordi var arm og vatussjuk. Kvert Hus paa Garden berre ikki denne Kyrkjestova draup og lok og stod skakt og skjævt med Stødur under.

Der var Lammers² i mange Dager paa denne Ar-

¹ at reka ut ein Ting sosomein Gard er at bruka honom so, han Ar for Ar verdt verre.

² Eg burde vel ikki tala nokot um Lammers no, etterat han hever vendt seg um, men han finner vel snart atter paa slikt nokot. Og so er her mange Lammers'ar; og eg maatte her taka dette store Exempel til Upplysning i alle disse Trubrigd,

modsgarden, og her maatte det taka somyktit betre at tala um Rikdomen, som hans Trubrigd¹ vilde gjeva deim. Det rann honom vist aldri i Hug, at desse sterke unge Folk skulde dyrka og husa upp Garden sin i denne væne og gode Bygd; og naar han gjekk hvir Olafs Gard, so sukkade han hvir denne synduge Mannen, som gjorde Narr af dette heile Stell paa Gramnegarden sin, og meinte, at det var betre at lesa mindre og gjera større Gagnverk. Han las vel Olaf ogsaa, men det var mest Tidender og Jordbruksbøker og slikt nokot, og so las han Bibelen men beint fram utan alle desse sjelvgjorde haardregne Tydingar, som alle desse Trudomsfolk setja hægge enn sjølve Bibelen. Det er desse Handgrip og Fotslag (Tempo) i Trui, som for deim er Hovudsaki. Olaf kjærde seg inkje um alt slikt, men meinte, at den same Tru er greid, og at det var same Ord, at der ikki skulde byggjast Tempel korkje i Jerusalem elder paa Garizim, men i Land og Sanning; og likeins meinte han, at den, som skal vera ein god Mann for Himilen, fyrst maa vera ein god og gagnleg Mann for Jorden, og at Mannen fyrst skal læra seg sjolv, fyrr han lærer Andre. Paa sama Maaten meinte han um jordiske Ting, at all Tale om Landens Fridom og Framvokster er Daarens Tale, naar han ikki sjolv fyrst skaper Fridom og Framvokster i sin eigen Heim. Derfor helt han heller ikki med Thrane i Riksstelling, likesolitt som med alle desse Thrane'r i Trudomen.

Olaf dyrkade Garden sin upp, so der saag ut som i ein Hagi. Han grov Beitur og braut Stein og bygde Hus og gjorde Treskeverk og alt det gildaste, som til er paa ein Gard. "Garden," sagde han, "er stor nok for tvo tri, og endaa vil hver Lut verda betre enn heile Garden, daa eg fekk honom.

som oga det arme uvitande Folk upp Landet ikring. I det Throndheimske vil det visa seg fraa ei onnor Side af Livet enn her i Odalen, men likso illt for det.

¹ brigda forandre (litit Gran) Trubrigd, Modificationer i Trui.

Det var hugsamt at fara ikring paa Olafs Gard og fjaa, kvat der eigong kann verda af desse fagre Smaadalar, der Naker og Eng og Lundar alt no lysa ned paa desse speglande svarte Botn¹). Og um det enn maa verda sagt um desse Bygdarne, at dei ero langt framkomne, so liggja enno dei fleste Myrar og Jordi kaldsure og sukka etter den dyrkande Mannahand. "Det er ei Synd om slike Myrar" sagde Olaf, "dei liksom beda os um Ljos og Luft og vilde so gjerne gjera os mette og rike."

Hans derimot las i Trudomsbøker og lét den sure Myr graata si Dogg so kald, at ho frøyste hurt Bokstren ikring seg. Naar han so sat med si svarte slitne Trudomsbok i desse fine drjupande og fallelærduge sunderfigande Hus med froset Njol og rotmat Høy ikring seg, daa saag han liksom fyrst i Sanning dette Jordlivs Armodsdøm og vardt best kvickt upp i Hugen sin til at syngja: „Far Verdi, Farvel!“ Livsens Grifskap og Stakkarsdøm er liksom ei Uppelding af Hugen for slike Folk, eit Slags andlegt Rus likt Tyrkens Opium; og naar dei daa verda sjuke af alt dette svarte og late og armodslege Liv, so verdt Hugen endaa meir oppeldad. Eg hever alltid lagt Merke til, at det er slik Armodsdøm eller Sjukdom og Motgang, som skaper alle desse Trubrigd, og at gamle Syndarar ogso mest er med etter dei gamle Ord: „Naar Djebelen eldest, so verdt han Munk; og „naar Mannen hever slitit ut si Ungdomsmagt i Verdsens Teneste, so tener han utsliten vaar Herre paa Slutten.“

Olaf syrgde for at faa runsame Kyrkjur og lagde paa den laglegaste Staden for Nalmugen. Baadi for dette og for han vilde faa gode Begir, fekk han Uvenskap med mange fleire Folk enn Hans. Bygdi var for alt slikt deild i tvo Serlag (Partier), som attaat skreiv i Tidenderne mot hver-

² Flertal af Batn. I o'et uttalaft med eit Nellesljod af aa og o. Solcides i mange neutra: Batn, Botn, Fat, Fot, Gras, Gros, Slag, Slog. Lafs, Lofs. Barn, Born. Raft, Rost. Lag, Log osv.

andre. Eg hjalppte endaa han Olaf til at skriva ein slik Avis-artikel, som var fraa „ein Bonde i Ddalen.“ — „Det er Synd,“ sagde Olaf, daa eg skreiv, at ikki eg og skulde hava lært meir i Ungdomen min. Men so fær eg taka det atter paa Borne mine, som eg sender sume af inn paa By-skulen. Det gjenger ikki godt etter denne Dag at eiga ein so god Gard og sitja lik meg som ein Staur i Selskap og Formannskap og alt det. Og sume af Smaagjenturane mine sender eg ogso inn til Byen for at læra Matlagning og Folkeskikk og skriva somykit som eit folkelegt Brev, um Gud lagar det so, at dei eigong faa seg ein Kjæraste.“

„Men,“ spurgte eg, „korleides lærer Hans upp sine Born?“

„Aa du veit korleides slike Folk læra: dei tru at Kunskapen er syndug, og derfor læra dei, som dei driva Garden sin. Det seer likeins ut inn i Hovudet deira som ute i Garden; derfor verda mange ogso galne; her er tvo sende fraa denne Bygdi inn paa Gautstad. Men no skal eg fortelja deg ei logleg Nispe. Her var ei Gjente trulobad, men so gjekk ho inn i Lammersdomen, og so slog Kjærasten upp med hena. So gingo dei eit Mars Tid og liksom saago paa hverandre; tilslutt sagde Guten: „ja enno kann du gjera det, du vil, anten du vil gjeva upp denne nye Tru og faa meg til Mann, elder du vil tru og ganga som ei Møyskjeri.“ Det drog paa baade Sidur, men sterkast der, som Guten var, og so slog ho upp med han Lammers.“

„Ja det gjorde Gjenta rett i,“ sagde eg. „Ja, det maa du segja.“

I Ddalen er utrulig mykit atter af det gamle Maal, og han Olaf var ein af dei beste i dette Stykket; men der er tidt ei rang Udtale af Ljodstavarne (Vocaler), soleides segja dei i for η f. Ex. Bien for Byen. Dette er ellers liksom paa Island i dei seinare Tider. Men paa sama Tid, som der er mykit godt og gamalt i Maalet, so hava dei gode Ddoler tekjet upp mykit af det nyare og betre Husstell

og Gardsdrift, so der er ein hugsam og klok Framgang i Upplýsning og Folkestikk. Det er so nær Byen, at Folket maa læra nokot, og der er baadi Timberflog og god Jord, so det er Bygdar, som hava ei stor Framtid baadi med Land og Folk. Det er liksom ei Fjellbygd midt i det store og rike Uppland med det beste Batsføre i ein Sidedal fraa Glauma upp til nordre Ddalen og paa baade Sidur af Glauma i søndre. Men Jorði er betre i nordre Ddalen, og Skogen rikare og laglegt liggjande fram mot den fagre vesle Sjø Sandungen og den større Ddalsfjø, som ligger saa laagt, at han aukar med Glauma upp igjenom den stille krokutte djupe Aa, som er kranfad ikring med dei beste Gardarne, som ein Mann kann sitja paa.

Det sokallade Ddals Verk i søndre Ddalen er ein af Landets fagraeste og beste Gardar, og so vel vukst med Hagar og Dystflogar og Beglundar, at det er eit sannt Herresæte, like hugsamt at liva som doy paa. Verket er nedlagt; men det gamle gjæve Stell paa Hus og Mark af dei gamle Sigarar af tyff Utt stender atter, og verdt hegnt um; og der er komit Sagbruk og Bryggjarverk, so der enno er Liveveg for Mange; og so er det Sætet for denne store Eigendomsman S. Bredesen, som paa den beste Maaten sambinder norsk og svensk med alle sine Eignedomar paa baade Sidur af Riksgrensa og sin Handel langt inn i Sverike og gjenom Batsdraget fraa Riksgrensa alt ned til Gotheborg.

I Sverike og noket um det.

Der er stor Sanning i den rorande Vermelands Visa; for Vermeland er eit fagert Land og kan ogsa verda eit rikt. Der seer ut som i ein norsk Dal her paa Austlandet, og den Aa, som kjem fraa Bingerssjøen gjenom Hovuddalforet renner yver til Sverike, naar Glauma er stor, so denne vaar staute Aa kunde gjerne finna paa ein Dag at gjera Svensk af seg. Men fyrr me saago paa slikt, maatte me dæmma burt Millioner, for vel elsta me vaare svenske Broder, men lata dei faa Glauma, gjera me ikki med det gode.

Der er soleides ingen Kjøl mellem os og Sverige paa den Kanten, naar Vatnet i Flaum flyter hvir. Dei tri Millir inn igjennem Bingerdalen til den svenske Grensa, er ei frostnem Skogbygd; men der er mange gode og fagre Gardar inn imillom; og da Ein kjem inn hvir Grensa, er Landet likeins langt inn etter, alt til Ein kjem langt inn i Eda Sofn og ned mot Arbika, der Landet vidkar sig ut og verdt meir og meir storflegit og fagert liksom vaart Uppland. Og paa Folket og Husstellet er der liten annan Skilnad, enn at Maalet der er nokot meir gamalnorskk enn her; og so er der no mindre og armare paa dei fleste Gardarne enn i vaare betre Bygdar. Det er paa Lag som Vestanfjells, endaa eg totte, at der var reinslegare i dei smaa svenske Armodshus enn i slike Bygdar her. Og so er der store "Brukspatroner" med sine Bruk imellom, so der er liksom mykkit Kunskap i eit slikt svensk Prestegjeld enn i eit af vaare vestanfjellske elder upp i Fjelldalar. Det kann vel henda, at den svenske Almuegamann er mindre boklærd enn vaar, for Skulevæsenet stender paa sama Føt der som her hundrad Aar siden, det vil segja, der er snart ingen annan Skulemeistare i Prestegjeldet enn Klokkaren. Men so var der so der paa den Kanten i Sverige, at hver „hemman“ (umpas som vaare sokallade fulle Gardar) maatte sjølv syrgja for, at dei Unge lærde sin KristendomsKunskab, og Presten skulde derfor hvert Aar koma til eit slikt „hemman“ og halla Husforhør, som det verdt kallat. Og daa dei fleste „hemman“ kunna vera bytte ut i aatte nie Lutr med alle sine Torp (Smaaplasser, Husver), so var det berre liksom i hver Bygd, Presten kom; og so verdt vel fleire „hemman“ flegne ihop til eit Husforhør. Det er ein gamal god Skikk dette, og dersom hver Gard var paalagt at læra upp sine Folk, og der var ei so god Aand i Folket som paa sume Stadur f. Ex. i mi Heimbygd, so vilde Almuegen læra meir enn med vaart Skulevæsen. Eg kjenner sume Folk der heime, som aldri hava gjengit i Skule, og dei ero dei beste; og eg gjekk heller ikki meir enn tri fire Vikur um Aaret i Skule, fyrr eg gjekk og las for Presten.

Det er Hugen heime og Hirdlesnaden, som maa læra upp det store Folk. Af Nalmugaskulen kann der aldri verda stort. Det er derfor taapeligt at døma um den svenske Folkeupplýsning etter deira daarlege Nalmugaskular.

Dei Svenske synest ellers at taka Lesnaden som eit Band og Trugsmaal paa Smaaborn, for der verdt oftast gjort eit Barnebal, naar Skulen er sluttat, for liksom med det at gjeva Ungdomen Skadegjeld nett liksom Saarbøter til den Saarade etter eit Slagsmaal. Det er ein gamal Tanke dette, og her paa Landet tykkjest ogso dei fleste Born, at Skulen er ei Plage, for naar Skulen er sluttat, so dansa dei paa Heimvegen, og allramest gjera dei dette, naar dei hava sluppet fram for Presten; men Foreldri samla ingen Dans for deim af denne Grunn, endaa det vanlege "Konformationslag" er ikki so langt ifraa slikt eit Bal etter Skulen paa det svenske "hemman."

Men med alt fann eg paa mi forte Ferd ikki so stor Skilnad paa Nalmugens Bokkunstap der og her; og derfor trur eg heller ikki, at der kann vera stor Skilnad paa vaares og dei svenske Bonders Fridomshug og riksstellande (politiske) Sjølvstoda, for desse Ting veksa, alt etter som Folk verda upplýste. All denne gamle Stortaling um vaare Odelsbonders Fridomshug og Sjølvstoda gjever eg ikki mange Pengar for, naar det med dette verdt annat meint enn den Fridomshug og Sjølvstoda, som Fuglen og Barnet hava; endaa kanskje me ero nokot betre enn dei Svenske, asdi me hava liksom meir fengit raadt os sjølve og ikki vorit so bøygde under et Hardstyre; men at tala um ein riksstellande Tanke hjaa den store Armodsmengd og dei smaae Bruksmenn er etter mi Røynsla (Erfaring) berre ei Tale af halvgalne Dikttrar og riksstellande Daarar, som anten ikki vita betre elder ogso vilja koma fram ved at hola (carresfere) for Smaaborn. Upplýsning og det stor Upplýsning og Kjenskap til Livet maa til og endaa attaat dette Velstand.

Dei Svenske læra ellers lettere at lesa enn me, asdi det er deira eget Maal, dei læra i Boki.

Det er sama Folket me og dei Svenske mindsto der

i Vermeland, ja eg høyrde endaa sume Feleslaattir og saag sama Dansar der som i vaare Fjollbygdar, berre med den Skilnaden, at den svenske Flikka skaut upp under Guden paa Guten sin med høgre Handi, for at gjeva honom Fart, daa han gjorde Slengekastet og stude seg paa Gjentas vinstre Hand. Gjenturne vaare reila og slengja berre som til Stas i Dansen med si høgre Hand og lata Guten med si eigi Magt slengja so haagt og godt, han kann. Den svenske Flikka er meir hjelpsam med Guten sin; ho puffade med Loven so etter paa honom, at det var, so det smell. Men desse gamle Dansarne og Slaattirne verda meir og meir aflagde der som her, ja endaa Polstdansen verdt aflagd liksom paa vaare Fjallbygdar, so det berre er Polka og Francaise og slike fine og forneme Dansar, som brukast.

Jonsok=Akvelden er ein Haagtidskveld i Sverike. Det er den gamle Midsumarsfest til Baldur, Ljosets Gud, daa Soli stod hægst paa Himilen¹, som liver lenger i Sverike enn her, daa her hjaa os snart inkje er atter af Jonsokvaken. Berket, som eg var paa, hadde reist upp ei Jonsok=Stong ikringvundi med Blomefletningar, og so slegit upp ein Dansetramm. Der kom Folk fraa Bygdarne vidt ikring og endaa innantil fraa Noreg inn mot Riksgrensa. Der vardt dansat og druffit heile Notti og langt ut paa andre Dagen, og eg maa segja det, at eg fann Folkemugen og Dansalyden so fin og folkelig og hjartevarm, og so lik os i Tale og Latferd, at eg der under den sama ljosa Midnottshimlen, med dei kjende norske Feletonar for Dyro mine og i all den godslege og læande Folkemengd ikring maatte finna det eit sannt Brodradraap, naar me og dei forde Krig. Eg kjende paa meg, at det var umogelegt, at slikt Vanbit oftare kunde koma paa desse Skyldfolk, som hava sama Tunngemaal, og sama Strid mot den lange Betren for at faa

¹ Mange tyde Navnet paa Tidi fraa Baaraanni til Slaataanni, som kallast Haaballen (og Hobalen og Hobbalen) med, den haage Baldurs Tid.

Levemaaten, og sama fagre Sumars-Land. — Dansen var tett inn med gamle oppkastade Bollar, som baaro Merki um desse gamle Strider, og eg drog meg so langt ifraa desse, som eg kunde, liksom eg kann tenkja, at Cain maatte vera rædd den Staden, der han hadde flegit Broder sin i Hel. Eg foor der burt i Furuslogen for at faa meg kaldt Batn og fann — Carl den Tolvtes Kjella. Der hadde han, den Billstyringen, legit og ført sine Smaagutar mot Noreg, og ikki havt Auga og Hjarta for all den Armodssdomen, han med alt dette førde paa sit trugne Folk. Og endaa elska dei Svenske denne Mannen, som med alle sine Sigrar gjorde til inkjes Sverikes stolte Magt fraa treti Aars Krigen! Um Franskmannens Kjærleike til Napoleon segjer Lamar-tine: "Og endaa elska me honom, denne store Syndaren og Keisaren." Dette kann likeins verda sagt um dei Svenskes Kjærleike til sin Carl den Tolvte.

Her er enno stor Billmannskap i Folks Tankar med all den Heider og Ære for Krigens raae Magt. Det kunde aldri falla meg inn at hava Napoleons Billæte paa Beggen min likesolitt som Billæti af Attilla og Lamerlan. Det er hugillt at maatte minnast, at vaar Vett var so raa og vill, at ho trengde til slike Folk; og fraa slike Tankar rømer eg liksom fraa Minnet um, at eg sjølv som Smaagut var so vill, at eg vilde skjota alle Smaafuglar og drepa til Unnyttes alt mogelegt. Det er den sama Dydeleggelseslyst hjaa Smaaguten som hjaa Folkeslag i Barndommen sin, og denne sama Huguen finna me i all Lyft til Jagt, som gjenger vidare enn til Livsens Upphald og Tynning af skadelege Dyr. Denne Jagt for Gaman er ein raa Leik, og at denne Leik er "Gentlemanns lik" vil liksom Byrdnaden for sokallade Heltar vera eit Merke paa vaar Tids Raaskap med all Tala um vaar Tids Upplhysing og Mannabyrda (Humanitas). Det vil vera, som naar me finna ein Knok i Jorði af eit uttdoytt Dyreslag. Me segja: "Det maatte vera ei fæl Tid, daa slike Dyr livde." Men Folk, som livde saman med Mammuth=Dyret, sagde vel liksom me no: "her er nokso godt."

Desaren vil af dette kunna sjaa, at eg ikki sat med nokon rorande Byrnad inn med Carl den Tolvtes Kjella likefolitt som inn med alle dei Dallar, som der er alt ifraa Liden ved Kongsvinger og aust igjenom til Eda Skanse og lenger til. Sjolve Plasfen etter det for os gagnarlege Slag ved Matrand kjørde eg fort framkring, og daa Skjotskarlen sagde: "Der og der stodo dei Svenske og der og der dei Norske, og der liggja Mange nedgravne, sjolv daa kjende eg berre Uhugnad og Leidt og slog paa Hesten for at koma ifraa denne Slagtarstaden. Dei Franske syngja um sine Vigvollar og dei Svenske med, og me hava ogsa gjort det, etter det Besle som er. Vaare Forfeder vitste no ingen Ting so gjævt som Ulvemetaren og Ravnafodaren, som dei i sit Diktarmaal kallade Stridsmannen; ja ei Jarledotter fraa Sverike kvad endaa til vaar Egil Skallagrimson, daa desse tvo Ungfolk saato saman ved Bordet: "Du unge Mann hever vist ikki gjevit Ulvar og Ravnar mange Lik." "Jau" meinte Egil, "eg hever vorit ein god Ulvemetare." Det var den Tids Tale millom unge Folk, som me vilde lata tala um Kjærleike og Comedispil! Der er soleides nokot Skilnad millom no og i gamle Dagar. Men Krigen er enno gild, og Sigerherren er ein stor Mann. Vaar Tids Upplysning og Tenkemaate er som eit velkapt men rangoygt (skelviet) Andlit. Franskmannen tekur no Krigen som eit reint Handverk, og Diktaren Beranger kveder mest liksom vaare gamle Skaldar. Det skulde vera Gaman at kunna skriva Fransk og rett driva Spott med denne „gloire“ (Glorie). Tegner, den Tullen, hever ogsa skrivit varmt um "Kung Carl den unge hjelte," og dei Svenske syngja denne Song med Taarir i Augom. Men eg gjekk ut, daa dei fungo denne Song, for eg trudde at vera bland vaare gamle Forfeder og det endaa upp hjaa gamle Odin i Valhalla, og det var den siste Staden, eg vilde vera paa.

Desaren maa med alt dette ikke tru, at eg vilde sjaa os tekne forkje af Nydsfen elder sjolve Svensken, langtifraa; eg vilde meta eit slikt Innfall, liksom eg moter Eld elder Vatn elder kvat det maatte vera, som vilde oydeleggja os.

Det kann vel henda, at eg ikke vilde vera med sjølv men fenda yngre og sterkare Folk, som ogso kunde vera mindre dyr Kanonsfode; men eg vilde skriva Slagvisur for deim og skjenka i ein Dram liksom til Brannfolk, for so lengi me hava ville elder halvville Folk ikring os, so maa me mota deim liksom Bjørnen og andre Udyr med alt det Verje, som finnaast kann, for det er no berre Billmenn, som brjota inn i Andres Land liksom Gaupe og Graabeinen; og eg ser derfor ein Digvoll millom tvo slike Folk mest med sama Tankar, som eg ser Slagsmaals Pladsen millom Hundene vaar og Ulven, som kem heim i Garden.

Daa eg etter Dansen og ellers sidan kom inn til „Bruks-Patronen“ her ved dette Bruket og ellers hjaa andre folkelege Svenske, so fann eg Broderskapen endaa betre. Der var eit fint og godt Madstell — i mange Stykki betre enn her i Noreg. Den aalkjende „Smörgås“ er tykt Smør paa ein liten Mole Knekkebraud fyri Maaltidet med ein Supp attaat. Og dette er ei god Sunleiding til eit godt Maaltid. Det er sagt, at dei Svenske suppa meir enn me; men det kann eg aldri tru, endaa det maa hava gjort sit, at slike Flogvit (Geni) som Bellman og Badman hava diktat sine beste Songir til Vinens Pris; men me hava ogso havt vaare Bisur um „Gud Ewan“ af Zetlig o. fl. Det var den snart hundrad Aar gamle Drilkevise=Poesien, som foor som ei Farsott rund ikring Europa i den Tid. Kver Djevel styrer sin Maanad er det sagt, og det gjelder ogso i Dikting.

I Betr, daa all denne Daarestriden var millom os og dei Svenske, skulde der ogso vera ein Kappstrid millom ein Norssk og ein Svenssk, og daa endeleg Svensken sagde: „Samen me Svenske er ta meg tusand, betre til at suppa“ da svarade Norssen: „Nei F. g. meg um De er!“

„Naar ein rett svensk Numlare,“ sagde eg, i eit godt svensk Dag, „vaknar um Morgonen etter ein god og rik Kveld, daa kann han liksom ikki faa Hugo upp, fyr han ser seg ein Dram, og denne heiter derfor „Uppvekkjaren“; men endaa gjenger det rundt for honom, og so maa han taka

seg ein til, og denne heiter derfor „Tankesetjaren“; men endaa er han klen i Underlivet, og so lyt han taka seg ein tridje, og denne heiter derfor „Magastellaren“. Daa er han komen sovidt, at han kann koma i Klædom og tvaa og pynta seg; men so lyt han taka seg den fjerde, og denne heiter „Opnaren.“ Fyrst daa er han lagat til at setja seg innaat Morgonmaten og drikka dei Drammar, som til det høyra, liksom i det heile taka paa med sit Dagverk. Er det samnt dette, ærade Herrar og Svenske Menn?“

„Nei ta meg tusand!“ svarade Alle med ein skakande Laatt.

„Ja der kunna de (S) sjaa,“ sagde eg, „for urimelege me ero i Noreg mod dikkor Svenske; det er inkje Under, at her er Strid imillom os.“

J den Stilen tok eg det for det meste, for eg hever altid trutt, at vaar heile Strid ikki var værd at tale med floke Folk um paa ein annan Maate, imindsto ikki naar han som eg var Gjæst og naut somykit godt. — Den andre gode Maten, som dei Svenske hava fram um os, er „Knekkbraudet“, som eg rødde um var Grundlaget til „Smorgaasi.“ Dette Knekkbraud er berre mindre og mykit tykkare Leivar enn vaart Flatbraud. Der er eit Hul midt i Leiven, som det verdt trædt etter paa ein Stav og opphengt og spiknat hardt og turt, so det knasar under Tonni. Det er ikki nok med det, at det er ein frisk Mat, men det gjever Tennerne mykit at gjera og slipar deim, so her vilde vera mindre Tanneverk og kvitare Tenner, dersom det vardt brukat istadenfor dette mjuke Dvnsbraud. Me sjaa berre med vaart Flatbraud, at det helder Tennerne betre. Her i Landet hever eg ikki seet stort meir af dette Knekkbraud enn hjaa ein og annan Bakare, som ikki fær selja stort af det, for Folk vita ikki for godt og gagnlegt det er.

Ein tridje ny Rett, som paa sin Maate var likso god, fann eg ogso i Sverike, og det var eit Slags Sildefalat, som var blandat ihop af smaahakkt Sild, rørd saman med Rjome (Flødi) og Eggeplome, og alt steikt som ei tykk Eggjekake. Daa eg ikki kann gjeva upp, kormykit der i

denne Blanding skulde vera af hvert Slag til Tavning, so maa hver prova seg fram sjelv, um han skulde taka til Erttanke denne mi Retteleiding i Matvitenstapen.

Eg vilde ikki hava vaagat paa at koma med slikt, dersom ikki ein Mann, som var ein stor Matkrok og altso ein Mann af Vigt (Autoritet) i dette Stykke, hadde sagt: „ja den Sildefalaten er vurd at taka til Erttanke.“

Dei Svenske ero reint utmerkte som Bertar og hava for det meste eit stort Framspring fyri os i selskapeleg Snuuning. Dei ero liksom eit eldre Folk i denne nyare Tid og hava meir enn me vorit ute i Verdi, liksom ogso det svenske Adelskap maa hava bildat ut ein finare Livestikk i sine straalande Selskap, og dette hever smittat ned etter paa dei andre Stand. Me ero liksom meir eit Bondesfolk, me; men me skulle vel koma etter, so ikki det skal gjera os modlause. Det gjenger godt frametter, og alle Dag i Throndheim, som eg sidan skal tala um, gaavo, sagde kunnige Folk, dei svenske inkje etter.

„Men,“ segja mange af os: „dei Svenske meina ikki stort med all sin Fagnad.“

„Kann vera det sama,“ svarar eg altid: „det er ikki vaar Sak at rannsaka Hjartat, berre me sjaa eit venlegt Andlit og hoyra fagre Ord, so er det nok. Det er ei lett Sak at vera grov og raa. Hunden meinar det vist vel og er open, naar han gjoyr, men det er like leidt for det. Og kven kann segja, at dei ikki meina det vel“?

Liksom der er Blomar i Ord og Minur hjaa den svenske Barten, soleides er der ogso um Sumaren meir Blomar paa Bordet ikring Maten enn her; hvert Fat og liten Duff var innkransat med Blomar og Gronvokster i høvelig Smak etter Matens Farge, og alt stelt etter hverandre med Glaskur og slikt nokot, so Bordet seer so sagert ut, at Mannen kunde verda mett af at sjaa paa det, naar han ikki var meir solten enn under slikt Bitjing.

Dei svenske Damer, eg raakade paa, vaaro godlidande og frie paa den Maaten, som eit mentat (dannet) Menneiste altid er; sume af deim havde gjengit igjennom „In-

stituter" i Stokholm og soleides seet og høyrte og lært myk-
kit, og so deira klingande fagre Tale i det greide og ljo-
dande Maal, som liknar somykkit vaart eget gamle. Det
var so den norske Mannen kunde graata af Kjærleike og
Glede.

So gingo „Damerne" til Fortepianoet og spilade og
feng, og Herrarne fungo med. Det svenske Folk er, som
heile Verdi veit, eit Songarfolk. Naar eg daa sat der i
det hugsame Hus og høyrde bland mange andre den rorande
Bisa af Vadman, som Kongen ogsa gjerne synger: „Jag
vil ha rus, et rus hver enda dag," daa sat eg liksom berg-
tekjen og boren burt af Samkjodets (Harmoniens) Bylgjur.

Det samer seg for ein fri norsk Mann at rosa Adelsmenn,
naar han finner, at det er rett, for han er liksom ikki nøydd
til at vera urettvis mot slike Storfolk han, soleides som tidt
kann vera Tilfellet i Niki, der Adelen er heime. Og det
maa eg segja, at dei Prøvur af svenske Adelsmenn vaaro
gode, som eg var so heppen at sjaa i Sverike og Trond-
heim under Krøningi. Dei vitste so godt at gjera seg til
Likemenn utan liksom stolte at stiga ned, og dei hadde so
god Lagnad i sin heile Selskapsstikk, at det var ein sann
Hugnad at vera saman med deim. Der maa vera mange
staute Karlar af desse store svenske Uttirne, som baaro
Niket uppe, daa me, som ingen Adel hadde, vorde eit un-
derlagt Land. Derfor er der ogsa heimelegt Maal i Sve-
rike, medan den eine Halvdeil af vaart Bokmaal er eit ut-
skjemt Norsk og den andre Halvdeil er Dansk. Daa eg
saag desse staute svenske Herrar og den straalande Hoffre-
ken, daa sukkade eg med meg sjelv: „Soleides vilde eit
Dikt i vaart Maal hava set ut no, dersom ogsa me hadde
aatt slike Folk".

„Den borgarlege Mann, som skal vera ein Politikus i
Sverike," sagde eg til ein svensk Mann, „han maa aldri
koma i adelege Hus og Selskap, for det maa eg segja um
meg sjelv, at det vilde falla meg tungt for ikki at segja
umogeleg at føra Krig mot so fager og yndefull Skapnad
og Klædebunad og Tale og Atferd. Det kann vel henda,

at der er mykkt holt og tomt og mange Misbruk i alt dette gamaldagse Stell, men det maa veksa burt af seg sjølv, liksom naar du hever flegit deg blaa paa Naglen, dersom der ikki skal verda snutt upp og ned paa alt som i den franske Umstøytten."

Sidan eg no er inne paa denne Adelsstale, vaagar eg meg til at ganga eit Stykke vidare, endaa eg fulla veit, at Mange i dette frie Land, som me segja, vilja mistyda meg; og det var dette eg vilde segja, at eg i det store tekit hever sumit betre og betre Folk, til lenger eg er komen uppetter i Rikslivet. Rikdom og eit stort gamalt Navn og god Upplysning og Ungang vilde ogso vera ein Spott, dersom det ikki var slikt, at Folk ved dette kom liksom upp i eit reinare Luftlag fraa alt dette Slit og Stræv, som grever ned i Gruset etter denne arme Matbiten.

"Kann du (De) segja os, spurde nokre fine Folk meg, som ogso vaaro vane med Ungang af slikt Adel, „kann du segja os, kvifor Folk ero so harde i sine Domar i Christiania og mindre hugsame at umganga?"

"Ja," svarade eg, „er det so, som ikki eg kjenner stort til i Selskapslivet, so er det lett at tyda seg. Sjølve Christiania er ein for liten og arm By til at eiga eit utvalt Selskap. Hovudstaden er berre ei Afspiegling af vaart Land, og dette krever, at me Alle meir elder mindre maa slita for Gøda, og dette gjerer os atter kvasse og sure; og er her nokon, som slepper for dette Slitet, so hever han for det meste lært for litit til at vera god og andfull og hugsam; og finnst her Folk, som hava Kunskap og Gaava, so hava dei ikki havt Raad og Tilføre til at vera bland utbladde Folk. Eit maa for det mesto vanta i eit so litit Land, som der er so faae at taka af. Med all Galskap imillom vil der altid vera fleire fullgode Folk at velja millom i eit stort Land, og derfor kann eg godt setja meg inn i den Pine, De maa lida her, som ero so godt vane i større Byar og rikare Riki."

Men med alt dette ero me sæle, at me ikki for Rikslivets Skuld turva ligja i Strid med staute og suille Folk.

Det gjorde meg vondt, daa eg var inn i Sverige og nord i Thronheim, at dei Svenske ikki skulde hava det likso godt i dette Stykket som me. Derfor lida me hver paa vaar Kant og skulle i denne Samfatnaden ikki ligja i Strid, men læra og letta hverandre og vera Broder, som Skapnaden af vaar Welt og Landet hever gjort os til; og dyrke desse Riki, so at Sverige um hundrad Aar kann føda tie og me fem Millioner. Sjaa daa ero me alt ei Stormagt; og det er eit stort og fagert Maal for Kongen og os baade Folk at føra det dit og ikki liggja og klandra hverandre, som endaa er verst med det, at det er eit Spotteverk for slike Smaafolk. For det um me ero Naabuar kunna me gjerne liggja i Ufred med hverandre, daa det gamle Ord segjer: „Skal nokon trætta, so maa det vera Gramnar.“

Komministeren.

Komminister er Navnet paa ein svensk Prest, som svarar paa Lag til vaare „residerende Kapellaner.“ Men det er smaatt med desse Komministerarne, og deira Ekkjur hava det mest som Ekkja etter ein Almueaskulelærare her, det vil segja, dei hava ikki meir enn det, som Gud og godt Folk vil gjeva. Eg saag tvo Komminister-Ekkjur inn med eit Bruk, sitjande paa tvo smaae Husmannsplasjar, som kunnit eit Par Naut kunde verda fødde paa. Men Almu- gen var god mot deim, som saato atter — imindsto den eine — med mange Born; Plasjarne deira vorde drivne af Almu- gen, som hjelp- te deim snart med ein Hest og snart med ein Arbeidsmann ein og annan Dag. Stova var som hjaa ein annan slik liten Husmann, men reinsleg og med Gar- dinur fyri Vindaugom og Blomar ut i Hagen, so det var snart at sjaa, at det var opplyste Folk, som budde der, og hadde kjennt betre Dagar.

Det var rørende at koma inn i desse Hyttur og sjaa det opplystande Stræv at løyna si Armod, liksom daa Iphigenia sveipte sine Klædi kring seg og bad, at dei vilde løyna hena vel inn, daa ho skulde offerast, for at ikki dei

raae Hugo skulde gleda seg, naar ho var livlaus og ikki sjölv kunde sveipa inn sin fagre Dikam.

Det var den skipande kvendelege Hand, som tvo alt blankt og skipade og stelte med Skopp og Kjerald og bötte og gjorde nye Klædi af gamle, so alt var som rikt og spillrande nytt; derfor vaaro ogsø Borni deira reine og somelege og saago ut til at koma til Manns. Eg kjenner ikkje meir rörande enn at sjaa slike arme Ekkjur, og det er for os nokot utrulegt, at slike Folk kunna koma fram med alle sine Smaae. Derfor sagde ogsø dei Gamle um slike Tilfelli: „Guds Magt er stor.“

Ei slik Ekkje lagar vist ogsø den Komministeren til, som eg her vil tala um. Ho maa alt no löyna seg til at selja ei Tunne Korn, elder kvat det kann vera, af Prestegardens Ufdraatt for at kaupa eit og annat Klædeplagg paa seg og Borni sine og ellers til Folkestikk i Huset. Komministeren er ein so gamaldagsleg Mann, at han gjenger med Husets Dylkar og læser atter for Kona og Borni. Han er, etter som det heiter i Brudrevigsla Husbond og Herre, og naar daa Kona stakkar er nöydd til at löyna undan og lifsom stela fraa seg sjölv til Kaffe og slikt nokot, so verdt der Trætte i Samlivet baketter, naar Mannen gaar aat (wird aufmerksam). Det er truleg inn i Sverike som her, at Kona kann selja eit Lamb og banna paa, at det var Reven som tok det. So kaupar ho f. Ex. Kaffe og Sukker og Franskbrennebin for Lambevardet, og gjerer med dette eit litit Dag for sine Grannekonur, medan Mannen er i Stogen, og fyrer han kjem heim atter, fara Gjestirne kver til seg, og Kona stryker ut alle Merki etter Laget og kastar Uklutar paa Aaren for at faa ein Luft, som kann røykja ut Gjestebodsmaken og Kaffelukten. „Kvat Ulykke er det, som luktar,“ segjer Mannen, naar han kjem inn. „Na det var vesle Olaf, som slengde Hosa si paa Elden,“ segjer Kona, og gjever Barnsungen eit litit lett Slag for at gjera det trulegt.

Komministerens Kone tekur det vel ikki just paa denne siste Maaten, daa Divet i ein Prestegard maa laga seg an-

derleides enn i eit norsk Bondehus af dette ringe Slag; men daa Mannen helder Klypa for Pungen, so er ho nøydd til at stela or Huset og skulda paa Katten og Reven og alt det, som til er; og so er no Mannen jamleg drukken, so han ikki gaar aat so lett; men naar han gjerer det, maa det bera til med Trætte og all den hjonlege Husshugnad (egteskabelige Idyl), som slikt Klatsferd fraa Mannens Side maa føra med seg.

Frua vilde, at dei skulde kosta nokot paa Borni sine og faa deim opplærde; men Komministeren vil heller paa gamal Vis vaka yvir sine Pengar og aldri koma i Degevoll for ein Brennevinsdunk eller Kortspilpengar, endaa Folk vilja snart ikki lenger spila med honom, daa han imilom, naar han tapar, byter um Kort i Stokken og løyner burt til Hogen sin Spilemerki (Chatons) fraa dei andre. Han er no aljamt drukken daa og gjerer det liksom for Gap, naar det verdt aatgaatt; men Folk tikja det er like utrivlegt for det.

Den einaste Kostnad han hever gjort paa Borni sine var, at han ein Gaust sende den eldste Dotter si ned til Carlstad for at ganga paa Danseskulen.

Som Desaren alt vil hava seet, teker den gode Komminister seg ein Sup, so han for det meste er drukken, naar han kjem paa „Husforhør“ og siter og dubbar ned mot Boki, og spyr Smaagjenturne, um dei ikki alt hava fengit seg ein Festemann, og Smaagutarne um si Festarmøy og slikt nokot. So guifa Borni og læ og lesa nokot attaat, og dermed er Husforhøret sluttat; men er der daa nyfødde Born paa Garden, so døyper han deim med det sama og fær seg ein „Daabsup,“ so han slær tvo Flugur med ein Spikk; og so kjører han heimatter so drukken, at han dillar og slenger med Hovudet i Kjerra; og naar han møter ein Mann paa Wegen, so beder han tidt um ein Sup, dersom hans eigi Flaske alt er tømd; og so krabbar han tidt inn til Landhandlarar inn med Wegen og kauper paa Raggen sin; og so krabbar han likeins tidt inn i Skjænkhus inn med Wegen og leter seg skjænkja Ol og Brenne-

vin af Køyrarar, for han veit so vel at spara, at han er glad, naar ein Saud i Kyrkjelyden hans vil gjeva Saalehyrda si ein Dram og eit Glas Bayerst Ol. Tidt krever han ogso slikt af sine gode Soknefolk som ei Skylda mot Presten sin.

Eg talade um, at Komministeren døypte Born, naar han var ute paa sine Husforhør; og det er so paa den Kanten i Sverike, at Presten helst skal heim og døypa Smaaborn. Paa denne Maaten kann vaar gode Komminister tidt koma ut i Bygdi og tena seg ein Skilling og faa seg mangein god Dram, for det er alltid so, at Folk laga seg til med nokot godt, naar dei venta at formeira seg. Komministeren er ogso glad i alle desse Daapsferdir, og er so visð paa Garden som Gauken um Vaaren, naar Barnsungen er tri fire Dagar gamal. Han maa hava sine Bodsendingar og Grindsveinar i kvar Bygd, som segja honom til. Naar det daa er som ved Bruf, at mange Folk bu paa sama Staden, so hender det, at han kann fara fraa Hus og til Hus og spyrja: „er det ikki du og du, som hever fengit eit Barn, som eg kann døypa,“ liksom naar ein Slipare ferer ikring med Slipesteinen i Gardsrum og spyr, um ikki den og den hever ein Rakkniv at slipa. Tidt hender det ogso, at Folk hava Gaman af at leide den gode Presten paa Billstraa. Han vardt soleides eigong visat til ein Ungkarl. „Du hever „ju“ eit nyfodt Barn du, som eg kann døypa,“ sagde Presten. „Nei langtifraa,“ svarade Guten. „Ma jauvisst hever du det, berre du ikki vil ut med det.“

Han hever eit godt Næringsvit denne sama Presten og er sleg (slu) i Handel og Vandel. Det var soleides eigong, at han hadde felt nokot af Skogen, som laag under Prestegarden, den sokallade Kronskog. Men daa Presten hadde forfelt seg, og han tregade paa Handelen, so var det ein Dag, at han kom til Rauparen og rodde um andre Ting og vardt som Prest og Seljare gjeven Mat og Drykk og alt godt, og med dette kom han liksom af ein Slengtanke til at tala um Handelen og bad um at sjaa Raupe-

brevet millom deim. Han fekk det; men daa han hadde fengit det, stak han det i Lomma si og vilde ikke gjeva det ifraa seg atter. Paa den Maaten slapp han ifraa den daarlige Handelen; men Mannen sagde: „eg skal læra honom til, um han so var Prest aldri so mykit.“ Men eg trur no, at Mannen hever so stor Byrtnad for Presten sin, at han ikki saksøker honom. Og denne Presten segjer vel som ein Prest hjaa os i Thelemork ikring fyrti Aar sidan, som ogso var um seg paa alle Kantar, og gjerne dreiv Hest og Buskap ut paa Grannens Eign. So hende det, at han som Fredsdomare (Forligelsescommissiønar) skulde midla millom tvo, som hadde stevnt hverandre for slik Nagangsbeiting, og Presten rødde som rimelegt var. Men so svarar den eine Mannen. „Ja'r gjerer ikki sjølv, som han talar her.“ „Nei det var vel det,“ svarade Presten, „for eg kann gjera mykit, eg, som ikki du kann. Kann du vigja Folk? Kann du døypa Born?“ „Nei Gud fri os,“ sagde Mannen. „Ja so ser du,“ sagde Presten, „at eg maa kunna driva mine Hestar og Naut der ikki du kann.“

Men denne svenske Mannen er meir opplyst enn hin Thelebonden, so Komministeren slepper kanskje ikki so lett fraa si Burtgjøming af Kaupebrevet.

Eg høyrde denne Mannen predika ein Sundag i den fagre Kyrkja der var. Det var um Jomfru Marias og Fru Elisabeths Vitjing (Besøgelse) han talade, og han gjorde god Greide for sine Soknefolk um, korleides dei gode Damer vaaro klædde, kvat dei maatte tala um, daa Jomfru Marie var i velsignat Tilstand; og han sette Kyrkjaalmuggen livande inn i slik husleg Samtale millom tvo slike Kvendi. Han skal vera ein god Predikant.

Daa eg lo og rødde med opplyste svenske Folk um denne Presten, sagde dei:

„Du maa ikki doma vaart Prestestand etter denne Mannen.“

„Nei so klok er eg daa,“ svarede eg.

Den svenske Arbeidsmannen er nøgsam og stræbsam; det hava me set her, og dette saag eg endaa betre der inne. Men eg trur, at Mange slita so saart og liva so daarlegt, at dei orka mindre enn dei fleste af vaare Folk. „Sulten eter Sulten upp,“ er det sagt, og „den, som tærer paa Mergen og sparer paa Mat, fær Sjukdom og Armod paa sit Fat.“

Denne Armod gjerer ogsø, at slike Folk sluntra meir undan; derfor segja mange norske Driftsherrar, at dei ero betre tente med norske Folk; og dersom dette er sannt, so maa denne Ting ogsø koma af det, at den norske Arbeidsmann heber vorit meir fri for hard og lydug Teneste og soleides fengit liksom større Sjelvstoda og Mannsære i seg. Me sjaa ogsø her, at der paa dei Stadar i Landet, som det gamle Deiglendingsbæsen heber vorit mest i Bruk, der er Almuegamannen mindre litande paa og liksom meir lat og daud. Det strenge Styre trækkar Tanken liksom Kroppen; og so er det med Folk som med Dyr, at den sterke Bjørnen kann ganga beint fram, medan den veikare Reven maa fara i Krokar, og soleides setja Vist imot Magt. Naturen er so viis, at han gjeber hver sit Vaapen, og Mammatanken gjenger den sama Wegen. Det er derfor urett at lasta og ikki sølja etter ein djupare Grunn.

Uppigjennom Vermeland fortelja dei gamle Sogur, kom Olaf Tretelja og hogg ned Skogen, som Navnet hans visar, og ruddde Landet. Af hans Vett var Harald Haarfager, so vaart Skyldskap med Sverike er gamalt ogsø paa Kongesida. Denne Wegen fraa Binger iun i Sverike tok Egil Skallagrimson, og dei fleste norske Kongar, daa dei hadde Vermeland under seg. Norske og Svenske hava farit som Straumar aust og vest gjenom dette Dalsføre. Men alle desse historiske Minni kunde, som eg alt heber sagt, ikki gjera meg varm um Hjartat, men tvertemot rædd den gamle Willmannstid. Eg kvad med meg sjolv, daa eg foor hvir Riksgrensa:

1.

Den norske og den svenske Mann
tidt møttest her som Staal mot Stein.
Dei gamle slost um Folk og Land
som Bikkjur um eit Stykke Bein.

2.

Den eine vann det eine Nar
og drakk paa det i Mjød og Bjør,¹
men so fekk han sit Banasaar
af Son til den, han drap ifjor.

3.

Ja, det var Folk, som saadde Hat;
og endaa Gud um Bokster bad!
Dei gaavo Ulv og Ravnem Nat,
og um slik Kjæmpegjerning kvad!

4.

Dei gjæve Menn dei Baapen bar
og berre foor med det, som beit.
Med Trælar Kvendi heime var,
og der med Gardebruket sleit.

5.

Der sjaa me Livets forne² Form,
som daa bar Gull og Ere inn!
Der sjaa me Folk, som saadde Storm,
og høystad' derfor Kvirviltvind.

6.

Og derfor voks der litit paa
den fagre Jord, som Gud deim gav.
Istadenfor sit Korn at saa,
dei heller Naktrar spidde af.

¹ sterkt Bl. ² antike.

7.

Den sure Jord var full af Kjerr;¹
paa Eng og Aaker liten Gro.
Det hjælte litt, um her og der
dei gjødde Jord med Mannablod.

8.

Dei sat og kvad til Stridens Lov
af Røyken svarte i sin Heim.
Det heile var eit Liv af Rov.
Ah! Lat os røma ifraa deim!

9.

Folk segja endaa, al den Strid
var likso god, som han var sterk,
og reisa Styttur denne Tid
for Menn af slift eit Billmanns-Verk!

10.

Lat Gyndi sova i sin Fred,
men ikki æra hena slif!
Su! lat os ikki stiga ned
i denne Kjellar fylt med Lik!

11.

At enno Liv kann verda født,
med Mod og Merg og Hugo blaa!
og at det ikki er forblødt,
men Hjartat varmt kann enno slaa!

12.

Naar slift det toler, vist det daa
er slapt af rette Lo² og Ly.
Det enno, um det leitar paa,
kann slaast som fyrr og aldri fly.

¹ Bustads. ² Stof.

Kring Kongsvinger

er baadi rikt og fagert, og det verdt ein gild Kvilestad paa Jarnvegen til Sverike. Men so maa denne vesle Byen upp i Bakken verda flutt lenger nedaat Glauma. Naar der so kjem Jarnveg oppigjenom Soløyr ogso, verdt der Liv paa den Reid, og fyrst daa vil Skoghandelen der koma i full Gang. Skogen verdt ikki so stor og tykk daa; men so vil eit litit Tre vera likso gjævt som eit større no, liksom me alt no sjaa, „9 Tom.“ er likso gjævt som nokre Aar sidan „12 Tom.“ Eg seer derfor ikki so stor Ulykke i Skogens Minking, som Mange gjera, og paa desse Kantar vil han aldri verda so tunn elder affnoydd, at der er nokon Jaare for Dydelegging, daa der er so laaglendt, at han altid vil gro upp som Brodden paa Akren. Men derfor skulle Folk likevel læra at hogga med Maate og ikki som stundom no til reint Skadedraap. — Der er livande Handel med Skog alt no paa desse Kantar, ja so livande, at Mange hava forhandlad seg, so der no er liksom ein Stur. Desse siste Mars Pengetid hever vel gjort sit til denne Stans; men Folk paa desse Kantar ero so krive og modige, at dei lett forlaupa seg, og derfor maa dei liksom sova imillomaat. Dei ero kallade Noregs Franskmenn, og dette er ikki eit so usannt Ord endaa, for den seige norske Bonden er ikki so javnt at finna her. Der er Liv og lett Umtanke, og der er fleire Bønder, som lesa Tidender, her enn kanskje paa nokon annan Stad i Landet, imindsto er dette Tilfellet i Masnes, som er utruleg langt framme baadi med Husstell og Jorddyrking og den heile Livemaaten. Paa den sokallade Jadar¹ ikring Vingersjøen inn med Kongsvinger er det likeins, men Jordi er ikki fullt so sandutte der. Der er ellers upplyst og godt paa heile dette Strok; og det maa vera dei reide Pengar, som Skogen gjever, og

¹ uttales Jar — liksom Jaren paa Alædi. Det gamle Jadar, no uttfjemt til Jedderen er sama Navnet.

dei mange Utferdir af denne Drift, som gjerer dette, for Jorði sjølv er ikki god men sandutte for det meste, og det i heile Glaumas Vatsdrag alt upp til Reindalen og ned, til Borma fraa Mjosen kjem ned i hena i Nes paa Romerike, for sidan verdt der betre Jord kring Glauma af dei Kalkberg kring Mjosen, som fyr i Verdi vorde skavne til Mjøl af Is, elder kvat det no var, so der er Kalkleire ned igjennom heile Dalsforet. Til nordre Odalen og eit Stykke upp i søndre er ogsø denne Leira og likeins nokot her og der upp igjennom Soløyr, og mest paa den vestre Abred. Daa Dalen var full af Vatn, maa Leiret hava sigit ned paa Botnen af denne Gjerna og ikki sidan vera burtsthylt elder yvirfløymt med Sand fraa Randkyuningsbergi (Granit-) austanfor Glauma og paa baadi Sidur upp mot Tonset. Daa eg ikki er Jorðkunnig nok, og heller ikki kunde merkja meg alt slikt, skal eg ikki tala meir um denne Ting her, men segja det, som hver kann sjaa, at Jorðbotnen ikki er so god upp igjennom Glaumsdalen som ned igjennom Dalsforet fraa Mjosen, og at derfor aldri Jorðbruket kann verda so godt upp ikring evre som nedre Glauma, og upp igjennom til og kring Mjosen og endaa i sjølve Gudbrandsdalen, som hever fengit sit Mjøl skavit af Leirberg paa Dovre- og Jutulsfjelli, og af Nedraas og Beder-Sting (Forvittring) paa sjølve Stadarne.

Her maa eg med det sama tale um nokot, som eg hever gledat mangein Mann paa mi Ferd med; og det er, at me eigong vilja faa eit Kort yvir alle Jorðmerki og Bergslag i heile Landet, naar det er gjenomført, som den dugande Lector Kjarulf so godt hever byrjat paa med i sit Kort og Uppløshning um Landemerket ikring Christiania og uppetter derifring. Rifet maa lona fleire Bergkunnige til at sjaa vel etter dette, og Kjarulf, som alt er ein so navngjefte Mann i Jorðkunna (Geologi) vil vera ein god Styrrare. Fyrst naar me hava slike Kort, liksom me no snart hava alle sokallade geometriske Aantskort, fyrst daa vil Jorð-

bruket faa sin sanne Frambofster, og meir Bergmalm af alle Slag verda funnen; og daa sleppa ogso Folk tidt berre at gjeta seg fram i denne Begen liksom eg mangestadar paa denne mi Ferd. Dette maatte eg paa ein Stad tala um til Lydning paa eit og annat, som kjem i Umroda.

Det er eit af dei fagrafte Utsyn i Landet at standa paa Kongsvinger Festning og sjaa Glauma ned i Dalen med Gardar paa baade Sidur ut og upp draga seg fram i mjuke Slengingar alt fraa ei god Mil upp i Brannvoll og ned framum Kongsvinger i stridare Straumar inn under den gilde Bru, som er bygd der i dei seinare Aar, og so ned igjenom Binger mot søndre Odalen. Ned under Foten ligger sjolve Kongsvinger, paa vinstre Haand oppigjenom den gilde Brannvolls-Bygd og beint mot aust Bingersjoen med Jaderens store og rikthygde Gardar ikring Austsida, og so Fjelldraget med sine svarte Skogar mot Sverike burt mot aust og sudaust. Ned riflutte Kanonur vilde Festningen strjuka og rydja Glaumas Austside og langt burt i Bakkarne, so han ligger laglegt mot Begadalforet fraa Sverike; men skulde han vera sikker, maatte nokre hægge Bergkollar paa sama Bestsida ogso verda feste, for det var lett at setja hvir Mai lenger uppe og nede og kringganga Festningen og skjota ned paa Nakken hans. Men det verdt med Guds Magt inkje af slift etter denne Dag, og derfor er heller ikki Festningen væpnaet; der er berre ein Kommandant (Styrare) med nokre Hersveinar, som seer etter, at han ikki verdt forfaren. I denne skuggesulle fagre Festningshagen millom Murar og Kvelv og paa dei bratte Kambarne var det hugsamt at ganga i Godvedret. Om Betren maa der suo godt, og sjolv i dei varme Sumardagar er der frisk Luft og aalinneleg Fred.

Der var gjæstmildt paa desse store velthygde og for det meste veldyrkade Gardarne, der eg var so heppen at vera kjend og koma inn; og var eg ikki kjend, so gjorde eg meg liksom kjend og fann meg til eit og annat for at koma inn

der, som det saag ut til at vera nokot at sjaa og røyna. Der er Hus og Husbunad som i dei stautaste Bygardar og paa Skinnarbøl i Taderen er det no reint som paa ein Kongsgard.

I Minneboki til ei Gjente paa ein af desse Gardarne skreiv eg, daa eg skulde reisa:

„Den Kvelden, du veit vel.

Fager var Kvelden, som her eg no vil
faa gjort til ei Visa.

Prøva eg vil, um eg Andre fær til
den Kvelden at prisa.

Midsumar var denne heilage Dag,
og Sol vilde dala;

Gaul og Smaafuglar dei fungo i Lag,
og alt maatte tala.

Skuggarne breidde si Raape so blaa
paa blømande Engi;

Bakkar, som Kveldsoli vende ifraa,
sin Kyss hadde fengit;

endaa paa Aasar, i grønt og i blaat,
sein Soli og blenkte.

Altting det raudnad: paa Farvel mot Nott
det sukkande tenkte.

Garden var stor, og ifringum eg foor
med „Damer“ so gilde;

fagre dei vaaro, og klædde med Flor
og hjarteleg snille.

Uppetter Bakkar me sprungo so vidt,
og Gardar me saago,

likesom Born dei i Bogga so blidt
og drøymande laago.

Naar so paa Garden me atter kom daa,
i Hagen me gingo;

Rosur me plukkad' med Piggarne paa,
og gaavo og fingo.

So ned paa Boll under Hengebjørk lut
me glade os sette,

saago paa Maanen, som steig fram um Nut
paa Kveldsly so lette.
Inn me daa gingo, for Bordet alt stod
so kvitande dukat;
Bordstikken var no so gamal og god,
som enno verdt brukat.
Husmodri nett liksom Lauvbjørki sat,
og fringum seg sende
Gaavur dei beste af Drykk og af Mat,
som enno eg kjende.
Bermodri sat der, ei Verd som for seg,
ei kongeleg Krona;
staut var ho enno, og Aldren for meg
ho godt maatte sona.
Borni var med haadi store og smaa,
so Laget var blandat
liksom Smaabroddar fring Alfet og Straa
paa Aktrarne standa.
Inn i Storstova so gingo me daa,
og der me os sette.
Godtsfolk og Gud maatte Takken sin faa,
daa me vaaro mette.
Til eit Piano ei Dame daa gjekk,
og Hallingar spilad.
Dropar paa Kinnbeine kjend' eg der hekk.
I Madrir det silad'.
Fager som Dagen ei Syster ikring
daa leikad og dansad!
Borni dei foro som Stjornur i Ring.
Knappt kunde eg sansa.
Husmodri sat millom Alle i Fred
paa Himlen som Soli,
Byrtnadsfull Godmoder saag paa os ned
som Kvelden paa Joli.
Godson den eldste til Byen daa tok,
daa Alt maatte enda.
Himlen paa nytt utaf Livet slik Bot

i Naade meg senda!
For slik ein Kveld, som imillom eg fann,
eg mykitt kann lida.
Den, som kann takka for Gugnaden, han,
fær Magt til at strida.
Ulykka er, at me stødt etter godt
so griduge grava:
Faa me det Beste, det er os ein Spott,
mot det me vild' hava.“

Dette Slutningsvers sette eg ikki inn i Minnebofi.
Det henger ihop med dette næstfiste.

— Ikki um me kunde Similen naa,
me endaa var rike.
lengtande maatte me Helviti faa,
som skapt er for slike.

Derfom denne Gjenta ikki alt hadde vorit trulovet, so er det truleg, at eg var vorden forelskat; men daa eg paa mine eldre Dagar strævar etter at halda det tiende Bud, so skreiv eg Visa utan stor Elskhug; men nokot forelskad maa Mannen altid vera, naar han diktar, helst naar den væne Gjenta siter og seer paa, for det er med Diktaren som med Gauken, at han berre gjeler um Baaren. Naar han hever funnit Maken sin, so tagnar han, for daa hever han fengit det, han gool etter. Det er likeins med Orren og Haren og mange andre Fuglar og Dyr. Og daa ero dei ogso blinde; ja sjolve den kloke Reven gjøyr daa, so Folk kunne finna honom. At det er likeins med Diktaren vita me Alle, og sjaa det no Dagsdagleg af det, som Lasson skrivar um Bergeland. Daa eg las dette, maatte eg tenkja paa den tullande Orren og den smatrande Tiduren; baade sitja blundande, og likso flokt er det, som desse Fuglarne fora i Munnen sin. Men daa eg veit, at Folk lika godt denne Galenskapen elder rettare

dette Naturband, som endaa Folk kalla eit fritt Val, so vil eg ikki vidare greida ut Sanningi i desse mine Setningar, men berre segja, at eg her som altid kvad med Byron:

That womankind had but one rosy mouth,
That I could kiss them all from North to South.

(At Kvendekynnet hadde herr' ein Rosenmunn,
so eg med eit kund' kysa deim kring Jordis Rund!)

Stova paa Stemsrud.

Der er ikki mange gamle Merki og Minni paa desse Kantar. Alt er nytt og i Framstig, berre ikki Maalet, som ogsa er det beste af alt gamalt; dette er rett godt her, og det endaa hjaa dei fleste upplyste Gardemenn, som ikki knota slikt som mange paa Mjoslandet. Eg fann mange gode Drd og Former her. Det beste af det gamle næst etter Tun-
gemaalet er Byguaden af sume Slags Hus sosom dei thelemorkske Stabur og sume Stobur, som her og der ero at sjaa oppigjenom Glaumsdalen; og den beste af alle er Stova paa Stemsrud i Grue, som skal vera kring fem hundrad Aar. Her er mange eldre Stobur i Landet sosom i Thelemork og Sætersdalen og den navngjetne sokallade Tutelsstova i Rensnebu, som skal vera ikring aatte hundrad Aar. Men Timbret i denne Stemsrud Stova er ikki naam nær so stort som i desse eldre Hus; men denne Stova er so lags leg byggd, so breid og lett og med Raftar og den store gamaldags Mensaasen som den største Mast. Der er ikki Tverbjellkar og heller ikki Langslindar som mangestadar i Dysterdalen. Det er eit stort Rum alt upp under det haage Roust og med Bindaugo paa den nedre Breidveggen, medan Langveggirne ero laage og uthvirtekte med det lange Utfot af Taket, so der imindsto paa Framsida er lagat til Syalegang, liksom ogsa paa Tverveggen Taket er langt utfotit. Paa denne Maaten ero Veggirne varnade for Slagregnet og kunna soleides vara lengi. Desse nyare Tvihaage Hus, som standa der snaude for Slagregnet utan Ut-

flot, maa Folk seint elder tidleg slutta med i vaart vindale Bederlag, for med alt det, som verdt bordklædt og maalat, so varer Huset knapt Mannsaldren, og dette er ikki til at halda ut med i Lengdi ikki i sjolve Soløyr og Dysterdalen, der Folk hava Husfang nok. I det meste af det Throndeheimste og Bestansjøllste og i Gudbrandsdalen maa no Folk snart taka til med at byggja seg Steinhus, og so lara dei vel at halda seg til Jorden og ikki fluga til Bedrs, liksom det skulde vera her i Hovudstaden, der ei Rutealen til Grunn kann standa i fem Daler og vel so det.

Dg der kann verda like lett og fagert inne for det, inn Stova berre er eit Stokkverk. Dette saag eg paa Stemsrud. Der var nokot so lett og lustande og storslegit i denne Stova, at eg aldri hever funnit meg betre i nokot Hus. Det var den gamle Sagastilen i Tre. Eg kjende, at Hugo mine toko til at fljota. Soleides vilde vaart Bokmaal hava seet ut med den nyare Tids Framgang i seg, soleides som her med Bordklæding og Maaling og Speglar og Gardinur, og eit Fortepiano, som Husets Dotter spilade ei Amorpolka paa, medan me saato og røykte Cigarer inn med Punscheglaset.

Dette var nokot annat enn i gamle Dagar, daa der vist ikki eigong vor Golv i denne sama Stova, men berre strøytt Halm paa Tusti liksom i ein Nautebaas og med Naren midt paa Tusti og Bjoren i Taket ligesom i den argaste Bestlandsghytte no og i dei verste Sæterbudir i Sætersdalen osv. Dg so var der daa Pall ikring inn med Beggirne og smaae Slugg til Bindauge liksom i eit Fjøs no, men langtifraa af dei beste. Dg so i Gjestebod med Staak og Kastning af Kjøtbein i Hovudet paa kverandre og Slagsmaal og Knivstongar og Mannadraap. Dersom desse Beggirne kunde tala! Men dei standa tiggjande og sjaa Livet fara frametter innum seg, medan dei sjolve retna og siga ned i Endarne.

Landmannen.

Byfolk og slike, som ikki kjenna nokot til Garðsbruk, tru tídt, at det er ei slík Sæla og so sjølvstandande og fritt at vera Landmann. Dette kjem no mest af Faakunna til Landlivet, og so kjem det no ogso af den gamle Hyttepoesien, som rødde um ei Hytte og eit Hjarta, og trudde at Livet var so fagert og reint og uskuldigt burt i Hytturue. Ja sjølve Bergeland hekk so i denne Villa og kjende solitt til Livet, at han ynskte seg ein Halmhatt og ei Graakufte og ei Hytte inn med ei Na.

Dg so er det ei onnor líkso stor Villa bland desse Folk, og det er den, at der skal mindre Bit og Dug til at vera Landmann enn til mangt annat. Javíst kann Ein vera ein god Landmann utan stor Boklærdom; men Umtanke og Ertertanke og Framtanke maa somenn Landmannen hava vel somykít af som nokon annan Mann, um han skal koma vel fram. Dg so maa han kunna det, som me líka verst: han maa kunna gjera nokot, for um han enn er so rik, at han líksom berre styrer og seer etter, so er ikki det alltid lettaste Verket, naar Drift og Gard er stor.

Per hadde ingen Hug til Handelen elder Studering, elder kvat det no var, han hadde farit med. Nei han vilde vera Landmann; og daa han aatte tie tusind Daler, so lagde han nie i ein Gard, han gav femten for; det eine Tusundet tok han til Buskap og Husbunad (Möblement); men daa dette ikki naadde fram for ein Mann, som vilde hava det gildt, so sette han seg i Gjæld for Resten. So bar det laust med at riva upp ny Jord utan Bon um at kunna hevda og veitegrava, ettersom han braut upp etter. Det var líksom Jordi skulde bera, berre ho vardt suudd paa. Ja, der var nokot Mosahy paa dei store Biddirne, som laago oppskorne. So reiv han ned gamle Hus, som hadde vorit høvelege til Garden endaa, og bygde upp store ny, nett som det skulde hava vorit til ein Herregard.

No var det ogso Tid til at gista seg for Landmannen,

og anten det no var som vanlegt, at han lengi hadde gjen-
git og slengt trulovad, elder han haud seg fram som ein
Landmann, nok, det var ei fin Jomfru han fekk seg fatt i
til Husfrøya paa Landeignedomen sin. Ho stakkar hadde
vist ogso Hovudet fullt af Hyttepoesi og all den Fridomen
og Sjølvsstøda, som det er at vera Landmann. Og det
gjekk vist søtt og godt det fyrste Aaret, endaa han alt daa
tidt maatte til Byen for at „gjøre Forretninger," som det
kallast at byta um Bekfelbrev og gjeva femten til tjuge Da-
ler i Uppgjeld paa eit hundrad, og selja eit Gjeldsbrev paa
ssju hundrad for fem. Her gjorde mange slike „Forretnin-
ger," og han var paa sine Maanadsdagar so viss i Byen
som Sporven i Jolebandet, og daa han reisste denne lange
Begen og libde i Byen som ein slik Landmann, so maatte
han ogso gjera „Forretninger" for alle desse Utgiftir.

Det gjekk og det gjekk eit Bil med Faderens og Ber-
faderens Hjælp og Andres Nabyrsgla, som trudde paa den
rike Vett; men endeleg seig det ihop altsaman, og han
vardt endaa etter tri fire Aars Landmannskap skuldig meir
enn han fekk for Garden.

Dette var endaa ikki so ille som af ein annan slik
Landmann. Han fekk for heile Garden sin somykit som
eit Fjos med Loda paa hadde kostat honom.

Her er dessverre mange slike Landmenn, og det er den
største Synd med all denne Galskapen, at dei skræma Gran-
nar og Andre fraa at gjera maatelege Forbetringar paa sine
Gardar med Jordbruk og Husstell, for dei ssjaa, forleides
det her gjekk med han Her, og han Paal med Steinfjoset sit.

Nei, der skal stor Gard og liti Gjæld og endaa spar-
sam Livemaate til, skal ein Landmann liva vel og hava
Magt til at halda ut til Enden med maateleg Framgang i
si Uppodling af Garden og Forbetring i Hus og alt Stell.
Den gamle Prisen paa Jorði verdt nok den, som helber
lengst ut, og den var, at Helvti af Gardens Afdraatt vardt
reiknat til Drift og Skattar, og den andre Helvti gjord til
Pengar etter ein Medalpris, og somange hundrad, som desse
Pengar kunde forrenta til fire af hundrad, det var Garde-

værdet. No daa det er fem af hundrad, verdt Gardeværdet somykit mindre og altfort ned etter, som Renta er stor til. Maa Landmannen liksom vaar Per tidt handla og vandla, so Renta verdt likso stor som Hovudstolen, so er Garden ikki værd ein Skilling, ja hau er ikki takande, um du fekk honom tilgjevande (gratis) med sliit Drift.

Ettersom der er Dyrkevon til paa Garden, kann Værdet stiga hvir dette her nævnde, og naar der er stor Von til Forbetring som paa dei fleste Stadar, kann ein ung og drivande Mann eiga det meste af Garden paa sine eldre Dagar, um det ikki var so stort han aatte at leggja i honom.

Men det maa ingen „Landmann“ vera, som „gjør Forretninger.“

Garden til denne Landmannen stod og sturde i Sumar og kjende liksom paa seg, at han var komen i urette Hænder, og Jugen kunde heller gjeva somykit for honom som fyrr, for dei fleste Hus vaaro so store og gilde, at dei maatte arma ut ein Mann, og Jordvegen laag liksom geispande.

Landmannen liver vist no i ein By, og Verfaderen hever vist maatt tekkit atter Dotter si, som also ikki lenger er Landmannens Frue.

Lars

hadde eit annat Dag med det, han, em Per, for hans Fader og Farfader attigjennom hadde vorit der i Bygdi, sidan Odin livde, og Sonen var likso klok som Faderen nedigjennom, nett liksom Graabeinen no er likso klok som hans Stesfeder paa Fenrisulvens Tid, endaa der altid tranger inn i Bygdarne sume nye Tankar med Presten og Lensmannen og slike og ei og onnor Skinnbok. Og no i den siste Mannsaldren gjenger det fortare med dette, soat Folk altid faa liksom ei Andarluft, um dei lesa aldri so litit. Ein og annan ny Tanke verdt liksom liggjande atter i Bygdi og tekjen upp af Folket, som tidt tyda og bruka honom paa

den loglegaste Maaten; men der kjem ei daa ein frisk Guf, som driver Folk utor den gamle Ringen, som dei hava svi- vit rund ikring i.

Lars kom soleides lenger fram paa sin Maate enn sine Forfedrer. Som Framvokstring dreiv han Handel med Tobak og nokot Brennevin og ein og annan Sauden og gamle Byrsur og Felur. Dette Liv forde honom til Byen og vidt um; so raakade han paa ein og annan Mann, som han fekk ein og annan Setning af, og so fann han Skinnbøker fulle af Duft paa Hjelden i dei Gardarne han laag paa sine Ferdir. So lærde han seg til at skriva og sette altid store Bogstavar for nokot som han totte var stort sosom at "handla" og "kaupa" og "selja," og "stor" og "eta" og "drikka," og "snyta" sette han med ein stor utkrotat S., for daa han er eit godt Hovud paa sin Bis, so vil han altid finna ein Grunn for alt, og derfor lagde han seg ogso mest etter Rettsbøker og daa af desse mest etter den gamle Logi af Christian den 5te med ei stor greivande Love paa Titel- bladet, som han tidt kunde sitja som i Draumar og sjaa paa. Han trudde paa denne Boki som paa Bibelen og vel so det, for han fann mange Ting i Bibelen, som han ingen Grunn kunde finna i, og derfor var han i betre Lote (Humeur) paa Thingstaden enn i Kyrkja, og for so vidt var der nokot gamalnorsk i honom, so han rett var i sit Es, naar han kunde bruka Logkrokar, for det han vann med Rettens Hjælp var i hans Tankar altid den største Rett, for urimelegt det enn var for den rettvise Tanken.

Men det, som forundrade honom mest, var, at han tidt tapade Sakir tvertimod det, han las sig til i Logi, for Stykki, som vaaro aflagde hundrad Aar sidan og vel so det, trudde han enddaa stodo ved Lag, og han sette tidt paa seg Brillurne og las og las uppatter og sagde: "Det maa vera mykit til Dom dette; men Hægsterett gjerer honom vel um."

Ja Lars er ein Rettens Mann, og derfor gjenger han ogso med Lomma so full af Logbøker og Rettsbrev, at det er so tykt som ein Bibel; men svart og blakt er det alt af

all den Bruken, for han dreger desse sine Greidur upp og leser deim som Bøneboki, naar han kviler i Vegbrauti, og naar han hever lagt sig um Kvelden.

Han var Skulemeistare eit Bil; men ein slik Rettens Mann maatte ogsa um Betren vera meir ute i Strid og Rettsstrætte, enn det er høvelegt for Skulemeistaren, og all denne Handelen hans kunde ikki fremjast med at stava for Smaaborn, for han var det, som Folk kalla ein practisk Mann.

Det var no i den Tid ikring firti Aar siden, daa Jorði gjekk for eit ringe Værd, at han kaupte seg ein Gard, og bytte og bytte, til han vardt sitjande paa ein af dei beste i Bygdi; so kaupte han Skogteigar og forde Sakir um Grensur og Santavegir og slikt nokot, og i den Tid stod der større Stegg (stor Rædsla) af ein slik Rettsmann enn no, soat han tidt skrænde Folk, og gjorde det eine Tak større enn det andre. Men med all denne Rettslærdomen og Rikdomen sin, var Lars ein Mann, som aldri slaug etter den nye Stasen: han gjekk som den Dag i Dag fyrst med ei Huva under og med ein Hatt oppaa, svart og blakk og att' paa Nakken, so Huva er sjaaande rund ikring Hovudet berre ikki bak. Lars klæder seg liksom med Spontak, der den eine Sponen ligger paa den andre som Fiskestjel: soleides hever han, forat taka nedantil, Hose paa Hose upp etter Beggen, der den indre er ein god Lumme lenger upp enn den ytre, og hvir kneet ein Smokk liksom ein afklyppt Kætelovns-Royr. Likeins er der Brok paa Brok og Best paa Best oppetter, og Kjole og alt af det grøvste Ly, liksom det skulde vera vovit af Riskvistir og fullt af Mjolkedropar og Matslekkir og Grip etter Fingrarne hans, for han følger den gamle Skikken og turkar Henderne ned paa Klædom, daa han med alle slike Folk kallar Turkaflut ein Dvbunad (Lurus). Naar no til denne Klædebunaden koma hans store Bilfaumssto og hans Fyriskinn, som altid slankar ned til Knes, so var det inkje Under, at Folk i eldre Dagar var rædd denne Rettens Mann, naar han kom paa Thingstaden; og hans glirande Auge og Munnvikar mest att' aat Dyro

kunde nok gjeva Nalmungen den Tanken, at dette var ein Mann, som kunde meir enn mata seg.

I sit Gardsbruk og Husstell hever han likesolitt tekitt etter den nyare Skikken, endaa han ikke var fullt so sermerkt der som i Klædebunaden, for den Ting at driva ein god Gard, so han knapt foder Driftsfolket, det er ikki so einstaka. Der finnst mange Folk, som gjenomfora det gamle Ord: "Sulten eter Sulten upp," og Lars er ein af dei beste til dette. No er det vel so med Lars, at han tidt leider ei Ku til Torgs for at kunna taka ut ei Ankestevning, og soleides dreger undan Garden og til Retten; men der er med alt dette nokot fornt (antikt) ved hans Gardsdrift. Han leiger dei udhyaste Folk, og derfor er der mest Svenske paa Garden hans; daa gjenger det paa med Graut i den eine Neven og Graabeinsild i den andre, som det verdt snubbat og bitit af som af Pylse elder Tobak, og so daa attaat lagt i seg af tunu Belling, so Magen er slik utspannat, at dei knapt kunna rigga og ganga fraa Bordet, og ero, som hver kann vita, tunge og late den halve Dygt; og der stender ein Tev af deim, som der skal lang Bane til at venjast med.

Lars er so sæl at hava fengit seg ei flink og snil og tolmelig Kone. Det er tidt, at ho maa ut paa Bakken og rota og grava etter Karvekaal og annat slikt Rote, naar Huset er alt for matlaust um Vaaren og ut paa Sumaren. Tidt er det ogsa, at Marhagen af denne gode Garden ikki naar lenger enn nokot fram paa Betren og ikki endaa so langt den Gausten, han sleppte Buskapen ut i Kornstauen og Tordepleaakren, af di der var gjort Junforsel i Marsgrøda. Daa han ikki lenger kunde draga Sakki ut med Ankestevningar, men maatte sjaa Guten koma og taka Utlegg i Marvokstren, daa vardt han sinnat og dreiv Buskapen ut paa Akren. Men, stakkars Lars, det hjelpte honom inkje, for han var god nok, so han maatte bitala si Gjæld med annat og var attaat nær ved at koma i Bøter; og Buskapen var her ikki nokot at solja Skadegjeld af. Daa

riste han paa Hovudet og sagde: "det er vandt at koma til Retten sin."

Eigong han førde ei stor Sak mot Broder sin sagde eg til honom: "Du skulde ikki føra somange Sakir Lars!" Hm! svarade han, bøygjande paa Hovudet og glirande med Hugo: "hm, hadde eg ført fleire Sakir, kunde eg hava vorit ein rik Mann, men eg hever vorit for god i meg og trutt Folk for vel, stakkars Kroken min!"

Han teker Bibelen beint etter Ordet, at Mannen er Konas Hovud og Herre, og daa ho eigong hadde fest ei Tenestegjente, som Lars totte Huset kunde vera forutan, og Kona ikki vilde gjeva etter, so stevnde han hena for dette. Han ruggade paa Hovudet, daa han saag, at han heller ikki med dette kunde faa "Retten sin" og sagde: "det er vaa- lundt med den Retten, og Guds og Manns Log seer no ut til at vera ugjeldande!"

Naar han ferer burt i lenger Tid, so feter han inn Kona si til Fullmægtig og skyter til Bibelen paa denne Retten sin, og slær denne lærde Fullmagt upp paa Dyrni til "Kontoret" sit. Men daa ein Rettslærd sagde honom, at der kunde finnast Mange, som endaa ikki vilde innlata seg i Storhandel med Kona hans, so sette han eigong inn til Fullmægtig ein Mann saman med hena, og sagde, at Alle i hans Fraaver skulde lyda hans Kona, som han etter Moses Log og St. Pauli Ord hadde Rett til at setja i Staden sin, og saman med denne "heiderlege" Mann¹ skulde ho handla med sama Magt, som han gjorde det sjolv.

Dette "Kontoret" hans er eit litit Kot upp i det andre Skoffverk paa Stova, og dit krabbar han etter ein Stige fraa Koven gjennom eit Glugg med Lem paa. Og for at spara Tid med at ganga ned til Maaltids og for at ikki eigong hans Kone skal koma inn i dette gjæve Kot og kanskje stela burt eit og annat "Document," so hever han stelt til eit litit Glugg, som Maten verdt puttast inn igjennom, og likeins for at spara Tid og hava det høgt (beqvent)

¹ han var nyss komen ut af Tugthuset.

hever han liksom eit litt Skap inn i Veggen med Slugg ut til Loyndarhus. Paa denne hogvinte Maaten kann han sitja all Dagen paa „Kontoret“ sit millom Logbøker og Rettsbrev og Motbøker (Contra-) og Domar og Innleg til Retten. Alle hans eldre Rettsbrev og Bøker ero gule, liksom dei skulde vera duppade ned i Saltlake og turkade paa ein Stein i Soli.

Det er Guten sin Vars, som ikki armar seg ut til med staute Hus og gjæv Husbunad: der finnst snart ikki ein heil Stol i Huset og Bordbenken stender og ruggar paa tri Bein. Kona skurar nok og tvær, men ho røkker det ikki alt, stakkar, med alle dei Smaaborn ho maa dragast. I Golvet er Tiljur ute imillom, so Ein seer ned i Kjellaren, og Kona maa vera paa Livet for Smaaborni sine. Kjem ei Bindaugsrute til Skades, so verdt der puttatt i Holet eit Stykke af eit gamalt uslitit Klædeplagg, som der finnst heile Haugar af millom Halmen i Sængi og i kber Huskraa men mest i Stabursvali inn med ein liten utsliten Slipestein.

Det var her i Vaar eigong, at der tok Eld i Dvnds-pipa og brende eit stort rundt Hol i Taket, fyrr det vardt sløkt; men Holet stod og gapte like rundt og svart, daa eg var der, so eg saag beint upp i blaae Himilen fraa Krakken, der eg sat fram med Gruva. Det vor no Sumars Tid, so det gjorde ikki somykit, meinte Vars.

Som Husets Husbond og Herre gjenger han med alle Lyklar, so det er so det ringlar i Lommurne hans. Det er ikki værdt at tru nokon, meinar Vars, og Kona kunde finna paa somykit ho, naar ho fekk raada seg.

Han rister paa Hovudet og undrar seg, kvi han med sit sparsame Liv hever vorit nøydd til at selja den eine Skogteigen etter den andre og det beste Jordestykke paa Garden sin og endaa pantsett det, som atter er, so det ikki vil ganga lenger. Men, det er fordi han hever vorit for god i seg og ikki ført Sakir nok.

„Farvel Vars,“ sagde eg daa eg skildest med honom, „Farvel, du er ein af dei gamaldags Menn, som eg hever

Kjemt mange af herre paa ein litit annan Maate, for du veit det, Lars, at ikki eigong tvo Lauv ero like."

"Nei det er vel so det, Guten min. Og naar du kjem hit atter, maa du vitja meg, for af deg kann eg ukaupande (gratis) læra nokot Rett imot alle dei vonde Folk, som sitja um meg paa alle Kantar. Her saag du Futekarlen gjorde Innsørsel for ei Gjeld, som eg er likso uskuldig i som dette mindste BARNET. Du saag, eg hadde Pengar, men der maa daa vera Rett at faa inn i Christiania."

"Samenn er der Rett, gode Lars."

"Ja no reiser eg snart derinn for at taka ut Aukestevning. Det fær ikki hjelpa, um det er Slaattaanni aldri somykt; for Retten er framum Alt."

Mina

var ei Byjomfru men i Vitjing her paa Landet. Moder henar var Ekke og hadde i Armod, som ho løynde burt for Folk, fostrat upp Borni sine og haldit deim i god Skule. Dei grodde upp friske, fagre og kloke med den beste Folkeskikk i dette husarme men reine Hus, og dei komo i dei betste Selskap, for Moderi var af stor og god Rett, og so klok, at Alle vilde hava hena med og halda Borni fram. Og so var der no ein og annan Uttling, som stakk til hena tie Daler daa og daa, og forærde til Borni Kjolety og slikt nokot.

I ei slik mild og fin Luft var Mina oppvaks, og daa ho var so ei Framslenge, toko Gutarne til at sjaa paa hena og sagde, at det var ei utruleg fager Gjente; og dei gjorde seg Grind for at ganga utanfor Bindaugo og glytta og sjaa inn, der ho sat bak Blomar, og anten saumade Rosur (broderede) elder las i Boneboki og imillom i Blomster-Gjenta fraa Pompei og Zanoni og derimillom dei mjuke og leikande Bers af „Danserinden“ og „Adam Homo“, som ho ikki vitste var ei Ettergjerd af Byrons „Don Juan.“

Gutarne gingo so lengi og so lengi og dansade paa „Baller“ hver Dans med Mina, alt til ein oveleg rik ein

trudde, at han ikki kunde liva utan Mina. Det var mang-
ein arm Staffare, som tenkte likeins; men Mikkel — so
het denne rike Guten, han turvte ikki brenna iune med Elst-
hugen sin, for han var so rik, at han kunde gjera det, han
vilde. — Moderi og den heile Utt vaaro, som ventande
var, glade for det, at Mina vardt trulovad med denne rike
Karlen, og Mina var ogsa glad, for um ho ikki likade
honom fullt so vel som ein ung spræk Student med lang
Dust i Huva, so sagde baadi Moder og „Tante,“ at Kjær-
leiken kjem smaatt i Senn og liksom af seg sjelv, naar det
unge Parfolk hava nok at liva af, og at eit slikt armt
Gjente-Barn, som berre hever Slekt og gode Venir at lita
paa, ikki maa vera for kræscent, naar det kan taka slikt eit
Laf. Mina gret vel so smaatt med dei blaae Augo og
lange svarte Augnehaari sine; men ho trudde paa Moder
og „Tante“ og var stolt nok til at verda lyst upp af den
Tanken, at ho kunde verda den gildaste Frua paa lang
Leid; og daa Mikkel kjørde med hena i Bogn ikring til si
rike Utt og sin Faders Eigendomar, so kjende ho seg
stolt og elskade sin kjære Mikkel liksom varmt som Studen-
ten fyrr og vel so det, for Mikkel var baadi ung og saag
ut som Foll flest. „Sjaa um Elstihugen ikki er den Fug-
len, som kjem, naar han verdt lokkad paa,“ sagde Moder
og Tante. „Jau,“ svarade Mina, og vardt raud i Andli-
tet, som slike Smaagjentur ikki taka langt etter.

No livde Mina som ein saun Gudsfugl, klædd liksom
i Vaarsky og hoppande millom Blomar og lesande i alle
nyare Maal dei beste Dikt, som til var, og spilande paa
eit nytt Piano af beste Slag med dei dyraste Lærarar.

Daa Mikkel ikki hadde lang Veg, so kom han tidt til
Kjæraften sin, og høyrde paa Spilet og gjekk ut med hena
til Drund for dei unge Damer og Herrar, som saago skeivt
kver paa sin Kant. Det er det søtaste Sukker paa Lykka,
at Foll ero so daarlege mot seg sjelve, at dei bera Drund-
skap til den Lykkelege.

Men det visade seg Dag for Dag, at Mina og Mik-
kel ikki kunde samstavaast: Mina hadde i sin stille Tanke som

alle Gjentur, naar det er nokot ved deim, gjort seg upp ein Monsterrmann (Ideal) med ein Garibaldihatt paa Horudet, og Mikkel var som slike Gutar er flest: han kunde spila Billard all Dagen og Kort um Kvelden, og rida imillom, men aldri taka ei Bof i Hand, naar han ikki var noydd til det. Han sagde som tidt slike Folk: „eg er so rik, at eg ikki trenger til at gjera meir, enn eg vil, men kann liva for Moros Skuld.“ Som slike Folk var han leid og feid imillom, og daa Mina ein Kveld kom hoppande som ein Fugl imot honom og sagde: „Nei Mikkel, no skal du vel hoyra ei ny Mazurka, eg hever lært,“ svarade han butt: „Na reis paa Beggen med Mazurkaen din.“ Som vengstotne Fuglen seig Mina ned paa Stolen med eit Glaks.

Det leid og det skreid, og Mikkel tok til at verda ein gagnleg Mann; men han vardt som Faderen sin ein Tremann, som ikki hadde Auga for annat enn at samla; at faa nokot godt elder ein Tanke utaf honom, var som at banka paa Klokkia i Vatnet.

Mina gret tidt for seg sjolv, og naar Mikkel saag det, so lo han berre aat det og sagde som baadi Moder og Tante, at ho var forskruvat af Romaner; men ho verdt vel klok, naar ho verdt gift og eldre, sagde Moderi; ja det trur eg vel sagde Tante. „Det vonar eg,“ lagde Mikkel surt til.

„Dette helder eg ikki lenger ut,“ sagde Mina ein Dag til si Moder; det fær ganga meg i Guds Navn, som det vil, eg vil so aldri kunna verda ulykkelegare enn med han Mikkel.“ Moderi vilde daana, og Mina sprang etter Vatn; Tante, som tenkte paa tvo tri Num for seg i Mikkel's Gard ut mot Hagen, kvad i med eit kvast „Hu!“ og trudde, at Mina var reint vitlaus.

So vardt der gjert eit stort Otteraad, som Mina vardt stevnt inn for; dei talade likso viist som Salomon, daa han var staalsliten af all den Livsnjoting. Men Mina stod fast paa sit og skreiv sit Uppslags-Brev til Mikkel og sende alle Gaavor tilbake med Anue, Tenestegjenta, som aldri kunde faa i Horudet sit, kvat der var komit vrie

Mina, men tenkte: „Den, som kunde faa seg ein Gut, rik som Mikkel, vilde vera sæl.“

Der stod Mina og var den gamle arme Mina og til Spot og Laatt for si Slegt attaat; ho vardt send hurt paa Landet, som ho skulde hava gjort nokot vondt. Af sine Kjeningar der fekk ho imillom høyra det sama som heime. Men der var ho tidleg ute hver Dag og hørde Drren um Baaren og lenger fram paa Gauken, og so var ho stundom med paa Jagt. „Det var den gamle græske Gudsjomfru Diane,“ sagde eg til hena. Og so rodde ho paa Glauma og saag dei svarte Skogar ikringom, og so stelte ho med Uendar og Gjøss og var rædd dei store Gassarne. Ho var meg aldri so fager, som naar ho sprang og skreik og rømde for desse og var rædd for, at dei smaae Andungarne skulde drukna.

Det var liksom Foten ikki vilde bera meg fraa denne Jordflekk, som Mina hadde trodt paa. Men so vardt eg glad og sagde med meg sjølv: „Det er godt, at me imillom raaka paa slike Folk, for ellers vilde Livet liggja framfyri os som ei stor lang Pylse.“

Mikkel er vist alt trulovat atter, daa slike Folk ikki ero lengi um det; og han finner vist mangei Jomfru, som ikki likjest Mina, men finner honom den gildaste Mannen, som til er.

Glauma og derikring.

Allt ifraa Kongsvinger og upp til Namot i Dysterdalen er Landet seg mykit likt alle Stadar, berre Dalen verdt trengre, og Glauma gjenger ikki so stor og still i sine tankefulle og seg sjølve alltid like Slengingar, til lenger Ein kjem nordetter. Det er med Glauma som det er med os fleste, at ho ikki kann fara beint fram, men maa slaa Krokar for dei Berg og slikt nokot, som liggja i Begen og ikki kunna sprengjast. Det er Gaac paa Jordi, som kunna naa sit Maal paa den beinaste Begen; og naar ikki eigong Glauma kann gjera det, so skal ikki Smaabekfirne

vera arge for sine Begamein, um dei tidt maa mest ganga tilbake i seg sjølve. Eg lærde mykit af Glauma: at ho gjekk af Begin for eit Berg og eit Fjell var inkje at takka hena for, men ho gjorde dette tidt for berre Jordbankar og Sandøyrar; men so grunngrøv ho slegt og umerkjelegt desse Meinskrolarne, og tok Beinvegen sin, fyrr Nokon vitste af det. Derfor sagde ogso Folk: „det er Ingen, som veit, kvar han hever Glauma; ho er so sleg“ (flu). Soleides tala Folk um Bisdomen, som ikki stangar Hovudet mot Steinen, men segjer med Holberg, daa ein Mann stengde Begen for honom og sagde, at han ikki vilde vikja for eit Narr: „Ja gjenger ikki du af Begen for eit Narr, so gjerer somenn eg det.“ — Holberg var som Glauma, han. Som me Alle gjera, legger ogso Glauma sjølv dei fleste Mein i Begen sin: ho skylet og grutar upp Sandbankar, af sit eget Djup, og so maa ho sidan undergrava og ganga af Begen for sine eigne Meinsbragd. Det er af dette Summe tru, at Soløyr hever sit Navn; og det er dette, som gjerer det so vaalyndt med den Gimbaaten, som er tenkt at skulle koma i Gang oppigjenom alt til Nasnes. Der foro Vatsbyggjarar (Hydrografer) i Sumar og loddade upp Straumar og mælte Fosfar. „Ja“, sagde ein Mann i Grue, „dei lodda og mæla; men Glauma lær aat all Lodding: der dei sigla i Nar kann vera turt Land aat Nare.“

Naar desse Dyrarne verda nokot gamle, slegganga dei og liggja som eit fagert og godt Slaatteland; og naar det daa er Flaum, standa Lundarne liksom i ein Ejs og stinga sine grøne Toppar upp af Havet. Naar daa dei fagre Gardarne liggja ikring, og dei myrke Skogarne oppetter Lidarne, so er det eit Syn, som ikki er gløymande. Waarflaumen var minkat, daa eg foor der, men endaa var det ein unevneleg Hugnad at siga og driva ned igjenom svarte Straumen. Der vaaro fagre Gjentur med i Baaten, og me sungo og spraakade. Ein Gondolfart i Venedig kann ikki vera meir leikande. Timberstoffarne seig ned mot Havet fraa sine svarte Skogar paa denne Landsens

største Livaader. „Der er til ein ny Silkekjole,“ sagde eg til ei Gjente, og visade paa nokre store Timberstokkar, som drogo afstad so vhrnadsfulle, liksom dei vel vitste, kvat dei vaaro for gjæve Karlar.

„Er det ikki Synd,“ sagde ein Mann i Baaten til meg daa, „at me skulle kaupa hurt vaart malmgode Timber i Silke og sliit Stas“?

„Nei,“ svarade eg, „Skogen er skapt til at gjera vaart Liv hugsamt og sagert. Skogens Mandir maa no hoppa af Glede, for dei kunna skapa all denne Upplýsning og Folkeskikk ikring seg, og desse Skogarne trjota ikki, fyrr Glaumaturlar, naar de hogga med Folkevit, og setja Skogar under Tilsyn.“

„Du vil altso hava Tilsyn, som her no verdt talat somykitt um,“ sagde han.

„Ja, Dydeleggjaren maa likesovel i dette Stykke, som i mange andre gjerast umyndug,“ svarade eg, „dersom det kunde lykfast at finna den rette Maaten med det. At selja til Uthogst f. Ex. burde vera forbodit. Skogen er forkje min elder din, um me aatte aldri somykitt; men det er Landet, det er den heile Mannaætt, som eiger honom, og me skulle forvalta honom so, at Folk ogso kunna liva etter os, og gjera me ikki det, so maa Niket triva Dji af Handi vaar, liksom Kniven af Barnets. At tala um ein Eignedomsrett, som skulde naa lenger, naa til Afgrunnis, er Barnetale. Me ero eit fritt Folk, men Fridomens fyrste Dygd er at leggja Klokkskapsband paa seg sjolv.“

Folk segja, at desse store Skogarne med sine flette Furumoar imillom ero so daublege; men eg tykkjest, det er gildt at fara i ei lang bein Geil (Bog) liksom igjenom ein Kjæmpe-Rugaaker, so Ein seer berre ei smal Stripe af Similen, og Furuleggirne blenkja vaude liksom friske vederbitne Rimbein. Og so hoppar der eit Skorn yvir Wegen og springer smattande uppetter eit Tre og hoppar yvir Geili oppyvir Hovudet hurt i den andre Fura. Det dalar paa denne tolv seksten Alliv lange Luftferd, so at, um det hoppar mest ifraa Toppen paa den eine Sida, so kjem det

heisande ned mot Midten inn i Greiernerne paa det andre Tre. Det hender ogsø, at Neven stryker hvir Geili; men dette merkjer vondt, sagde ein Skytsgut meg; er det attanfor Ein, so hender Ulykka der, han kom ifraa, og er det framansyri Ein, so hender det vonde der, han kjem fram. Der sprang ein gild Neb hvir Geili framsyri meg paa dei milelange og snorbeine Skogmoar millom Nasnes og Elverum der igjenom Baaler; men eg spurde inkje annat enn vel, daa eg kom fram, endaa der kunde vera hendt ei Ulykke for den Skuld, um ikki eg fekk vita det.

Sigermarki.

Her er so folkelegt igjenom desse Strof, at der er faae Ting som skjerer i Nugo; men so var der ogsø ein Ting, som gjorde dette tilgagns alt ifraa Dingerdalen inn mot Sverike og til langt upp i Dysterdalen; og dette var dei blide storlaadne Elgshovud, som paa dei fleste Gardar vaaro flegne inn paa ein synt Vegg, helst paa Stabursvalli. Elgsdyret er eit altfor adlegt godlyndt og drengjelegt Dyr til at sjaa sit gjæve Hovud standa so paa Stegl. Alt skjota den staute Elg paa ein pynteleg Maate den Tid af Naret der er Lov til, kann so vera, endaa dette ogsø er armt og raatt; Folk burde standa paa Benskapsfot med denne uskulldige Skogfyrsten; men fyrst at forfylgja dette drustelege Dyr i djup Snø so no i Betr elder med Hundar, og so baketter spikra Hovudet paa Beggen, det er villmannsraatt, og det var so det sand og brann i meg, daa eg saag desse Hovud liksom bedande um Naade for si gamle Kongeatt, som snart vil vera burte fraa vaare Skogar, dersom Folk skulde halda soleides paa. Solungen er i mange Ting ein stor Riddarsmann; og derfor totte han ogsø, at det vardt for ille i Betr med alt det Elgsdraap, og han gjorde ei Herferd inn i Sverike mot Naastapen og Vogbrottet af alt dette Elgsjag. Der skal vera endaa verre i Sverike med slift.

Naar me lesa i den eldre Bog, at Hovudet af Ill-

gjerningsmenn skulde setjast paa ein Stake, so grysja me og segja, at det var ei Billmannstid; og den Tid vil koma, som segjer det sama um vaar, som spikrade paa Beggen det blidlege Elgshovud. Det er jamvel villt at nagla paa Beggen Orn og Hauk og Subroder og Ulvetryne og Bjørnehovud. Paa ein Gard i Dysterdalen stodo vist tjuge Bjørnehovud beinkvite blenkjande paa Stabursveggen. Det kann no so vera med slike Skadedyr; men det er villt. Der paa Dvarne i Sudhavet fortelja Ferdameinn, at Mannahovud af slegne Fiender hanga med flaksfande Haar elder beinande kvite rund ikring Veggirne som store Næpur; og Herodot forteler ogsø um dei gamle Skyter, at dei komo ridande heim um Kvelden fraa sine Herferdir med flaksfande Mannahovud ikring Sadlen sin, og so flaadde (scalperede) dei deim og gjorde seg Hætte elder eit annat Klædeplagg af denne lodne Hovudslaatten, og hadde sidan den suande Skolten til Sigermerke, liksom her no verdt gjort med Bjørnehovudet. — Lat os drepa det, som vondt er og bruka det, som gagulegt er, men lat os ikki hengja ut slike Sigermerki og vera Billmenn!

Dysterdalen

stender vist hægst af alle norske Dalar i Uppllysning og god Følkeskikk. Det maa no, som alt sagt, vera Skogen og dei mange Utferdir, som hever gjort dette; men det er ikki nok med det, at somange ero velstandande ja endaa rike og det tidt ovrike, for det kunna Følk vera ogsø i andre Dalar sosome sume Hættir i Gudbrandsdalen; men der er slik Sedhevd (Cultur) med alt det, som Dysterdalen ferer med; eg vil berre her nevna det Reinsfærlege, som der i Dysterdalen mest er endaa vel mykit af. Alt skal vera drivande kvitt, um det so verdt svart atter i sama Augneblinken sosome det daglege Golv. Det er som i England, at den svartaste Smeden skal hava dei kvitaste Klædi; og dette er no ogsø det rette, for daa seer Ein fyrst vel det svarte og kann faa det af seg; men det er dyrt, og derfor er

Heinsleiken næst Kunstap den dyraste Døbnad (Luxus); men so er han daa ogsø Fargen for Uffuld, liksom Kunstap lyfter os upp til store og gode Tankar. Derfor er det sjølvsagt, at desse Ting maa vera dyre. Det øysterdalske Maal er ikki so gamalt og godt som f. Ex. i Gudbrandsdalen, endaa her er mange gode Ord og Talemaatar.

I dei rikaste Bygdarne sosome i Storelvedalen er det folkelege (nationale) so høvelegt sambundet med den nyare Upplysning og Livemaate, at det baade i Maal og annat er liksom vukst ihop. Desse tvo Ting standa ikki og skrika ein annan i Dyro og det tidt i sama Mannen og sama Huset liksom mangestadar ikring Njosen og ellers paa det rike Uppland, og heller ikki stender det folkelege einstakat bland alt det Svarte og Bakvende i Gardsdrift og Livemaate sosome i dei fleste Fjølldalar og Sjøbygdar mest Bestanfjells.

Der er ein forunderleg Finleike i Umgang hjaa mange af desse Øysterdøler; det er like langt fraa den gravvise og forvitne Fjollmann og Motsetningen den Franskmann, som kann vera saman heile Dagen med ein Mann og ikki spyrja, kvat han er for ein. Dei vita so vel at mota Utbygdingen paa halve Begen og gjeta hans Ynske, og so gjera alt godt, liksom det ikki kunde vera anderleides. Det er eit i Sanning fint Folk utan den mindste Storlaat, um der er aldri so mykit at vera stor af, og med alt den heimlege Hugnad og Djerfskap, som segjer, at det er Norst og ikki imfort. Slikt vilde vaart Volkmaal hava feet ut, dersom me den heile Tid hadde vorit os sjølve og ikki ein Sæter under Danmark i fire hundrad Aar.

Eg skal aldri gloyma ei Kone, eg saag der. Det var ikki af dei rike, men henar Natferd og Skipnad og reine fagre Born og framsyr alt henar sterke, friske og fagre Skapnad gjorde, at eg trudde at sjaa Moder til Goethe framsyri meg. Det er merkjelegt, at her ikki kjem liksomange Flogvit (Geni) ned til Byarne Aars aarleg, som Gar (Elve) og Bekkir koma remande fraa sine Fjølldalar ned i Havet.

Ei onnor Kone, eg der saag, er heller ikki gloymande.

Ho hadde ein fordrucken leid Mann; men ho lest som ingen Ting var og hengde liksom Dulskaapa paa si Ulykke, eg lest liksom den øydelagde Mannen hadde Rett, medan eg hørde paa det. Ho sprang og volte med honom som eit Barn. Hadde det vorit meg, so vilde eg hava stengt honom inn som ein annan Gris, daa den, som drikket slikt, ikki lenger er Mann.

Det er ei af dei svarte Sidurne ved dette Herreliv hjaa mange Øysterdeleer, at mange forkoma af Drykk og gode Dagar. Eg vil her fortelja ei Histori um ein Mann, som eg vil kalla

Raksen.

Han hadde tvo Sonir, Sigurd og Svein, og desse vaaro baadi han og mest Moderi rædde fer, som det somer seg for so rike Folk. Men daa Raksen var af den gamle Tentemaaten, og Moderi af det Slags gamledags Folk, som altid vil hava Borni fyri Augo sine, so lærde Sigurd og Svein ikki meir, enn dei kunde læra af ein Nalmugaskulemeistare, som var Huslærare; og Sigurd og Svein maatte liksom heller ikki koma stort ut med Ungdomen i Bygdi, for dei vaaro for gode til dess. Soleides voks dei upp med store Tankar um seg sjølve og smaae Tankar um Andre, og so med den Gaakunna, som matar slike Tankar; men daa der var eit godt Huglynde i deim, so var det endaa "snille Gutar." Som slike Rikmenns Sonir flugo dei imilom Lov til at reisa til Hovudstaden og til Grundset Marknad; og daa dei hadde Mynt i Mengd, og Alle gjerne vilde vera Kjenningar med "so gilde Karlar," so lærde dei seg til at drikka, fyrr dei vaaro vaksne og "vera med," som det heiter. So døyr deira Moder, og so vorde Sigurd og Svein friare. Dei gjorde Byreisur og Marknadsferdir, og Champagnen perlade; og fer hvert Tjug af Tusind, som vardt bodit for Skogen deira, toko dei i ei Flaske til, og kravde paa Matbladet i Bertshuset for at bjoda sine Gjestir den beste Maten. Det gjorde dei no ikki stort dette, for det

gjekk ikki sovidt, at det tok paa den tunge Pungen; men det gav desse unge Menner ein vond Vane; og dei østerdalske Gjentur, som kunde vera hovelege for deim, trudde ikki lenger paa desse øvrige Gutarne, men drogo seg paa sin fine Maate undan, naar dei saago, at Sigurd og Svein meinte paa nokot; og daa dei no attaat denne Mistru af Gjenturne heller ikki kunde vera til Hugnad for Mannfolk lenger enn ved Bordet og Glasfa, for dei hadde lært for litit, so toko Sigurd og Svein paa at vanbyrda seg sjølve, som dei vorde vanbyrde af Andre. Dei stodo stampande liksom i blaute Leirbotnen, so til meir dei stampade, til djupare trodde dei seg ned i. Daa no Sigurd saag, at han ikki kunde faa dei gilde Gjenturne, som han vilde hava høvt, so vardt han som vanleg leid, og sagde med alle, som det gjenger slikt: "Eg skal vera arg og taka ei Tenestegjente, og visa dei gjæve Møyarne, kvat det er for ein Mann, som dei vanda; og naar daa dei graata, so lær eg."

Anne var ei snill Husmannsdotter og so maateleg fager, som Folk er flest; men hentar Upplæring og Livsvane og indre Stræv høvde hena ikki upp fraa si Stilling; ho var Husmannsdotter og lagleg til at verda Husmannskone atter; og ingen Annan enn ein Mann som Sigurd kunde falla paa at lyfta hena upp. Men han fridde, og fekk daa, som hver kann vita, Ja, med det fyrste Ordet. Anne hadde just fest seg aanyo paa ein Gard der; men ein Dag kom ho atter med Stedspengarne og sagde, at ho no ikki vilde tena lenger. Husbondskona gjorde store Åuge og spurde, um ho var gali elder vilde taka paa Fantestigen. "Nei", svarede Anne, "eg skal snart verda betre Kone, enn du er."

Det leid og det skreid, og Anne tok til at verda so lagat, at der var Hast med Brudlaupet. Sigurd hadde, som ventande var, ingen Hug til Anne, og tenkte berre paa at hava hena til Bedlevessje¹; men daa det vardt so aalvorsamt, trugade

¹ den, som vekkjer upp Bedlar. Det er no mest Gjenturne, som ero trulovede paa Skalkewis med ein Mann, for at hava honom til at eittra upp Andre til at fri. Dette er Bedlevessje.

hans Fader honom til Byen for at henta Gjestebodskost. Den Gamle var ein Mann, som ikki vilde vita af Fjas men hava Halvor i ein slik Leik.

Daa Sigurd hadde vorit i Byen og kaupt Brudlaups-kosten og Stas og truleg loyst Kongebrev, for at alt kunde ganga stilt af, spyr han, daa han kjem til Eidsvoll paa Trammen af Stoppestaden der, at Svein, Broder hans, heime hadde drukkitt seg i Hel, medan han var til Byen. Anten det no var af Sorg elder, som trulegare er, af Tanken um, at han no var vorden dubbelt so rik, vist var det, at Sigurd tok paa at drikka meir og meir oppigjenom Njosen til Hamar, og kom kjørrende sprengd heim og døydde nokre Dagar etter.

Der stod Raksen atter barnelaus som eit kyllt (affvistat) Tre paa sine gamle Dagar. Alt tok ogsa meir paa honom, daa han var kvistlaus, og han turkade burt. Daa no dei næraste Skjldfolk, som skulde erva, saago dette, so vilde dei paa gamal Vis jaga Anne utor Huset og skjemde og kallade hena for alt det verste, som til var. Dette var Bonirne, som vorde lesne yvir Sængi paa den døyande Raksen! Men han innsette Anne til Erving, Halvparten for hena sjelv og Halvparten for det, ho gjekk med. Raksen døyr, og Anne fekk seg ein frid (skjon) liten Son.

Daa fekk Floyta eit annat Djod: daa var det ikki lenger „Gante-Anne“; og den Kona, som hadde brukat den grovste Kjæften mot Anne, fekk no lirka og leika og laga det so, at Anne vardt Sonekona hentar. Soleides vardt Rikdomen hangande i Vetti til stor Sorg for dei mange andre „Speculanter“ vidt og breidt, som drøymde um denne Gullhona.

Paa Ferdi fraa Krøningi lagde mange store Herrar Begen gjenom Dysterdalen til Christiania, og bland desse var det sagt, at Greiv Manderstrøm var, denne Mannen med det kloke Andlit, som maatte gjeva hver og ein af os den Tanken, at han var ein værdug Utanriksminister for os. Paa Begen toko desse Herrar inn hjaa ein af dei rike

Dysterdoler, som hever det so gjævt baadi med Hus og Husstell, at desse store Meenn worde reint slegne af all den Magt og sine Folkeskikk, dei der funno midt i Furuskogen. Der fannst alt, liksom dei skulde hava vorit i sjølve Paris; og daa dei vilde bitala, sagde Mannen, at den Wre at hava slike Folk innum Beggirne sine var den beste Bitaling. Dette var, etter eg hoor der, og dersom det er saunt, som det er trulegt for hver den, som hever vorit inne i dette Hus, so hever Mannen ved dette gjort det heile Land ei stor Teneste. Denne Mannen hever det no mest altfor fint og gloande baade med Hus og Husbunad (Moblement), som er ført inn fraa Hamborg og Paris. Det kann vera hugsam, um det ikki er so gildt; og det er lifefullt eit Tap for det, um ein og annan Mann hever Raad til slikt. Derfor likade eg betre sume andre eg saag af dei gode gamle Dysterdoler, som hadde vukst fram, som det heiter, paa ein historisk Jordbotten med god Upplysning og eit laglegt Husstell, og Framgang i Jordbruk og kjærleg Handrekking til det gode, som vil koma fram, alt blandat med gamalt og den finaste Framferd. Eg skal aldri gloyma Ein, og det er vist den beste af dei allesaman. Eg burde navngjeva Mannen for at kunna maala til Gagns den gjævaste Bonden, eg hever raakat paa; men daa slike Folk ikki plaga lika at sjaa Navnet sit paa Prent, maa eg bida til ei betre Tid, og daa taka med det, som eg no ikki vilde rokkja.

Denne Mannen hadde alle Tidender og sjolv den store Storthingstidende, so han hadde Greide paa Landsens Styr og Stell. Han vilde vel ikki hava gjort mykit paa Stortinget; men han vilde hava gjevit det den Byrdnad for Bondestand, som det maa hava, dersom alt skal ganga vel i Lengdi. Han vilde hava liknat ein af mine Kjeningar, som eg takkade, for han hadde vorit ein so god Storthingsmann. Men han svarade meg: "Ja, men kjære Ven! eg hever ingenting gjort." "Nei det var nettupp det, du skulde gjera," sagde eg, "for der er ikki meir enn tri fire Meenn i Stortinget, som kunna gjera annat enn Ugagn, naar dei

taka stort i. Ingen klok Mann krever meir af deg og dine enn at fylgja godt med og ikki lata seg binda af noket Parti, og so koma med det, dei kjenna, naar det høver." Alle Landkort hadde denne Mannen og mange af dei nyare Bøker. Der var Husorgel, som han sjelv kunde spila paa. At høyra desse Tonar i ei so gomol og velbyrd Bondestova var skakande; eg sat der som bergtekjen høyrande dette og sjaaande paa den gamle Skorsteinen, dei gamaldags Bjælkar, det lange Bord og den gamle Maaling, som etter otte ti Aar var like rein og frisk. So gingo me inn i eit amnat Rum til Middagsbordet, og hadde det ikki vorit for det, at Kvendfolki liksom ikki vilda sitja med fyrst, so kunde eg hava trutt, at eg sat ved Kongsraadens Bord, endaa der var Spikelfjot og større Dstar og Smørstykke med Kosur i, som sagde, at Kongsraaden ikki hever det paa den Maaten.

Til Sæters.

Det beste ved det oysterdalske Stell er Sæterstellet, for i dette er her endaa best i det heile Land; det kann hugheilt verda sagt. Det kann vel henda, at sume af dei beste Sætrarne i Baage i Gudbrandsdalen koma nær det oysterdalske Sæterstell, men dei, som eg saag i Gudbrandsdalen, ero langt ifraa slike, endaa Gudbrandsdalen ogso i dette Stykke kjem nærast etter Dysterdalen, liksom Gudbrandsdalen af alle norske Dalar i huslegt Stell heime stender hægst næst Dysterdalen. Næst etter Gudbrandsdalen fann eg det best til Sæters sumestadar i Innherad der burt paa Josenlandet, som eg var eit Stykke inn paa. I Valdres og sumestadar i Bergens Stift hever eg ikki vorit til Sæters; men etter som Folk segja maa der vera sama gamaldagse Stell som i Thelemork og det andre Vestlandsk- og Sunnansjollske. Paa sjolve dei heidemorkske Sætrar, som grensade til dei oysterdalske var det som at koma inn i eit amnat Land. Derfor er Smør og Ost og all Fedraatt so god i Dysterdalen, endaa Beitet der smindsto sunnanfor Tonsset ikki er so godt,

som paa Jötunfjelli til Gudbrandsdalen og Valders og vestigjennom Gardangsfjelli nedhyr til Thelemork og Sætersdalen.

Paa dei gode øyterdalske Sætrar var Sæterbudi afdeild i tri Hovudrum, og det var i ei Gang i Midten sem Arbeidsrum for Kjærning og slift nokot og so liksom til Forstova; og so var Mjølkebudi med Rødir for Mjølketrog og Kollur og Smør og Ost, alt drivande kvitt og med Jordgolv elder flate Steinar for at halda det kaldt; og so var det Daglegstova med Skorstein og Sængir; der var Golvet skurat reint som i ei Prestestova og stroytt med Bar; og so var der ein Kove til Sængerum for Husbond elder Gjestir med reine Lakau og Stell som eit gjævt Gjestesrum heime. Og so var der Stabur for Kjøt og slift, som kunde gjeva Affmak af seg. Der var Fjos og slift nokot, alt liksom paa ein full Gard heime berre alt var mindre. Gryte og Kjetil og Kopp og Kjerald af alt Slag var skurat og paa sin rette Stad, og Sætertunet var endaa tidt straatt (brulagt) med flate Hellur for ikki at siga ned i den djupa Saur og Søyle, som der altid er utanfor Sæterdyrni, der Busskappen trokkar. Begir vaaro endaa sumestader gravne inn igjennom Fjøllet, so Ein kunde Fjeyra til Sæters med Kjerre, og allestadar var der gravit, so Wegen ikki var slikt ei Steinflommer, som vanlegt er til Sæters.

I Vestfjelli var imindsto fem Aar sidan vanlegt berre eit Sel (Sæterbud) paa Stodlen (Sæteren), der Mjølki var og Fjolk laago og tidt var der ingen Skorstein heller, so Mjolk og Smør vardt fullt af all den Røyken og Luftten, sem til var; ikki var der Golv men blaute og saurutte Lufti, so det er ikki betre so at segja, enn at det var eit Grisehus. Litit betre var det paa dei heidemorkske Sætrarne. Det er inkje Under, at der er daarlegt Smør og Afdraatt med det beste Beite.

Høysel elder Høyloda er der no paa alle Sætrar, naar der er Slaattevollar, som det vanlegt er; men ogso denne Høyloda var best paa dei øyterdalske Sætrarne. Derimot hadde dei her liksom litit Bit paa som Andre at velja den

rette Sætervollen, men lagde si Hevd paa Steinbakkar og Kaldsur Jord. At grava mange og djupe Veitur fynest vera det siste, Folk læra baadi heime paa Garden og burte paa Sæteren. Dette hava me og andre Folk maatt lært af Engelskmannen, for vaare gamle beste Veitur vaaro baadi for faae og for grunne.

Guldra.

Tri Mil gjekk eg ein Sundags=Ettermiddag upp igjennom dei bratte Furulidar og vest og nordetter dei lange Fjollmyrar og Flottir (Flaar Fjollflettir) kvite af Meinsmose med knapt eit grønt Straa. Der var so audt og daut, at eg herre hørde Andardraget mit. Kvelden drog inn paa, og Lufti tok til at tykkna, so Fjollpiggarne stodo med blaagraae Hættur paa Hovudet, som Soli af og til sklein ikring og fargade Fjoll og Flott med sin himilske Eld. Eg sette meg paa ein Stein og skaut Pusten, turkande Sveiten af Panna mi.

No seer eg atter slike Fjoll og Dalar,
som deim eg i min fyrste Ungdom saag,
og sama Bind den heite Panna svalar;
og Gullet ligg paa Snjo, som fyrr det laag.
Det er eit Barnemaal, som til meg talar,
og gjer' meg tankefull, men endaa sjaag¹
Med Ungdomsmiini er den Tala blandad:
Det strøymer paa meg, so eg knapt kan anda.

Ja, Livet strøymer paa meg, som det strøynde,
naar under Snjo eg saag det grøne Straa.
Eg drøymer no, som fyrr eg altid drøynde,
naar slike Fjoll eg saag i Lufti blaa.

Eg gløymer Dagsens Strid, som fyrr eg gløynde,
naar eg mot Kveld af Sol eit Glimt fekk sjaa.

Eg finner vel eit Hus, som vil meg hysa,
naar Soli heim mot Notti vil meg lyfa.

¹ sjaag, glad.

Alt er som fyrr, men det er meir forklaarat,
so Dagsens Ljos meg sýnast meire hjart.
Og det, som beit og skar meg, so det saarat,
det gjerer sjolve Skuggen mindre svart;
sjolv det, som til at synda tidt meg daarat,
sjolv det gjer' harde Fjolllet mindre hardt.
Forsonad' koma atter gamle Tankar:
det sama Hjarta er, som eldre bankar.

Og hver ein Stein eg som ein Kjenning finner,
for slik var den, eg slaug ikring som Gut.
Som det var Kjømpur spyr eg, kve som vinner
af den og denne andre haage Nut.
Alt minner meg; det minner, og det minner,
til Soli ned i Enjoen slofnar ut.
Og inn i siste Svevn meg eigong huggar
dei gamle Minni og dei gamle Skuggar.

Det vardt myrkare og myrkare; eg gjekk og sprang
desse endelaufe Flottir med Stein i Stein og Rindar og
Rantar og Aldalar som storknede Bylgjur. Fraa Bylgje-
rygg til Bylgjerugg er eit heilt Flugueleite; og naar du
kjem fram paa det næraste, so er der eit likeins atter,
og so framigjenom. Men so var der Uppkomur i Myrsev
med so kaldt og reint Vatn, at der var Helsebot i det. Alt
liggja paa den mjuke Mosen og sjaa Sveitedroparne paa
Panna ned paa Botnen af dette Staalvatnet, og taka Gløyp
etter Gløyp, og so rulla seg paa denne Silkemosen, ah,
denne Bellyst er ikki forteljande, for det er mest liksom til
at daana af. Naar det kann smaka slikt her til Fjolls, so
var det inkje Under, at Mahomed i eit varmt Land lagde
Similriket inn med slike Kjellur, og at ogso Bibelen talar
um eit Livsens Vatn, og um Hjorten, som skrifer etter slikt
Vatn, endaa eg kann aldri tru, at der var so godt Vatn i
Arabia og Jodeland som her til Fjolls. Byfolk skulde
fara til Fots derupp og smaka paa det.

So kom eg fram paa ein Bakke og saag det lyste ned
i Dalsen fraa den opne Sæterdyru; og so høyrde eg Bjol-

lur og Løkking. Det veit Ingen, kvat Folk og Hus er, fyrr han hever gjengit so i Fjøllet, og det kveldar. Eg meir dansade enn sprang og gjekk ned igjennom den vesle Lid, so troytt og tyrst og solten som eg var. Daa eg kom ned paa Sæteren, batt Gjenturne Buskapen og mjolkade. Eg gjekk inn i Selet (Sæterbudi), tok af meg Skræppa og sette meg inn med kvite Skorsteinen, som det lyste og brann so godt paa. Rett som det var, kom der inn ei ung Gjente med ein oppbunden striputte Kjole af fint Ty og med ein drivande kvit ein under, kantat med Knipplingar, som eg trur, for ho kom fraa Fjoset med Mjolkeringa, so det var best at vera kvitklædd for at gaa vel (blive opmærksom paa) alle Saurflekkir; ung og sterk og raudleit og fager var ho, so eg vardt sitjande som klumsat eit Bil og einstirde paa hena. Eg spratt daa endeleg upp og tok hena i Handi og baud god Kveld og sagde kven eg var, og kvar eg vilde etter.

„Na er det du,“ sagde ho med sit mjuke Mæle, likt det lindaste Samljod fraa Strengen; „ja, eg hever høyrte gjetit deg; sett dig ned! du maa vera troytt etter slik ein Beg.“ — Eg hever aldri vorit meir stolt og glad hvir at vera kjend; men eg var rædd, for eg trudde, at det ikki kunde ganga rett til dette; men at eg maatte vera bergtefjen, for Hus og Gjente og altsaman var liksom eit Eventyr. Og so minntest eg etter han Kjetil Bjornson, den kvelden han kom til Supfabudi: han fekk Mat og alt det beste som til var af ei Gjente, blaaøgd som Dagsrandi og so makalaus væn, at han sat liksom forgjord heile kvelden og lagde den eine Ginerkrokla paa Elden etter den andre for at fjaa vel paa dette Synet; men daa dei skulde leggja seg, saag han, at det var Roveguro, for Halen drog seg so lang som so. Han seig i Uvit (Bespimmelse) med det sama, og daa han vaknade oppatter, saag han ingenting annat enn svarte Myrkret i Selskraai, der han laag paa Lyng og Mose frosen og solten og so troytt, at han verke i kvar Led.

Daa eg var komen under med, at det var Folk, eg var komen inn til, so drakk eg sot Mjolk af ei drivande

kvit Skaal; og so gjekk eg med ned i Fjoset og synte, at ikki eg heller var klenare Karlen, jenn at ogso eg kunde mjolka; og so fortalde eg um det vestlandske Sæterstell og um den Sumaren eg laag i Fjøllet og gjætte Drift, og svab under Steinhellerar og Ginerbuskar og inne i murade Smaahyttur tekte med Torv, som Gjeitarne skrapade af, so me saago beint upp i Himilen fraa Mofasængi vaar. Gjentu-
turne logo, og eg med; og so bar eg inn med det store Mjolkspannet og silade upp Mjolki med og sette Trog og Kollur upp=aa Gjellen, so den eine Gjenta sagde, at eg gjerne kunde vera Busvein med for den Skuld. So rørde eg med Sleiv i Brimfjetilen paa Skorsteinen, for at det ikki skulde brenna ned i, og so var eg liksom Pus etter Gjentu-
turne, naar dei gingo ut i Mjolkébudi, for eg vitste, at der vankade Njome (Flode) og sot Mjolk. Anne — so vil eg kalla Husets Dotter — Guldra, var eg liksom endaa rædd, for eg totte, at ho stelte seg so fint og adlegt, at det ikki kunde ganga rett til. Men forleides det gjekk el-
der ikki gjekk, so kann hver vita, forleides det maatte ganga ein stakkars Ungkarl, naar han so kom inn i det. Han kann vera ulykkeleg med det, som mindre er, den arme Kroken.

Det leid og skreid fram imot Midnott; so vardt eg af Anne boden ut i Koven. Der stod Bordet med rein Duk og Rettir af mange Slag, liksom det skulde hava vorit midt i Byen, med Dram til Maten og alt det beste, som til var. Eg saag det i Spegilen paa Beggen altsa-
man. Den kvite vesle Skorsteinen ut i Koven, som der stod Louv i, vardt rudd og sveikt Eld paa, so det lyste baadi af Skorstein og Fjos. Anne sat med tilbords, daa eg bad um det; men daa eg hadde rivit af meg den verste Sulten, vardt eg so underleg, at det bar imot og sette seg liksom for Bringa mi. „Den, som eg skal taka meg til Mann,“ sagde ei Gjente, „maa vera so forelskat, at han or-
far ikki eta.“

„Driff,“ sagde Anne, „eg veit du tyrster; sjaa til at faa deg Mat; eg veit du trenger til det.“

Bordet vardt asdukat og ein Kopp med sot Mjolk

og ei Pibe vardt sett inn paa Bordet. Tvaattevats-Stol og reint Handklæd vardt stelt til. Eg baud god Nott og saag liksom igjenom Beggen etter hena Anne, som sveiv utigjenom Dyrni liksom ei Sky i Kveldsol mot Notti.

Men den, som ikki fekk sova i denne gjeve Gjestesæng, det var eg, for eg laag og tenkte paa det, som den eine af Gjenturne sagde meg um Kvelden, medan me saato aaleine inn med Skorsteinen:

— — „Ja du rosar hena Anne, du; det er sannt, at ho er baadi ei fager og suil Gjente; men ho er som inkje mot den eldre Syster Ragnhild; du skulde hava seet hena!“

— — „Om! Herregud! Beit du ikki det daa? Ho var trulovad lengi med ein rik Gut heim i Bygdi, og det gjekk godt. Daa skulde du hava seet hena Ragnhild; det var so det liksom draup og lyste af hena; ho kvittrade som Fuglen, og der liksom grodde Gras der ho gjekk og stod; men so saag Guten Taket sit med ei rikare Gjente, elder kvat det no kunde vera; vist var det, at han gjekk burt og trulovade seg med ei onnor, som han ogso no er gift med. Det var stor Synd med hena Ragnhild dette. Er det ikki det styggaste, som til er, at ikki Gutarne skulle lata Gjenturne vera, naar dei ikki meina nokot med det?“

„Jau det er sannt,“ svarade eg, „men korleides gjekk det med hena Ragnhild?“

„Na, ho bar det, som ei klok Gjente, naar det ikki kann vera anderleides; ho vardt no meir stillfarande af seg, og sat stundom og sturde og stirde og saag framfyri seg, liksom ho skulde sjaa nokot; men so lest ho som aldri var. Men alt som det drog frametter Mari, so vardt ho bleikare og bleikare; ho, som hadde vorit so raudleitt! So var det ein Thorsdag her til Sæters, at ho fekk so brennande vondt i Hovudet. Ho lagde seg endaa der burt i denna Sængi; det verstnade og verstnade med hena, og so fingo me ikki Bed til Foreldri og Doftaren, fyrr um Sundagen, daa ho doydde, fyrr dei komo fram. Det var just paa denne Marstid og ein Dag som idag. Er det ikki underleg med det? Herregud! me vita 'ki langt fram!“

Denne Forteljing sveiv for meg, daa eg hadde lagt meg og sloft Ljoset. Her i denne Sæng hadde Ragnhild døytt; eg snudde meg mot Beggen for inkje at sjaa, og so høyrde eg, at Klokkja paa Beggen pikkade, og at det singlade og song i ei Glasrute. Eg dytte meg ned i Klædom; men so høyrde eg eit Smell i Beggen. Tilslut fekk eg daa Magt hvir denne Rædsla, som enno siter i meg fraa slike gamle Forteljingar um Draugar og Trollskap i min Barn- dom. Eg tok til Vitet og sagde: „Kom, kom reine sæle Mand; du kan inkje annat vilja enn godt.“ Eg bar i lik- som at sovna, og i Draumen totte eg, at eg song:

Kom Ragnhild kom, eg vil deg vel!
Du er so rein, du er so sæl.
Eg Guten din er ikki lif:
her skal du ikki finna Svik.
No er du løyst fraa alle Baand,
og det eg søker, er ei Mand.
Det, som du leid, eg veit med meg,
so eg, so eg kann hugga deg.
Her skal du finna Hjarta varmt.
Alei, at Livet er so armt:
Det Mønster, som me tenkte paa,
det faa, det faa me aldri sjaa;
og derfor Draumen, Draumen daa,
er det som leikar til og fraa.

Den gjæve Mand som du seg svingar
fraa denne Verdsens Glam og Gny
som Skodd fraa Fjell i runde Ringar
til Himils upp i Lorefky.

Der kann den reine Lust me fjenna
og njota alle store Syn,
og ned paa arme Livet senda
til Lutring desse Glimt af Lyn.

Fraa denne Hægd der kann me rynja
og knusa Myrkrets Føtunher,
og Sigersongi Holte syngja
til Alt, som Lygn i Livet er.

Kom reine Aand! ah! vil du bera
med meg eit Liv? gjev' meg di Gaand!
Naar me er eit, daa skal me vera
tilfaman fyrst den gode Aand.

Eg høyrde liksom god Morgen! — Det var Aune
med Kaffen, meir straalande enn um Kvelden. — Traum
og Dikt og Kunst ero bleike og blodlause mot det fyrste Augne-
kast af Livet i si Sanning, naar me sjaa det i rette Laget..

Det var Regn den Dagen, og glad var eg, at eg med
dette kunde hava nokot at skulde paa, for eg ikki tok ut paa
mi Fjollvandring um Morgonen. Eg var med i Fjofet,
som um Kvelden og løyste Buskapen og var Drivargut med
upp igjennom Vidarne. Eg laut minna meg paa Bjellur
og altsaman.

Desse tjuge Aar, som laago imillom, fraa eg sjølv
dreiv Buskapen slift, dei vaaro burte. Daa Buskapen var
komen til Beites, gjekk eg nedigjennom atter og saag meg
tilbake, der Ayrne gingo som kvite og dropplutte Snjoflek-
kir upp i Tofa. So hogg eg Bed for Gjenturne, endaa
der var so mykitt god gamal Bed i Lad (Stabeler), at eg
berre gjorde det for at syna, at eg var Karl. So var eg med
at hsta og fjerna og fjoda Brim. Men so tok det ulykke-
legvis til at letna i Bedret ut paa Ettermiddagen, og eg
hadde liksom gjort meg gild med det, at mi Tid var kort,
eg maatte daa tala um at koma dit og dit til Kvelds.

Eg vankad' um paa Sætrar vidt,
men Armod mest eg fann.
Um Sæterliv eg drøymde tidt,
men her er Draumen fann.

Eg Sætergjentur paa min Veg
saag fagre Aust og Vest.
Men sidst eg raakad' her paa deg,
og du og du er best.

Skinnfelden.

Skinnfelden er, som me Alle vita eit nationalt Plagg, og at han sem alt Nationalt, ei Stund var i Banvyrðnad, skal ikki forundra nokon Mann, likesolitt som at denne ærlege Skinnfeld varðt til eit Merkjesord paa alt det, som var raatt i Framferd, Tale, Dikting og onnor Kunst. Eg hever fyrr sagt dette sama, eg, Syndaren min, og meint, at det er Skinnfeldpoesi mange af vaare sokallade Diktaverk. Men no, daa eg hever seet den østerdalske Skinnfelden, skal eg vara meg for at driva Spott med dette gjæve Plagg. Eg tenkte paa dei vestlendske Skinnfeldar, eg, som tidt ero so stive, at dei kuma standa upp med Beggen som ein Braudsleiv reint aa Egg elder som eit firkantet stort Bord; og naar dei daa attaat denne Stivleiken verda flekkesnaude liksom Neven um Baaren, og naar dei daa endaa attaat alt dette ero so smaae, at Føter og Bringje liggja berre, so det aaleine er som ei Fjøl paa Midten, so kunde det vel vera tilgjevande, um eg rødde um Skinnfeldpoesi.

I Østerdalen derimot verdt Saudskinn med den lange Ull so reintvegit og reidt og semstat, at det er det mjukaste og finaste Ein kann kjenna og sjaa paa; og Felder verdt gjord ikring fire Alnir lang og mest liksom breid, so det er det mjukaste og varmaste Kvileplagg, Ein kann sveipa seg inn i. Naar eg som tidt i Østerdalen hadde Valet imillom ei slik Sæng og Dynesængi, so valde eg at sova i Skinnfelden. — Det var slike luvande Dukar og Lakan at sjaa desse Skinnfeldarne hanga i Klædesloftet, at eg varðt varm berre af at sjaa paa det, og eg gjekk inn paa Gardarnes Verkstadar, der Folk reidde slike Skinn og lutade ut og saumade, so at eg kunde læra Folk det sama, der eg foor, daa eg ogso veit Umgangsmaaten fraa mi

Fødebygd, som er den sama paa Lag, berre dei ikki der gjera det so vel, og so hava ikki Folk Raad til at taka Skinni med Haustulli paa, men flyppa fjorten Dagars Tid fyrr dei slaatra, so der berre hever yddat¹ seg utatter nokot stutt Gy. Med mot Christiansand og sume andre Stadar vestpaa er Haustulli med, men so er Skinnet so litit utlutat og semskat eg reidt, at det er illt at liggja i. Naar Ein um Betren i kalde Rumet legger seg ned i ei slik Sæng, so er det som at leggja seg i kalde Snjofonni, til det verdt varmt. I Thelemork er derimot eit Tjeld (vovit Ullsteppe) næst Kroppen. I Gudbrandsdalen er ogso Skinnfelden god og det er med honom som med mangt annat slikt Husstell, at eg skal segja, kvar det er ifraa, um eg seer det paa Torget i Hovudstaden.

Te meg ein Skinnfeld, og eg trur, eg skal segja, kvat Bygdelag i Landet han er fraa!

Merkjelegt er det ellers, at i Dysterdalen og her paa Upplandet, der Skinnfelden er so reinsleg og velgjord, skal vera Skinnfeldar af Kalveskinn, som der sjeldan elder aldri er i Vestbygdarne. Naar Kalveskinn og andre slike Skinn sleppa Haar, som dei altid gjera, so er det just inkje hugsamt Plagg, liksom heller ikki slike Haar ero so mjuke og gode som Ull. Naar der no er eit kvitt og eit svart og eit raudt og dropplutte Skinn i ein slik Skinnfeld, so seer han rett nokot villmannsleg ut. Det er denne gamle Klædebunad i Dyrehudir, som vaare fyrste Forfeder brukade; og vist er det, at der maatte vera ringare og gode Sængelædi at faa for dei selde Skinn. Det er eit Villmannsvæsen dette heile Skinnfeldstell, naar der skal verda sagt, som det er til: for kjem der nokot Unaad i eit slikt Plagg, so er det mest raadlaust at faa Folkeskikk paa det atter, og dette er ogso det verste ved den heile Skinnfeldpoesi og Skinnfeldpolitik, for me eiga ogso ein slik ein, som Alle maa vita, og det ein, som maansterk er.

¹ af Ddb.

Solliden

heiter ei Rivne i Fjollryggen millom Dysterdalen og Gudbrandsdalen. I denne Rivna hava det stakkars Folk florert og sett seg ned, og der er nokso reinslegt og velstandande paa sume Gardar, som me sjaa hanga med raudbrende Solveggir like Skjerereid upp i dei hengjande bratte Bakkarne. Der er frostnemt paa dei fleste Bruk, og lenger nord mot Altnesjøen er der ikki for Saahæve¹ at reikna. Og Beitet kann heller ikki vera godt, for eg syntest det berre var kvite Reinsmosen eg saag. Denne Fjollryggen millom Dysterdalen og Gudbrandsdalen ligger som ei Likkiste millom desse tvo Dalarne, for eg hever ingen Stad til Fjolls feet so litit Gras og so kvitt af Reinsmosen, som var Likblæa paa Rista. Paa Loket, som vender ned etter mot Gudbrandsdalen er der fleire Blomar, og derfor draga dei arme Hestarne vestyvir, so det er eit skropelegt Arbeid med den Hesteleding i Dysterdalen.

Så, at Folk kunna finna paa at setja seg ned i slike Fjollदार! Det er Synd at sjaa dei sterke og fagre og tidt kloke Folk, at slita burt Dagarne sine i denne Armodsdomen, som aldri kann koma lenger enn til det suraste Matstræv. Men kanskje det er dette tunge Liv i denne reine Lust, som skaper so gilde Folk imillom og daa mest bland dei meir velstandande, og kanskje Wetti vilde afeldast og veikna hurt, dersom Folket livde i eit rikare og flatare Land, for det sjaa meg vel, at der for det meste er liksom betre Horud paa Fjellholen enn paa Flatbuen. Og dei fleste Landnaam visar også Historien ero gjorde af Fjollfolk. Og her i Solliden og Alnedalen skulle somenn Folket faa nok at tenkja og slita paa forat mata sit arme Liv. Det er ikring fem og tjuge Mil til Kaupstad, og paa Hesteryggen maa Kornet verda fort dei næraste Mil Sumarstider. Um Betren er alle Stadur Beg daa: i Fjoll og Firne i Orde² og Ulende.

¹ Hæve, Hus, Heim, altså ein Heim, ein Gard, som der verdt saatt paa. ² af Urb.

Her var ikki solitet Skog her; men so kom her um Naret ein af desse Skoghandlararne, som fara Landet ikring med sine Herverk. Dette er no ein fri Handel, so eg kann ikki lasta det, som Landslogi gjever Rett til. Men denne Mannen bitalade korkje Skog elder Arbeidsfolk, fyrr han vardt saksøkt; og daa no endeleg desse arme Arbeidsmenn hadde gjevit si Sak til ein Sakførare, so sende denne La-
stehandlaren Folk derupp, som gingo bak Sakførarens Rygg og bitalade sume, forat det ved desse Kvitteringar skulde sjaa ut, som ikki alle Saksmaal vaaro rettvise, og soleides at kvar fekk bera sine Umkostningar. Paa denne Maaten er det uvißt, um dette arme Folk faa nokot for alt sit Slit og den Gjeld, dei hadde sett seg i for Driftshestar og Høy. Det var Sutamaal at høyra alle desse Klagurne. — Det verste var endaa det, at han hadde bygt ein Dam for Atne-
fjøen, so Vatnet i desse sidste Aar stod hvir mange Gar-
dars beste Slaatteland og Beite, so der var reint paa Li-
vet med Folk og Fe frametter Vaaren. Dette kann verda ei dyr Sak for Mannen, dersom desse stakkars Folk hava Raad til dei fyrste Utlegg i ei Aastadsak, der tri „Juris-
diktioner“ støyta ihop, og det er nordre og søndre Gud-
brandsdalens og nordre Østerdalens Domarlag, som alle møtast ikring den fem Fjordungar lange Atnesjø sundansfyri Rundarne.

Mosakvitt og svart er der ikringum denne Sjøen og oppigjenom Fjellsidurne. Der er ingre Grødi¹ upp i Li-
darne som i Vestfjelli og sume Stadar nordpaa Dobre, men Stein og Mose og Raudhyng. Der maa no vera nokot smaatt fint Gras imillom, som Femulen finner, for ellers kunde der ikki bu annat Liv enn Reinsdyret. Det er paa Sætervollen og Heimjordet, som der er Eng og tidt den, som god og tykk er. Men her liver endaa Folk og der er reinslegare enn i mykkit rikare Fjöldalar vest og sudetter Langfjelli. I Fjellgarden Bjaai paa Suldalsfjell,

¹ af gro. Dei frodigaste Grasbakkar etter Nedraas oppunder Fjell-
veggirne, med Lurt og Sløkje og Kvanne.

som er so rik paa Fiskevatn og Slaattelend og godt Beite, kann eg minnast det var som i eit Grisehus mot her i denne arme Dalen. Og soleides kunde eg nærna mange Exempel baadi Sumansjölls og endaa meir Bestansjölls. Det maa vera Grannelaget med desse folkelege Dalar, Dysterdalen og Gudbrandsdalen, som gjerer dette. Men so snart det berer nord i det Throndehemske, so er det ute med denne Folkeskikken, og det gamaldagse Sverte¹ kjem etter. „Her er mine Dyr,“ sagde Robin Hood til Jehandlaren, som han hadde narrat med seg ut i ville Skogen, daa dei saago Harer og Hjortar at springa ville ikring.

„Her er mine Dyr,“ sagde eg ogsø altid, daa eg fann den nationale Grisekapen i Jordbruk og Husstell.

Daa eg hadde farit hvir ein breid Fjollrygg millom Solliden og nord mot Altnessjøen, kom eg troytt og solten ned til ein liten Gard, der Mann og Kone og fire fem Smaaborn vaaro alle so friske og fagre og floke og snille, at det var ei fann Forsøning at sjaa paa. Mat og Drykk fekk eg sogodtsom tilgjevande; men det var vel etter den gamle gjengelege Prisen. So vardt eg visat ut i ei betre Stova at taka meg ein Kvilebevn, og der stod eit Spil (Psalmodicon) paa Bordet med Notebøker ikring. Der spilade og song altso dette fagre Parfolk Sundagar og Helgafeldar, naar Føl og Storm susade fraa Mundarne, so det var raadlaust for Føl at koma ut. Mannen skreiv ogsø ei god Handskrift. Følkeliwet likjest den sterke Fura, som tidt tykkjest at veksa upp or svarte Berget med ein og annan Blomen ikring seg millom Raudlyng.

Allt herifraa verdt høyrte Kol til Smelteovnen af Kopar i Litle-Elvedalen ikring nie Mil og i eldre Tider alt til Røyros ikring seksten Mil — um eg minnest Bengdi rett. Det er vist for denne Koladrift mange Føl hava sett seg ned her og daa mest lenger nord i Alnedalen, liksom ogsø ein stor Deil af Føldalen er bygd til Bustad for Koparverkets Skuld. Det skal ikki gjera Mannen feit at

¹ af svart.

brenna Koll og fjøra denne lange Begen for tolv Ort Vest. Men Skogen minskar no so, at der snart ikki verdt meir at fjøra, endaa Skogen lenger nord vift stender under Tilsyn. Desse Verk hava gjort meir Skade enn Gagn med all denne Skogøydsla.

Soleides ligger no den sokallade Lesjaskog millom Raumsdalen og Lesja affnøydd; men so er ogsa Verket lagt ned, daa det var vel seint.

Som i alle Fjollgardar livde Folk her mykit af Mjolk og Kjøt, men det merkjelege var, at Kjøtet vardt sodit og etit til Kveldsmat, medan andre slike Fjollbuar, som eg hever sett, taka Kjøtmaten til Middags og Graut til Kvelds, som ogsa er betre for den friske Magamelting (Fordøielse). Det er ingen veif Mat at mauka Kjøt og suppa Mjolk attaat, og der er ingen, som liver betre enn den velstandande Fjollbu, so det med den Luft og det Vatn er inkje Under, at han kann verda frisk og sterk og fager; og klok maa han ogsa verda, for det gjelder at bruka Erttertanken og finna Utveg paa ville Fjolllet, naar der tidt er paa Livet; imindsto maa Villmannsøvit og Dyreklokkap verda upplveikt, um Boklærdomen ikki altid er so stor. Derfor sjaa me ogsa, at slike Folk gjerne hava ein Skalk bak Øyra, for dei tru, at der snart kann koma ein Rastevind nedigjenom eit annat Skard, og at du kann standa fram paa ein Afgrunn, fyrr du veit Ord af. Reinen kjeikjer Halsen sin, kvilande Hornskogen sin paa Ryggen og vedrar med oppspilade Nasabovir; so skvetter han til Sida og feter affiad som Fuglen. Det er Gut, som ikki trur meir, enn han seer og vedrar, det. Og so all den Skalleherming (Parodi) slike Folk maa læra af Gjeiti! so det vantar ikki paa Lærarar, og det Lærarar, som ero mykit betre enn desse „Matprestarne“ (Lægmannspredikanter) som dei paa desse Kantarne (mest i Gudbrandsdalen) so raakande verda navngjevne. Men dei veikaste Naturar og klenaste Hovud halda seg meir til desse Matprestarne; og i det ville Fjoll og inn med den stormande Sjø er det underleg, at ikki Matpresten verdt brukat meir, endaa der paa slike Stadar imindsto no i

denne Tid er utruleg mange af slike andarsjule Folk, som eg skal tala meir um Nordanfjölls.

Nundarne

stodo i Hugen min heile Begen; eg saag fraa Topp til Topp, og daa eg spurde um ikki det og det skulde vera Nunden, so fekk eg gjerne til Svar: „Jau han er rund denna.“

„Ja det trur eg vel,“ svarade eg arg yvir all den Gaakunna um Landet, „det er rundt altsaman her.“ Og vist er det, at eg ingenstad so greidt hever seet som her, at Fjelli ero skavne og svarvade runde af Is og Grjet og Vatn, og det er greidt, at den siste Skuringsstraum er koma fraa Nordaust. Dette er synt baadi her og i Raumsdalsfjelli, som ero runde og afflavne paa den Kanten, medan dei mot Vest sjaa ut som ein storknat Sjø, elder rettare som dei Toppar og Tverbaarur som koma fram i ei Vatsbytte, naar du spenner paa den eine Traamm (Bred). Derimot er det ogsø mangestadar rundt mot Sud, men dette seer tidt ut som ei eldre Affkaving, og soleides torde det visa seg, at denne Franskmannen hever Rett, som meinar, at Vatnet paa Jorði renner fraa den eine Jordende til den andre kvørt tusind Aar. No er den største Vatsmengd ved Sudpolen, der det er kaldaste, og etter som Isen smeltar der, og det fryser meir og meir ikring Nordpolen, so bryter det eigong laust (ikring seks tusind Aar til) og kjem som ei Sundflod nordigjenom, liksom det sijt foer sudetter med Is og Steinraas. — Dette vere no som det vil! men dei fleste Jorðkunnige (Geologer) tru af det, dei sjaa, at vaare Fjoll hava stadiit under Vatnet og Is og ero svarvade. Summe meina, at Landet her hever seg upp, medan det siger ned paa andre Kantar, og at soleides Jorðskorpa gjenger i Bylgjur som Isen paa Vatnet. Andre tru, at Vatsmengdi paa Jorði minskar, til Jorði verdt turr og døyr af Elde lik om henar Skapnadar soleides som me Menniski. Me turka alle burt, og det er det, som heiter at eldast og døy af Alder.

Baadi ved Havkanten, der me sjaa Sjoen minke og endaa meir paa slike Fjellslettir og Fjollpiggar med alle sine Skuringar og Nedladningar af uhorvelege Steinrøyfar, liksom dei skulde vera sokkne ende ned fraa store Isflengar, allestadar tykket eg, at me maa spyrja, kvat dette og dette kjem af. Og naar me koma til slike haage Fjoll med sine Afgrunnar, so maa me ganga endaa lenger tilbake og spyrja, korleides det og det vardt skapt. Daa sjaa me liksom den smeltade Kula storkna lik Is ytst, som det daa rivnade i, etter som det vardt afkolnat, og der gjekk upp og ned med Berg og Dalar liksom naar Vind kjem inn under Isen. Men vaar Jordkunna er endaa so ung, at det meste er vel berre liksom Draumar enno. Men so kunna me ogsa droyma um all den Roking og Brusing og dei Millioner Aar, som dette maatte taka ut, for me sjaa, at Lag paa Lag visar paa alt dette; og ein Naturkunnig (um eg minnest Rett, Forchhammer) segjer, at eit geologisk Aar maatte vera mindst sytti tusind Gongur so langt som det historiske, fyrr Vitenskapen i Jordkunna kunde slutta so vist som Historien af eit sit Aar.

Men lat ikki meg, som veit solitt um denne Ting droyma! Det er nok at Vitenskapsmenn i denne Grein sjolve gjera det, og derfor ikki kunna verda samtykkte.

Men Jordkunna vil med alt dette verda den sanne Framtidsvitenskap.

Til lenger eg kom nordetter mot Rundarne, til hægge og digrare vardt baadi Fjollryggen og Topparne. Daa eg rodde nordigjenom Altnesjoen og saag „Svulten“ og „Illmannshø“ framsyri meg, so tenkte eg: „dette maa vera Rundarne,“ endaa eg totte no at desse Fjoll og Afgrunnar vaaro for smaae til at vera nokot so navngjetit stort.

„Na nei, du skal sjaa nokot annat,“ sagde Roaren, „naar du kjem nordi Altnedalen millom Straumsbu og Stavsbuoy.“ Illmannsdalen er ein Dal nordigjenom denne sanne Totunheim, som vist hever Navnet sit fraa deim, som vaaro utlægge (fredause) for Draap og slike Illgjerningar, og som romde hit for at vera sikkrare mot Forsyng-

nad. Her var stygt, og dette kunde gjerne heita Illmannsdalen berre for sin Villskap. Der sat eg og solade meg etter eit Herremaaltid for seks Skilling uti Tunet paa Straumsbu og saag burt mot Illmannsdalen og liksom Hærdarne til Rundarne, som laago so nær meg og stungo so haagt upp, at dei mest toko burt halve Similen. Der var Enjofenner og Naasir af styggeleg store Urdir og Aur og Sand og ikki eit grønt Straa. Soli skein millom Sky i Strimur ned paa desse mot Sud og Aust kvelvada Barmar til Rundarne; og so kom der Tokustripur, liksom Runden skulde løyna Barmen sin med eit Kasteplagg, som med Snipparne tidt naadde like til Hofte og Kne; so kunde eg glytta og sjaa gjenom Kasteplagget inn i „Dangglupen“ og Illmannsdalen, og so rullade der liksom Silkefrusur nedetter Sidurne.

Der laag eg i Tunet og røykte ein Cigar og drøynde um Skapnaden af desse Kjempeberg. Men eg fekk ikki drøyma lengi, for eg maatte tala med tvo Gudbrandsdoler, som vaaro komne austyvir Fjøllet og vilde til Dysterdalen i Slaatten, etter at dei hadde slegit af Emaaplasfarne sine heime. Dei gingo med Bidjur ikring Skorne sine og Stav i Handi, raude Huvur paa Hovudet og ein Bakmeis paa Ryggen med litt Riste og Klædi paa. Der raakade eg liksom paa gamle Kjenningar, og me røykte Tobak og lo og rødde. „De ero komne lenger de, enn eg, for de ero gifte,“ sagde eg.

Naar slike Folk ganga nie tie Mil fram og like so langt tilbake og slita godt fem seks Vikur, so koma dei heimatter til Huset med tie tolv Daler. Derfor logo dei ogso og vaaro som eg morofame, naar dei hadde fengit seg Mat og kveikt Pipa si og laago i Solbakken og turkade seg liksom Sanden etter Formiddagsregnet gjenom Illmannsdalen.

Gudbrandsdalen hever so god Raad paa Folk, at der er Arbeidskarlar og Tenestegjentur derifraa baadi i Dysterdalen og Thrøndelagen; og desse gudbrandsdalske Folk merkja seg ut ved sin væne Skapnad for det meste. Det er vist

det fagraſte Folkeferd i heile Landet; og um den betre gudbrandsdalske Gjenta kann verda ſagt, ſom Michelet ſegjer um den franſke Kvinna, at ho er ei fødd Dronning. Med etter Mjøsbreddirne helst paa Totſida er det ſama Folkeferd kjennande atter, endaa dei Fagre der ero meir ſjeldfengde. Kvad kunde der ikki verda gjort med dette Folk! Eg ſkulde opplyſa den halve Jord med det, berre det var rift nok, og eg fekk læra det upp, ſom eg vilde. — Eg ſaag Pannur ſom paa Shakspeare og Kjakar og Heileſkaalir ſom paa Napoleon. Fraa Thelemork ſkulde eg ſoleides f. Ex. forſyna den halve Verdi med Dikttrar. — Han var ſtor og ſterk og væn og klof den eine af deſe gudbrandsdalske Huſmenn, ſom laag og ſpøkte med meg i Tunet, og eg baud honom det, eg ikki vann eta upp af den kaupte Njomekoppen, og ſo ein Cigar etterpaa. Men ſo rødde me ogſo baketter med leikande Laatt og Logi og ſjemtande Spott, ſlaaande Skaaki og meinande Mærri. So tagnade me imillom og ſaago burte i Illmannsdalen og Langglupen.

Eg lengtade etter at ſjaa Hovudi paa Rundarne. Der er tri liksom paa den græſke Helhunden Cerberus, og det er Store-Runden auſt lengſt og Millom-Runden og Diger-Rund. Eg baud Farvel til den snille Kona paa Straumsbu og henar flinke Born, ſem drogo Loub ned ifraa Buſkarne og inn under Staburet, og deſe gudbrandsdalske Huſmenn. So tok eg Skrappa paa Ryggen og gjekk nordigjenom og ſaag Rund etter Rund, og tenkte: nei dette kann ikki vera den rette Runden. Med eit reiſte han ſit blaae Hovud haagt hvir alle andre upp mot Himilen. Der er nokot unevnelegt med det, ſom er ſtort; nokot blaatt og himiſk var ikring deſe ſvarte Fjellveggirne, ſom eg ſtirde ende upp til. Det tok liksom og lyfte i meg, daa eg ſaag Runden ſtraks etter i Kveldſoli med ein Straalering mot den myrke Himilen ſom eit heilagt Hovud paa eit Maalarſtykke.

So gjekk eg innom ein Huſmannsplaſ der tett inn med, og raakade paa ein gamal Reinsdyrſkyttare, ſem hadde leſit meir enn Folk fleſt af det Slag. Han fortalde, at

Han hadde vorit uppaa Runden, daa Lieutenant * * * * * mælte honom og ellers paa sine Skyttarferdir. Me saago paa Bedret, og han meinte, at han nok skulde fylgja meg uppaa næste Dag; men daa Bedret var so ustødt, at Toka og Bind og Sky kunde koma paa os som er ein Sekk, fyrr me vitste af det, so maatte eg gjeva upp den kjære Tanken at koma dit, og eg hadde ikki Tid til at bida. „Han er listig Runden,“ sagde Mannen, „du kann tru, at det er Karl, naar han rett kjem; han kann vera so still og varm, at du kann sova der uppe, og med eit er det Bind og Snjo, so det er paa Livet.“ „Han er liksom dei store gamle Kongarne,“ sagde eg, „som smila i Dag og i Morgon taka Livet dit elder landhsya deg.“ „Ja nettupp slik er han,“ sagde den Gamle. So gingo me upp i Bakken lenger og saago gjenom Rikeren hans alle Tepparne burtetter paa Milom-Runden og Diger-Mund, som liggja bestetter som Piggar imillom paa ei hakkutte Egg i eit Knivsblad. So er der Afgrunnar og liksom Sadlar og Stølvir etter Jotuner, som hava sett seg ned i Berget og liksom trykt Sate etter seg. Og so er det store Raasir og Urdir og Snjofemmer. Det var inkje Under, at vaare gamle Forfeder sette dei vonde Magtirne til at bu i slike Heimar. Men trulegt er det, at det gjekk soleides til, at desse eldre Jbuarar af Landet, dei store Jotuner, som Thor stødt og stendugt slost med, det er trulegt, at det gjekk desse som dei seinare Illgjerningsmenn, som toko til Illmaundalen, at dei maatte røma burt i slike Afdalar og ifraa denne Jotunheimen sin koma fram i Bygdarne imillom for at faa seg Mat og Klædi til sit arme Liv. Og naar daa Thor som den sterkaste Kjempekarlen kom med sine Folk burt i desse Afdalar og Afgrunnar og trillade Stein paa desse Jotuner, so var det daa Folketrui gjorde dette til det, at han slog ned Fjell til Urdir med Hamaren sin. Eg tykktest at sjaa han Thor burt paa Runden med denne Hamaren sin, som vist var daarleg Verja mot ei Smidusleggja no. Der kunde det taka, at rulla Stein nedetter desse vist tvo tusind Tot haage flette Fjellveggir; endaa Thor vaagade seg vist ikki so langt

fram paa Bruni som desse Engelskmenn af „Alpeklubben“ no gjera. „Det er fæle Karlar til at vaaga seg desse Engelskmenn,“ sagde denne gamle Mannen min, „eg vilde ikki gjeva fire Skilling for Livet mit, naar eg skulde vaaga meg so langt fram paa Glupen.“

Burt under Diger-Rund er ein Dobre-Sæter, og det er trulegt, at det var Finnen Svase, som aatte denne, og at det altso var der Snæfrid var Sætergjente, hena, som Harald Haarfager tok til Kone og elskade so saart, at han sat hvir hena fire Nar, etter ho var daud. Hit oppaa Sæteren kom vel Harald som liten Gut, daa han vardt oppfostrad der i Bygdi; kanske han ogso var Snæfrids Fosterbroder, daa det var ein Jotun, som fostrade honom upp. Her laago daa desse tvo Ungmenni paa Sæteren og elskade under Rundarne, so det maatte verda ein Kjærleike, som Dauden sjelv ikki kunde skilja. Og so kleiv vist Harald oppetter Runden for at visa Snæfrid, at han var Karl. Men han var ingen slik Fullgalning som Guten i „Drne-reidet,“ at han kleiv so langt, at han datt ned og slog seg i Ruas og Soll til Rædsla for Snæfrid og os, som skulde lesa um det. Nei Harald var klok han, og den sanne Diktning er ogso altid klok, endaa Snæfrid vist var rædd, daa Harald kom der langt upp i Bergskorturne, for han var ein vaagjen Karl som vaksen, og Modet stakk vel alt i Gutungen. Alt standa der tett inn unner Store-Runden, som er den hægste og brattaste der paa Nordvestsida, er i Sanning fælt. Alt standa inn med det største Taarn som inn med Throndeheims Domkyrkje er som at stella ein ørende liten Dokkemann inn med eit oppreist Knivskast imot at standa her. Alt er audt og svart, naar der ikki er Snjofonn; og det er inkje Under, at Bondesolket derkring segja, at der er stygt. „Du segjer, at Runden er fager du,“ sagde ei Kone paa Stavsbuoy til meg, „nei stygg er han som den Bonde sjelv, og naar han kjem heim med sin Snjogufs og Bind Haut og Betr, so er her mest ikki verande til for Folk men Troll.“

Denne Kona likjest alle Bondesolk, som finna det flate

Land fagert og store Fjell og djupe Dalar og Alfgrunnar stygge, altså beint imot den noverande Kunstsmak. Liksom Bonden tenker no, tok ogso Kunstsmaken det ikring tvo hundrad Aar sidan. Det er med Kunstsmaken som med Skuren paa Klædom, at Fjellbonden er ikring hundrad Aar elder mindre tilbake i Tidi, og um hundrad Aar vil truleg han sitja med vaar Kunstsmak og Klædebunad, medan Byarne og dei meir Upplyste i Landet ero komne til ein annan Synsmaate af Tingene, anten det no er fram elder tilbake; frametter synest det ikki vera at finna fagrare ein Alfgrunn, ein kvass Fjellpigg med Snjofenner og aude Alfdalar enn ei snilande Engslett. Det er denne ville og sunderlitne Dikting, som enno gjenger atter i Maalarstykki etterat ho er doydd ut paa Papiret. Bonden finner fagert det, som endesfram er det; men gagnlegt maa det ogso vera: der maa liksom vera Mat i det attaat, for ellers er det stygt i hans Muge. Og derfor er det greiddt, at Runden er stygg, for der vekser knapt eit grønt Straa. Han kann vel vera bisneleg at sjaa paa for ei Gongs Skuld; men som dagleg Granne er han ingen god Mann. Og dersom vaare Kunstjennarar skulde bu der inn med, so vorde dei snart leide honom og sagde: „Nei for Guds Skuld, gjev meg ein Grasvoll, um han so er aldri so liten.“

Maalarar og andre Folk, som fara etter at sjaa Bænleiken i Landskapet, kunna derfor vera visse paa at finna nokot stort og fagert for seg, naar Folket derikring segja, at det er stygt. Rjukanfossen er soleides følt stygg, segjer Lindølen, og han kann ikki faa i Hovudet sit, at Folk fara lang Veg for at sjaa honom. Folk i Alnedalen totte ogso, at det var rart af meg, som var so „trivleg,“ at eg kunde hava Hug til at sjaa slik Styggedom sem Runderne. Drivdalen var stygg, sagde ein Mann i Uppdal, og Raumsdalen var no det styggaste, som til var, sagde Mange derifraa. Og som sagt: til styggare Heimefolket finna det, til fagrare vilja Maalarar og slike Folk finna det. Her var ein Mann, som kann vera ein Monstermann for Bænleikslæra; han het endaa Olaf. Han hadde bygt upp eit

Stabur utanfor Vindaugat si og dermed fhygt burt Utsynet til Vatnet og Lid og Fjoll:

„Det fagrafte som til er, det er Staburet, for der er Korn og Mjøl og Kjøt og Flef,“ fagde han, daa Preften ffjemde paa honom for dette.

Det maa eg fegja her no reint og beint, at Rundarne, fo maalande dei enn ero, og Raumsdalsfjelli og Snjohætta og det eg hever feet af Fotunsfjelli fofom Sedalsmugen, Lomseggi og Nautgardstind ero hverdagslege og klumpne og tunge mot den lette og yndefulle Gautstod,¹ som fiter like fager og fnyleg fraa alle Sidur med den kvitrandutte Kjolen fin i himilblaat og tvær Foten fin i Rjukan. Der er fama lengtande Hugnad i hena som i dei thelemorkfke Folvevisur, og derfor hever ogfo Tungemaalet gjort Gautstod til eit Kvendekynsord, medan Runden er Mannkyn. Det er ho Gautstod og han Runden. Og vift er det, at der ved Gautstod er nokot bylgjande mjukt og innsmeifjande attaat det drustelege (majestætiske), som gjerer, at Augat kviler feg voggande paa denne lifsom fymjande Bylgja mot Himilen.

Malene fraa Foldalen.

Denne Tverdal i Fjollryggen fraa Dysterdalen til fram ifring Sjerlinn og ned igjenom Fjolldraget mot nordre Gudbrandsdalen ligger tri Mil nordanfor Rundarne, som herifraa standa som Høystakkar upp i den blaae Luft, inulagde med Snjoftripur; og foledes er Foldalen med fit Koparverk ein af dei vænaste Fjollmalar paa denne haage Fjollflett; men daa det berer nord mot det betre Berglag af Dovre, fo er alt der rett god Jord og nordanfor dei beste Febeiti. Lifsom Alnedalen er denne Dalen meft bygd for Koparverkets Skuld, endaa eg faag Makerreinar, som maatte vera mykit eldre. Der er Saahøve, og Husstellet og alt flift nokot vifar Slektfkapet med Dysterdalen, endaa det høy-

¹ meft kallat Gautstod deruppe.

rer til Vesja i Gudbrandsdalen. Med all si Fjollkygd er der reint og vel stelt paa mange Maatar, og soleides i den Beggen stender hvir Grammedalarne sine nordanfor Fjollryggen i søndre Thrøndelagen; endaa der nord er lægre og rikare Jord. Det er rart med det, at alt det, som høyrer til Dysterdalen elder Gudbrandsdalen stender eit Stig lengger framme enn Grammarne sine Nord og Vest, soleides feer Ein større Skilnad paa Deildi vest millom Vesja og Raumsdalen enn her og imillom Uppdal, endaa der imillom Vesja og Raumsdalen er ingen Fjollrygg men bygt med Gardar ihop og liggjande ikring Storvegen. Det maa fraa den gamle Tid hava vorit eit nokot litt annat Folkeslag, som ogsa Maalet og Skapnaden visar.

Fraa denne Foldalen var altso ho Malene, som var fem og sytti Aar og piltade so lett som ei Njupe tri Mil fram til Sjerkin for at sjaa Kongen paa Nordferdi si til Throndheim, endaa mange Skyttsfolk til Kongen, som vaaro i Fylgjet med sine lause Hestar, sagde, at ho gjekk for at sjaa seg ut ein Kjeraste paa Sjerkin og Kongsvoll bland dei Mange, som komo dit fraa lang Leid for at sjaa Kongen. Desse Skyttsfolk sagde endaa, at det vist maatte verda Parfolk af meg og Malene, for ho var den, som eg rødde mest med. Me logo og glytte til Sida eg og Malene og gjorde Fjas med dei allesaman, og for at hjælpa paa Malene sagde eg, at ho hadde tie Aar enno at elska paa, etter som Lord Chesterfield forteler. Han totte, forteler han, at Kvendi elska ovlengi og vilde derfor koma etter, naar det traut af med denne elskelege Dygd. Han vende seg derfor til ei Gjente paa fem og aatteti Aar og sagde: „Høyr mi gode Gjente! no maa du, som vist veit det, segja meg, naar Kvendi slutta med at elska?“

„Nei,“ svarar Gjenta, „daa maa Storleiken hans venda seg til eit eldre Kvende, for eg elskar enno.“

Dei logo Allesaman og Malene sjolv med, som sagde, at det var saunt. Eg fortalde vidare um ein Mann fraa ein af Vestlandets Smaabyar ikki rett mange Aar sidan, som dei vak sne gamle Godborn (Borneborn) maatte mest

stengja inne, for han vilde i sit nokre og nittiede Aar gista seg med ei Gjente paa tjuge; og daa han var ein velstandande og velbyrd Mann, so vilde, som trulegt var, den unge Tenestegjenta gjerne taka honom. Likeins fortalde eg, at eg med eigne Auge hadde seet Elsthuks-Eld brenna i Hugo paa ei nie og nitti Aars Ekkje, og so fortalde eg um Draakenberg og slike.

Og so framsagde eg eit Par Vers af meg, som stodo i Dolen ifjor:

Det siste du hever at gjera Mann
det er at dey,
naar ikki lenger du elsta kann
den fagre Noy.

For daa er det ute med spræke Gut
og Mannens Bærd,
for daa er Livet alt brunnit ut,
det Oske er.

„Men,“ sagde eg, „du Malene, det er verst for deg no frametter, til du verdt nitti Aar, for naar Folk koma til den Alder, som er tri Mannsaldrar, so hender det, at dei yngja seg uppatter; soleides gjekk det med den navngjetne Draakenberg, og eg kjende ein Mann ikki langt fraa mi Fodebygd, han het endaa Thorbjorn Husom, som fekk nytt Haar og nye Tenner i den Alder, so han saag ut som ein nytt uppsett Gatt.“

I denne Stilen gjekk det, og daa me saago Enjohætta i Nordaust og Rundarne i Sud, so kunna Alle vita, at der var Raatt og Logi paa denne lange Ferd, og at Malene og eg maatte merkja os ut.

„Brukar du Kaffe, Malene,“ sagde eg.

„Ja-a,“ svarade ein spræk Mann, „det trur eg vel, for ho liver ikki af annat enn Kaffe og Snus.“

„Det er ingen stød Kost i Lengdi det,“ meinte eg; men eg fortalde, at eg hadde kjent mange slike Kvendfolk i den Alder utetter, som saato i Aaren all Dagen gravande i Oska og saud Kaffe og mool Snus i Loven sin.

Malene saag rangt paa os og meinte, at ho naut annat ogsø, enda ho sagde, at ho heller vilde vera forutan Mat enn Kaffe; og naar ho ikki fekk Smø, var ho liksom ør i Hovudet og kunde ikki skilja kvitt fraa svart.

„Her er vel Mange slike som Malene?“ spurde eg.

„Ja,“ svarade Mange i Munnen paa hverandre, „her drikk me Tobak og Kaffe for Karl allesaman, store og smaae, unge og gamle.“

„Det er so i alle Fjollbygdar no,“ sagde eg, „so ikki den eine Bygd skal vera betre enn den andre for det.“

„Ja, men so galit som her kann det daa ingenstad vera,“ sagde ein eldre Mann, „for no er det berre eg og Kona mi og tvo vakne Born, ein Gut og ei Gjente, og for os fire kaupar eg burt mindst eit Kubærd um Aaret i Kaffe.“

„Na ver roleg Mann,“ svarade eg, „dit Hus er ikki det verste med dette, langt ifraa. Kom upp i ein Fjolladal i Thelemork, skal du finna det verre.“

„No Gud ske Lov, det var godsleg at høyra det,“ sagde Malene, „so ero daa ikki me dei verste.“

„Nei til at verda Fant til Unnyttis,“ svarade Mannen, „det er Skam af deg Malene, at lata denne Bymannen høyra slikt Jaavit.“

Eg maatte hjelpe hena Malene i denne Knipa og fortalde um ei Kone ifjor Sumar, daa den store Turken var, som spurde ein Mann fraa eit annat Gjeld, um der var liksom turt der; og daa han sagde, at der var endaa verre, so svarade Kona: „ja Gud ske Lov, so er daa ikki me dei einaste som lida.“ Likeins hadde dei gamle Romerar eit Ordlag, som sagde: Det er Hugnad i samis Undergang (commune neufragium dulce). „Malene er altso ikki aaleine til at tala slikt; men tvertimot talar ho ut ein aalgjengeleg og liksom medfødd Mennisketanke, og dersom Dyret kunde tala, so vilde det tala likeins.“

„Du er ein velsignat Mann,“ sagde Malene, „du veit Grunn i Alt og kann forsvare den Hjælpelause.“

„Takk Malene,“ sagde eg, „det er usfortent; men ein

god Ting er med meg og det er den, at eg alltid hever gjort Ulykke hjaa eldre Kvendfolk, og daa dei ero klokare enn dei unge Gjenturne, so kann eg godt bera den Ulykka, at eg sjeldan hever merkt paa unge Gjentur, at dei hava likat meg."

"Ja, det er saunt det," sagde Malene, "dette er ogsaa min Sugnad, at dei gamle Menn hava likat meg betre, enn dei unge Gutarne hava gjort."

"Hever du aldri vorit trulorad, Malene," sagde eg.

"Na jau eg var det eigong med ein Skrangel; men daa den Kyri, eg aatte, braut af seg Baksoten, so ho maatte takast,¹ so slog han uppatter med meg, og tok ei eldgomol Ekkje, for ho sat paa ein Plass med eit Par Naut."

"Ja, ja, Malene," sagde eg, "det var ikkje Under, at han slog upp med deg, daa Kyri di braut af seg Toten, for det var vel for Kyri si Skuld, at han ogsaa fridde til deg."

"Na ja, det var vel det;" svarade ho, "men er det so paa dine Kantar, at Folk mest fri for Tøda?"

"I den heile Verdi er det slikt," svarade eg, at Folk hengja seg upp etter Maten, som det gamle Ord segjer. Livet er so armt og trengt, at Kjærleiken liten Plass finner i det; men verst er det no med dette upp i slike arme Bygdar og so bland Storfolk og Kongar utanlands, for der verdt der aldri spurt, um Guten elsker Gjenta, han skal taka, berre ho er slikt af Rikdom og Stand, at ho er hoveleg for honom. Det beste med dette er bland opplyste Folk, som hava nettupp so mykitt, at dei kunna liva paa ein folkeleg Maate."

"Gud ske Lov," sagde Malene, "so er daa ikki Folk upp i desse Dalarne dei einaste, som hengja seg upp etter Maten."

"No er du ute atter med denne haadelege (bespottelige) Gud ske Lov," sagde den sama Mannen, som fyrr i Begen hadde reffat hena, "eg tykkjest, at du ikki burde bera ut

¹ det gjengelege milde og bylgjande Ord for at slaatrast (slaktast).

vaar Spott, og det er no heller ikki so ille, som du vil gjera det til, endaa det kann vera ille nok."

Eg maatte hjælpa Malene atter og visa, at ho talade som den gamle Sibylla, og under all denne Leik og Laatt komo me til Hjerkiinn.

Paa denne store Gjestgjevargarden midtjölls paa Dobre var fullt af Folk og Hestar; burt i Bakkarne og ned paa Fjöllsletti laago Folk med fine raude Huvur ikring Gifur (Eldstadar) og logo og spøkte, og Hestarne beitte derifring. Heim i Tunet var der stappfullt med Reisfande og Skytisfolk og Andre langvegsfraa, sem vilde sjaa Kongen. Fraa Foldalen vaaro tvo Konur jamgamle med Malene, som hadde reist likso lang Veg, som ho; men daa det var Gardemennskonur, so vaaro dei ridande eller fjoyrande. „Me vilja sjaa Kongen, fyrr me doy. Daa Godfader hans foor her til Kröningi si, vaaro me unge Konur, men no etter firti Ar hava me eldst."

Det maa vera ei Sæla, tenkte eg, at vera Konge for eit slikt Folk, der dei Gamle paa gamal Bis tru paa Kongen som ein Landsfader, og dei Unge og Upplyste tru paa Log og Rett, som sjolve Kongen maa lyda; og baade desse baadi dei Unge og dei Gamle vilja hava Kongen, men hver af sin Grunn. Dei Gamle tru paa Kongen og dei Unge paa Ritskipnaden, og var eg Konge, so vilde eg heller vera Konge hvir desse Unge, for so vitste eg, at der aldri vardt spurt stort etter meg for annat enn eit Syns Skuld og som ei Skjoting (Incarnation) af ein Rettstauke, som Folket vil hava, auten denne er so elder so; fyrst daa var eg i den sæle Stand, at eg kunde gjera godt men inkje Bondt, naar mit Raad var, som det burde vera. Derfor er ogso den engelske Dronning so sæl, fordi der aldri verdt spurt etter hena til annat enn til ei Framsyning af Rikets Magt og Byrdnad, so ho kann liva for sit Hus som ei onnor god Kone og faa seg ein god Laatt, naar Times forteler, forleides ho steller med sine Barneklædi og pakkar inn Barnehosur og slikt nokot, naar ho flyter ut til Sumarflottet sit, og likeins at ho der hever tenkt ut ei Slags Deig til

Væledom for kalkunste Høns, naar dei skulle til at faa den raude Rambu sin; dei hava daa ein Slags Sjuke, liksom naar Smaaborn skulle til at faa Tennerne sine. Dette er eit høvelegt Verk for Englands og dermed Havets og Verdens Dronning, meinar Verdensbladet Times; for styra Niket det gjera vaare eldste og klokeste Menn best sjølve.

«Gj rødde mest med desse gamle Kvendfolk paa Gjerfenn, og me bade godt for Kongen alle fire og hyskte honom vel fram. „Ja, herre de (S) no fingo sjaa honom,“ sagde eg, „det er ein staut fager Mann.“ „Ja det maa du segja,“ sagde dei, „aa ja, han veit vel, at Folket gjerne vil sjaa Kongen sin og derfor paa gamal Bis ferer taugt (langsomt) og syner seg fram.“

„Ma nei, han gjerer just ikki det,“ svarade eg, „det er ein ung sterk Mann, som toler at fara fort; og so vita de vel, at ein Konge hever somylit at gjera, at han ikki godt kann hava Stundir til at liggja i Wegen som ein af os.“

„Ja du hever Rett, du! Herregud me forstanda ikki stort me her upp i Fjølldalen.“

„Ja,“ sagde eg vidare, „og so liggja der mange Hermenn nordanfor Throndheim; der skal vera liksom ein Krig; men det er ikki meint nokot vondt med det; det er berre til at læra Folk upp til den aalvorsame Stund. Og de vita, at det er af Vigt, at Kongen so fort som mogelegst kjem dit.“

„Ja, det maa du segja; nei Herregud, skal der vera liksom ein Krig; ja me vita ikki stort me.“

„De maa derfor ikki lita paa at faa sjaa honom her,“ sagde eg, „for han kann ikki vera her fyri Midnott, og daa er det myrkt; det er derfor best for at vera sikker at fara til Kongsvoll, der han skal notta.“ So tok eg i ei Flaske Ol, som her kostade 12 Skilling og gav Malene med meg, for dei andre vaaro so rike, at dei kunde kaupa sjølve, um dei vilde hava.

Det er ein rett staseleg Gard denne Gjestgjevargarden midtfjolls og det maa det ogsa vera for all den Mengd af Reisande, som teker inn der; men det er gamle og fram-

lutte Rum dei fleste, so eg ikki hadde Hug til at vera der lenger, enn eg var nøydd til, endaa Folket hadde god Livestikk og var hjælpsamt; det var snart at sjaa, at dei vaaro folkebane og vitste at sin seg. Og desse gamle Rum vaaro rett staselege med Speglar og Borddukar og Skildrestykk og Dynesængir, so det kunde vera nokso koselegt at koma derinn mot Kvelden fraa Enjodriv og Fjellstorm; men no daa det var Sumaren, sat eg heller ute i Lunet og saag paa dei snaude Fjoll og vide Flottir.

Daa eg kom upp i den bratte Bakken, so naadde eg Malene atter. Mine Ord, at det var best at fara endaa ei god Mil til Kongsvoll for at vera sikker paa at sjaa Kongen, hadde dregjet etter, so Malene sagde: „eg hever fetat so mangei Mil i mine Dagar, at eg gjerne kann taka denne med.“

Her gingo altso me tvo ugifte Folk, ein Herre og ei „Dame“ oppigjenom „Hjerkinshoen,“ og sette os millom til at kvila paa ein mosutte Stein, og saago Rjupur og Telegrafstolper og Rundarne og Enjohætta eit Par Mil i Vest. Eg tenkte paa dei tvo Dyfke, ein Herre og ei Dame, som gingo saman venteleg under slike tankevekkjande Utsyn, og „Damen“ var varm um Hjartat og spyr med eit blidt og syngjande Mæle:

„Fühlst du was, Heinrich?“

„Nein,“ svarade han.

„Du sollst aber fühlen,“ sagde hun.

Ja, me Mannfolk ero hardare i Hugen, me, enn den mjuke Kvinna, endaa eg trur, at Malene var likso hard for alle desse fagre Syn, som Heinrich, for ho sagde, daa me saago vidast: „hu, her er fælt stygt og audt her.“

Der komo jagande og kjøyrande etter os Engelskmenn, Franske, Dyfke, Danske og Christianiafolk, som alle utropade hver i sit Maal, at her var stort og fagert.

Daa eg hadde tydat for Malene, kvat desse Framande hadde sagt, at her var so makalaust vønt, so saag ho stivt paa meg og spurde, um alle desse Folk vaaro galne, som kunde lika godt slik Styggedom.

„Na nei,“ sagde eg, „det er no ellers, som Ein tekur det til; der kann vel vera slike Menn, som ikki hava det rett i Hovudet.“

Malene sagde, at ho laut kvila eit godt Vill her uppaa Fjollriset, der Fjøllet rider yvir Rygg nord til det Throndheimske; og daa eg tok til at verda solten, so maatte eg ganga i Fyribegen fram til Kongsvoll; for eg er vel glad i Gjentefelstap, men Sulten krever Retten sin han ogso. Det gjekk her med meg som med den danske Diktaren Delenschläger, daa han kom paa „Kongen“ paa Krokkleivi og saag Gautstod som ei blaa Bylgja med smale Skumstrupur ned etter Sidurne mot Vest og heile den store Mengd med Fjoll i Vest og Nord. Dei, som vaaro med honom, stodo mest liksom andpustne og ventade, at den store Diktaren skulde segja nokre høvelege og fagre Ord. Han styddjar seg paa Staven sin, seer paa Kloffa og spyr: „Tru her kunde vera Raad til at faa seg ei Pannekake?“

So er det sagt meg, og dette var endaa etter at han herre hadde kjoert fraa Christiania etter ein god Morgonmat og Kafe og Vin og slikt nokot paa Vegen, medan eg hadde gjengit mindst tvo Mil med Skrappa paa Ryggen og ikki notit stort. Eg hadde ikki Raad til at kaupa so dyr Middagsmat, som paa Hjerfinn, og eg tenkte, at der kunde vera ein Plass inn med Kongsvoll, som eg kunde ganga innum og faa som vanlegt, naar eg kaupte Mat, eit stødt Maaltid for 6, 8 Skilling.

Eg ventar derfor, at dei hugvarme Gjentur, som lesa dette, vilja halda meg det tilgode, at eg gjekk ifraa hena Malene midt paa Fjøllet, for der var ingen Faare. Det gjorde meg vondt at skiljast so med ei „Dame.“ Men eg stelte meg som vanleg, naar eg vil koma ifraa „Damer“ og ikki synast grov og usin: eg gav Samtala den Snuning paa snillaste Maaten, so eg vitste, at Malene maatte verda sunnad. Kvært Menniske hever no si faare Side, som me snart merkja i ei lengre Samtale, og denne kann Ein daa liksom visa Fingren imot.

Eg slog soleides paa, at eg og Malene vaaro vel gamle

til at tenkja paa nokon Kjærafte; men at me skulde søkja Gleden vaar i at para unge Folk ihop. Som dei fleste eldre ugifte Damer likade ho mindst af alt at sjaa eit ungt trulovat Par; det var Born det, meine ho, som inkje forstod seg paa Livet. Men daa eg liksom meinte, at dei Unge tidt hadde betre Bit paa det enn me Gamle, so vardt ho endaa sintare; og so kunde eg med ei mjuk Helsing beda um Forlov til at fara i Fyriwegen og lagde det til, so ho ogso daa kunde finna alt meir færdugt, naar ho kom etter.

Daa eg kom nedetter Bakken, saag eg, at Folk gjorde paa ein Wreport for Kongen der midt paa Fjøllet. Det var der paa Grænseskilet mot Throndheim; og dei gode Throndheimarar, som gjorde alt so gildt til denne Stasen, mottoko her Kongen sin med eit „Velkommen til Throndelagen,“ sskrivit med store Bokstavar yvir Porten, umvundit med Kransar af den grøne Røpen (Overgjørl). Dette „Velkommen“ var nytt stungit upp, so eg var vist den fyrste Ferdamann, som gjekk under det; og daa eg altid legger det gode ut paa meg sjølv, so billade eg meg inn, at det galt meg dette „Velkommen“ og sagde derfor med det sama eg gjekk der under og inn i det Throndheimske:

„Takk Throndelagen, du skal ikki hava gjort meg den Wra for inkje; og daa eg fraa gamle Dagar veit, at du er ein strid Bukk, so kann du ogso hava godt af at faa deg litt Salt.“

Det smakar betre, enn nokon trur, soleides at innbilla seg, at det Gode og Store, som er tiltenkt Andre, er tiltenkt Ein sjølv; og so verdt han so kjærleg og godlynd mot Folk, at han ikki veit det beste, han vilde gjera deim. Paa denne Maaten skapte eg meg Lykke heile denne Wegen, der eg saag det eine Heidersmerke etter det andre til — Kongen, for eg tenkte at Andre ikki kunde leggja Merke til alt dette, og so vilde det vera Synd, at det skulde vera gjort til Jaafengd; imindsto saag ikki Kongen denne Wreporten, daa det var Midnottstid han foor under honom; og saag han Porten i Myrkret, so kunde han umogeleg lesa dette „Velkommen,“ som derfor eg las og lagde meg paa Hjartat.

Dg det er heller ikki so ukloft soleides at tilleggja seg den Gre, som er tenkt for Andre, for naar Ein berre hever det for seg sjölv til eigen Gugnad og ikki verdt stolt og stiv mot Andre for det, so er det ingen til Meins dette. Slike store Ting som det for Kongen, er desutom for os Alle. Det er lifsom med Soli og Maanen og Stjornurne. Eg kallar desse store Ljos altid mine, og eg er viss paa, at Himilen ikki tekur meg det illt upp, men tvertimot er glad, fordi eg gleder meg i Gaaburne hans.

Vitste eg derimot, at alt slift just var gjort for meg, so vilde eg kjenna meg tyngd og ulykkeleg, daa eg altid maatte spyrja meg sjölv: „er du daa værd all denne Stafsen?“ Derfor hever eg heller aldri kunnat fengit i Hovudet mit dei Menn, som vilja vera so store, at Folk skal gjera Krus og Knifs og Ljos og Larm for dei. Dersom Folk ein Dag fann paa at gjera meg til nokot Stort, so var den einaste Raad den at gjera Ende paa seg sjölv, for ikki at bera den tyngste Byrd paa seg, eg meinur den at vera mindre, enn Folk tenkte um Ein og soleides svikja so gode Folks Tiltru.

Eg hever aldri kunna fengit i Hovudet mit Folk, som fullt og fast kunde tru med seg sjölv at dei vaaro so store Menn utan at læ aat seg sjölv og det daarlege Folk. Eg talar ikki her um Kongar, for det er paa ein annan Maate med deim. Folket ærer seg sjölv i Grunnen ved at æra Kongen, som berre er ei Framsyning af Folkets eigen Storleike. Nei eg meinur os andre ukongelege Menn, ja ikki eigong Embættesmenn, for dei faa heller ikki Gre for si eigi Skuld, men for Embætets Skuld, altsó er det ogsó der Folket, som ærer seg sjölv, nei eg meinur slike lause Skræppekarlar som meg, Bokskrivarar, Epilemenn, Komediespilarar og andre Kunstmenn, altsó dette heile irritabele Genus (utolege Slag) som Horats sagde, endaa han sjölv var ein Diktare; og likeins lærde Folk og alle, som maa faa Gre for si eigi Skuld; den Rike fær Gre for Skillingen, han, og soleides som dei fyrst nevnde for nokot annat enn seg sjölv.

Det er desse Folk, som faa Grea for seg sjølv, som eg aldri kunde faa i Hovudet mit, naar dei tenkte, at dei vaaro all den Grea værd og soleides somyktit betre enn Andre, for det er ei lang Nøynsla af meg, at Skilnaden millom Folk af nokot so nær sama Alder, Kunskap og Yrkje er mindre enn Mange tru. Derfor vil eg aldri vita af Stas og StaaK for nokon Mann, og naar rett var, so skulde heller ingen rofast stort, fyrr han var daud, for det skjemmer Mannen berre ut, og duger han nokot, so verdt han ikki modlaus for det. Altso ingen Grepport for andre enn Kongen, og at eg tok Borten for meg, var berre eit Tankespil til min Hugnad.

Det er slike lange Tankeremsur, som kallast Philosophie, og som dei fleste Bokskrivarar og Dikttrarar pina Lesaren med. Eg vil ogso visa, at eg kann vera ei slik philosophist Plageaand, og koka, som Holberg segjer, ei Suppe paa ein Pylsepinne.

Med desse Tankar gjekk eg framigjenom Fjollaldalen til Kongsvoll, og saag vest i Billfjøllet mot Enjohætta og Mai „Driva," som kom frysande framigjenom den aude Flott og skar seg ned i Berget. Men her tok Fjollbeitet til at verda godt og Lidarne grone, so det var som daa eg i gamle Dagar gjatte paa slike Fjollhægdir vest paa. Her var ikki den Likkista som millom Dysterdalen og Gudbrandsdalen; men her ikring Kongsvoll skulde eg hava livt af Gjeitar, og eg bilte meg inn, at eg kom til ein Gjeitesæter, daa eg fram med dei store Steinarne saag, at det rauf or Pipa; men daa eg kom nærare, saag eg, at det var for gode Hus til dess, endaa der var gamalt og skrukutte liksom paa Hjerkin, so at farande og skrivande og diktande Folk hava gyllt altfer myktit desse tvo Gjestgjevargardarne; men til at vera so i ville Fjollaldalen, er det meir enn ventande, for naar der er annat enn snaude tronge Hytta, so maa den Vegfarande vera glad.

Ogso paa Kongsvoll var Husets Folk venlegare enn ventande kunde vera paa ein Stad, der so mangein leid og vonen (fordringsfull) Mann maa koma til Gards. Den gamle Mannen med Kona si, sem hev'er seet so mange veg-

farande Folk, var snill og hjælpsam, og eg fekk meg eit godt men uvandt (sinnpelt) Maaltid Mat for tolv Skilling, daa dei maatte tru, at eg var ein Skræddarsvein, og likeins fekk eg kliba upp paa Himlingi (Doftet) og leggja meg paa nokre rett folkelege Skiinsfeldir til ein sot Middagsvevn. Daa eg kvild og god kom ned i Stova atter, var Malene komi etter. Eg hadde altso stelt meg med hena som Foketrui segjer, at Fa'n gjorde med Moder si: Han gjeff ifraa hena, han, yugre Sprækingen og kvilte seg ut; og daa ho gamle Krokja kom etter dragande og skridande, so flaug han ifraa hena i Fyrivegen atter, so ho maatte sabba og og slita jamt og saunt.

Daa ein flink Skytsgut kom atter fraa Drivstova, og han kjende meg af Navn, so var det liksom eg steig litit Gran i Husfolkets Auge, og daa Amtmannen og Demaren komo og skulde meta Kongen, og dei rødde med meg som ein Kjening, daa steig eg fælt haagt, og ei Tenestegjente sagde til meg: „Hadde me vitst, at du var slik ein Karl, so maatte du hava gjevit meir for Maten.“

Folk, som liggja so midt i Nalmanvegen ero nøyddde til at gjera slik Skilnad paa Folk, og eg forteler ikki dette til Last, og det so mykit mindre, som eg vilde hava vorit verre tent med at verda tekjen for nokot større enn eg var, enn ved at verda som Hundem flodet etter Gaari. Men vist er det ogso, at det er ingenstad Folk gjera so stor Skilnad paa Saudir og Bukkar som soleides paa Landet og hjaa deim, som kalla seg Sendemenn mest fraa slike, fosom eg ogso skal visa, daa eg kjem til Thronheim og talar um Sendelaget (Deputationen) fraa Storthinget. Det er so maa vita, at til større Stafflare Mannen sjelv er, til gildare maa han visa seg, for at løyna sin Armodsdøm i lengste Dag, og han kann ikki styna annat enn det, som henger i Pung og ytre Gre. Det kann ikki vera anderleides, so ingen Mann skal tyngja paa slike Folk for det; men naar desse Folk tala um at vera mannvande elder at gjera Skilnad paa Folk, so maa det vera sagt i Sanning, at desse Folk ero dei verste Hardstyrarar (Tyraner) som flunst,

for dei kunna ikki vera med upp i Anda-Riket, der Alle ero Syster.

Rei stakkars arme Mann, han er til Magen hyret,
han gieng mot Jordi lut og tralar saart som Dyret.

Kvat Under daa, at han so litit skynar paa
og kjenner 'ki det Liv, hans Auga aldri saa(g).

Dg um det no er Folk af dette Slag, som just ikki kunna verda sagde at vera hyrade til „Magen,“ so hava dei anten lært for litit elder ogsa hava so falsk Ore, at dei vilja kliva seg fram ved at smeikja for slike Folk, elder ogsa kann det vera raac Naturar, som ingen Ting biter paa; kort sagt, det maa vera Skrap paa den eine elder andre Maaten.

Livet maa vera slikt, for kunde det vera anderleides, so var det betre; og so er det det beste, me hava so i det store daa; og der er ogsa mykit viist i dette, naar me sjaa etter for alle Tilfelli; og so er det so loglegt, at Ein kann faa seg ein god Raatt af det; og so er det so uadalegt, at Ein kann gjeva det eit Slag paa Kjæsten, um han ikki helder Ghandi si for god til slikt; kort det er eit godt Liv, og det er ikki mi Meinig at venda det um, daa eg veit, at det vilde vera, som daa Thor i Jotunheim lyfte paa den Ratten; for um han lyfte Ryggen aldri so haagt, so tøygde denne berre seg etter, og Foterne stodo ned paa likevel baadi framme og bak.

Sjolve Malene, som eg alt var forsonat med atter fraa Fjollryggen, sjolv ho, den gode Saal (Sjel), glodde stort paa meg, daa eg rødde med slike Storfolk; eg tok i ei Glaske Ol, som eg drakk med hena, daa eg fekk Tid til at sitja og godrøda med denne Gjenta, som ikki let seg gjera or af all den Hestetramping i Garden og alle dei Folk, som i Surr foro derikring for at venta paa Kongen; ho sprang ikring med dei unge Gjenturne og gniste og lo, og Gutarne lest som dei skulde falla ned i Søyla for at draga Gjenturne med seg. Der var Liv paa Kongsvoll den Dagen, og der var mange Hjelparar for Husets Folk til at laga til med Skuring og Matlagning for den haage Gjesten, som skulde koma dit til Kvelds.

Og daa no eg ogso var komen fram til Byrdnad ved Storfolks Hjalp, som gjorde meg den Vre at tala med meg, so greip ogso eg inn i Husets Stell og hjalpte; og her kom mit gamle Kjenskap til Tvaatt (Vassning) og Matlagning meg til Nyttis. Eg hjalpte Kvendi med at laga paa Bordet til Kongen og setja Mjolkfollur og Olflaskur i Radir og faa til at hanga beint den gilde Ljosekrona og setja Ljos med Papirluar ikring uppi. Eg var ein so god Husgud som mogeleg, og so fekk eg vera med Gjenturue ut i Kjoen og skrapa Gryta, og vera glad i desse fagre Fuglarne. Kvifur ikki segja det, som samnt er, naar det er so kjærlegt og godt? Men Malene kom ogso tidt etter og glytte og saag inn gjenom Vindauga og Dyrn. Det var liksom ho var aabruig (jalour). Eg var lykkeleg, for eg trudde meg elskat, endaa Kvendi ero ikki truande i den Beggen, for eg hever so tidt billat meg inn det sama, og er sidan komen etter, at det var berre Innbillung. Me tru so gjerne det, me vilja tru.

So sprang eg ned paa Laabretvet, der Gutar og Gjentur stodo og ventade paa Kongen og det lysande Fylgjet. Denne sama sprake Skytsguten, som kjende meg, flogsade og dreiv Gjenturue, liksom naar Ratten kjem ut i Fuglehopen, so Fjedrirne fjuka og flaksa; dei sprungo rund ikring i Hovstaden med sine sote Skrif, for det var snart at hoyra paa Malet, at dei lifade godt all denne Flogsing. Malene var og med; men han var so hardhartat denne Guten, at han liksom gjorde Marr af hena, og so laut daa eg hjelpa atter.

Det tok so at lida mot Kvelden, at Amtets haage Embættsmenn maatte laga seg til at mota Kongen paa Hjertinn. Daa maa du tru, at Malene glodde, naar ho fekk sjaa desse trikantade Gattarne tekne ut af sine Doffur og sette paa Hovudet, og daa ho saag desse haage Halsarne stinga upp i dei stive Krugarne med Gullbordur ikring.

„Du tregar vel ikki no Malene, for du gjorde denne lange Beggen, og det beste er enno etter,“ sagde eg.

„Na nei, aa nei,“ svarade ho, „eg skulde hava reist

hundrad Mil for at sjaa all denne Stormannskapen. Det er utrulegt, for alt det væne her er i denne Verdi."

"Ja likar du ikki betre desse Hattarne enn Rundarne og Snjohætta," lagde eg til.

"Kann du som ein vitug Mann likna ihop desse Hattarne med slik Styggedom?"

"Na nei, eg vilde berre prøva deg, so du maa ikki tenkja illt um meg for dette."

"Var det likt seg det!"

"Ja, men det er daa nokot likt i det, for dei sjaa nest likeins ut, berre Rundarne ero nokot større, og til Snjostripurne og Kveldsoli paa Runden svarar Sylvtraad og Gull paa Hatten," meinte eg.

"Me hava altfor mykkt haadi af Snjo og Kveldsol, men Gull og Sylv er meir sjeldfengde," sagde Malene, "og den, som hever seet Runden og Snjo og Kveldsol so lengi som eg, kann vel vera leid alt slikt."

"Du hever Rett, Malene," sagde eg, "for det var likeins med meg, solengi eg livde paa min Fødestad, som var slik ei Fjollbygd som di; men det er so rart med det: naar Ein leser og tenkjer og ikki sliter i slike Fjoll men liver paa laaglende, tettbygd og ufriske Stadar ned med Sjøen som i Byarne, daa er det liksom Runden vekker større Tankar enn denne Hatten.

Dg med desse Engelmenn, som du totte vaaro so galne med all deira Kjærleike til ville Fjøllet, so maa du vita det, at dei liva so godt, at dei ero liksom Kyri um Haussten, naar ho kjem heimatter fraa dei feite Beiti: ho er matleid og løyper etter Sopp og tygger Smaastein og gamle Sko. For paa slike Folk fraa Slettelandet riva store Fjoll liksom Snus, og daa mange af desse Rikaste ikki vita, kvat Livet kostar, og kvat det er til, so vaaga dei det til Unyttes med at kliva oppigjenom slike Svadberg som der burte."

"Hu!" sagde Malene, "men eg høyrer det paa deg, at du maa hava Rett. Det er underlegt med den, som hever lesit og vorit ute bland Folk: han kann segja det, som me Andre hava liksom drøymt um. Det var Synd, at ikki eg

og skulde læra nokot, daa eg var ung. Men eg er no eit Kvende, eg, so det aldri kunde hava vordit nokot af. Men so skal eg segja deg, for eg trur paa deg: eg hadde ein Kjæreste, som kunde lesa og var klok, men han fallt ifraa meg i Krigen mot Svensken. Na ja det maatte vera fyrr du var fødd, det."

Ei Boguramsling kvefkte os og heile Garden upp; det var ein af Embættesmännerne, som kom fraa Hjerlunn og sagde, at Kongen ikki kunde vera ventande fyrr fram imot Midnott.

Det leid og det skreid, og Folk vorde sette paa Vakt uppetter Valkarne. Alle vakte og ventade for det store Synets Skuld.

So kom der endeleg ein Rjovrare med skumskvett Gest, som sagde, at Kongen vilde vera her um ein halv Time.

Daa vardt der Liv; det urde og det krudde um hverandre, og daa eg høyrde Malenes Skrik, sprang eg ut ifraa Storstova, der eg stod med upplagde Fyrstikkur til at kveikja Ljosi med i Ljosekrona og Vindaugo, liksom Hermannen stender med brennande Lunta inn med Kanona, ventande paa Ordet.

Eg laut hjælpa hena Malene; men det var berre af Rædsla, ho hadde skrilit. Og so slaug eg med det sama ned paa Laavetrevet og sagde, forleides Gjenturne skulde stella seg, naar Kongen kom. Eg kastade meg liksom upp til Forare, og hadde eg paa hermannsvis havt Klædi deretter og gjengit stiv som ein Pinne og seet so tung og aalvorsam ut, som heile Verdi skulde hava legit og tyngt paa meg, so skulde ogso eg hava gjengit som Ratten mellom Mus; men eg skjekte paa Munnen og lo imillom og var ellers, som det burde, Folks Likemann. Endaa maa eg segja, at eg hadde so stor Lydnad, som godt gjorde.

So sprang eg inn atter og var med at kveikja Ljosi for at vera sikker i Fyrbegen. Eg, som var lengst, maatte spana meg uppi Ljosekrona. Med det sama det siste Ljosef var ikveikt, lyfte eit Skint upp i Valken, og straks stod ei Bogu med aatte Gestar i Lunet; det raul so af Gestarne,

at me ikki kunde sjaa, kven det var, fyrr Kongen lett hoppar ut or Toka lík Soli, og dei andre, som saato i Bogni med, komo dragande etter líksum Stjornurne. Det gjekk so svint, at dei throndeheimske store Embættesmenn, som der paa Grensa skulde taka imot Kongen sín, knapt fingo Tid til den rette Fagnaden.

Det var víst ein halv Time, fyrr Bogurne med det kongelege Fylget komo etter. Den, som er størst, skal altid fara fyrí og vera framum sí Tid.

Daa Malene hóyrde, at dei, som vaaro paa Hjerkinn ikki fingo sjaa nokot af Gíldskapen í Nottemyrkret, og fordi Folf saato sovande í Bogni, daa sagde ho til meg: „Herregud eg var sæl, som gjekk hit.“

Dei gíngo ned í Storstova tilbords, ettersom dei komo, og Alle, som vaaro komne for at sjaa, flokkade seg íkring Bindaugo, og saago alle desse store Folf so vel som nokon Ting.

Der var med í Kongens Fylgje ein Morian, ein kolende svart ein med tykke Lippur og krullat stutt Haar og líksum blodspregde Auge, just ein adalboren Merian; og denne stírde og glodde Folf paa meir enu paa sjolve Kongen. Naar han kom ut til Gjenturne, skvatt dei tilside og skreik, og Morianen, som var ein lögjen Karl, han var Fugleskræma rett med Hjartats Lyst. Han var med som Pipereínfjare og Gígarkevífjare og Fyrstídragare, og alt det, som hóyrde til Røykjevæsenet. Han var just paa Hylla sí med dette denne svarte Mannen, endaa han kunde hava vorit brukat til nokot annat, for eg fann honom klofast og best upplýst af dei lægre Tenarar í Kongens Fylgje. Han var ein Skalk, som vilde kunna gjera det líkso godt ved den svenske Kongeborg som den Morianen, Crusenstolpe talar um. Derfor gjorde eg honom ogsó kjend med Malene, daa Alle vaaro komne í No, so dei kunde faa seg Mat.

Det kom Bod til meg, um eg vilde eta ned í Storstova med Kongen og dei andre. Det var vel Berten eld der andre af dei lægre Folf, som fann paa slíkt; men daa eg vitste, at det ikki var høveleg at sitja ved Kongens

Bord graaklædd, som ein Billmann, og daa eg hadde det so godt upp i Drengestova, med Malene i ein Krok og Morianen og Kongens svenske Skytsgut ved Sida, som sagde, at det var „sju tusand til veg,“ so sat eg, der eg var, og takkade for Tilbodet; og vist var det, at eg hadde det hyggjelegare der eg sat, for der kunde eg stinga ein Bite til Malene og tyda for hena dei tyske, engelske, franske, svenske og norske Stumparne, som Morianen sagde, for han kunde likegodt alle desse Tungemaal. Det var ein Hakke=mat af alle me rødde; men det var med Laatt og Logi, og daa eg hadde greidt ut for honom um Malene, som sat der burt med Skorsteinen med den største Hugsniking (Coquetteri), saag han der burt og liksom gjekk inn paa mine Tankar.

Det var Dyst og Deif med desse gode Folk, endaa dei hadde kjørt seksten Mil den Dagen og sovit litt den fyrri Nott, og no denne Nott fingo sova endaa mindre, for Klofka var daa tvo og seks skulde dei ut, for Kongen tok ut tvo Timar tidlegare, enn paatenkt, daa Morgenbladets Stykke um, at det gjekk for fort, venteleg gjorde, at dei vaaro tvo Timar fyrr ute um Morgonen. Men ved dette kom der Umkompling i den heile Ferdaplan, so Folk, som kom fram til Begen for at sjaa Kongen, kom for seint, og likeins mange Skytshestar; og dei arme Lensmenn maatte senda Atterbod yvir Hals og Hovud. Kongen hadde det ikki for godt han heller, stakkar, med alt dette Jag, som gjorde, at det var litt at sova paa med tidleg at vera ute og seint at koma fram, og seinare vardt det, afdi han sumestadar heste lange Bil for at teikna af Landet, daa han at=taat sin kongelege Visdom ogso er Maalare; men han er ein sterk Mann, og synest at turva liten Svevn. Og naar Herren sliter, so slita ogso hans Tenarar utan Sufk og jaga stolte af at tena ein slik Heltenatur gjennom Verdi som Sky for Bind.

Eg kjende meg som i eit Krigsleger, liksom allestadar der Kongen er, maa vera Merke paa Krig, daa Kongarnes Hovudsak alt fraa den myrke Sagatid er at føra

Krig. Derfor maa ogsaa altid Kongerne føra ein Skalkestridd (Simulacere), naar der ingen rett og aalvorsam Krig er. Dette er hver Konges historiske Tanke. Og kann ingen Skalkestridd heller verda ferd, so maa der skjotast og trummast, og kann ikki det heller verda at faa, sosom no paa Kongsvoll, so maa der straala med Herklædi, og hver Snining vara so sviint som Fienden stod tett inn med. Derfor hever ogsaa Herstell vorit den fyrste Skulen for hvert Folk og Land; og det lærer den Dag i Dag den største Slampen og Letingen at hava med seg Hugo og Dyro og Gøterne og sova litit og eta uvist. Dette er ein saun Følkeskule, for den, som ikki til Gagns er innriden og innkjørd, verdt sjeldan brukfor i Livet.

„Det er fælt for alt det Stundesløyse her er,“ sagde Malene.

„Ja Folk hava annat at gjera enn at drunta liksom Bonden,“ svarade eg.

„Men fær daa heller ikki Kongen Tid til at sova?“ spurde Malene vidare.

„Det gjenger vel som det kann med det ogsaa“, meinte eg.

„Herregud, ja daa vilde ikki eg vera Konge.“

„Nei, ikki eg heller,“ svarade eg, „den, som ikki fær Svevn, maa forkoma.“ Dermed seig ho ned paa Benken inn med Dvnen. Morgondagen lyste paa dette trøytt og visne Andlit. Morianen drog paa Gjeisp og Gap med dei tykke svart-raude Lippurne sine og rengde ut det vesle Kvite, som var i Hugo. Der var stilt i Kongeborgen daa ein Timestid, endaa Skjytsfolk toko alt til at koma dragande. Eg tok Skrappa og Staven og lagde mi Hand paa Malenes Hovud til Farvel. Kvat droymde ho no um? Gjentedraumen skal vera so kvit og fager, han, segja Diktarne. Det var godt, at ho sov, so slapp eg ein rorande Skilnad, som eg aldri likar. Naar ho vaknade, so fekk ho sjaa Kongen og all Stasen, og so var eg gloymd.

Na, kjære vane, ikki droym
med Handi etter Skuggen min!

og ikki framum Andre gjøym
paa meg i milde Hugen din!

Eg kann 'ki vera Guten din,
afdi eg er ein heimlaus Gut,
som stiger stødt til Andre inn
for atter snart at draga ut.

Baarstigen og der nordigjenom.

Soli kom nedetter Lidarne, daa eg gjekk fraa Kongs-
voll nedigjenom Drivdalen, som er den tronge og djupe
og bratte Jungang til Throndelagen. Det er ein Dal so
vill, at her ikki ero mange slike i Landet; men den vesle
Jord, som henger inn i Bergi er god, so der er grønt og
godt Gjeitebeite. Soli radde seg nedetter og merkte af
so svarte Skuggar paa den grøne Grunnen, at det var som
Fjelltopparne skulde koma livslivande nedigjenom Lidarne,
svarte og glidande paa ein grøn Stol kantat med Gull.
„Driva“ fyste kvit og raut i dei smaae Fosfar, der var.
Bekkirne hingo som kvite Band nedetter Bergi. Morgon-
vinden kom liksom ifraa Snjohætta og nedigjenom denne
Glupen. Det liksom tok og skook i meg:

Her er so vænt, det kann meg grøta
for det, um eg er vaksen Karl,
for Dal og Fjell og Sol meg møta
som heime, daa eg liten var.

Eg høyrer som Naturens store
og friske glåde Hjartslag.
Ja, Herre, alt det, som du gjorde
er ungt, som det var skapt idag.

Det kjærlegt paa os Alle tenker
med Leif i Dansen fraa og til,
og af det gylde Hornet skjenker
det Helsebot til kvæn, som vil.

Rver Sin og Segi¹ fram seg spenner;
og løyst eg er af alle Band,
og paa mit Hovud liksom kjenner
eg Livets varme signad Hand.

No i dei siste Aar er Begen lagd ned med Driva og er derfor slett som ei Fjoll, for no hava Folk lært, at Batnet er den beste Mannen til at finna fletteste Begaleid fram, medan Folk i gamle Dagar toko etter Ru og Gjeit, som krabba upp og ned i Lid og Bakke. Eg tok den gamle Begen, eg, for at sjaa den navngjetne Baarstigen, og eg maa segja, at det var den galnaste og styggaste Almannaveg, eg enno hever farit paa. Det er reint utruleg, at Folk kunde koma fram der Kjøvrande, og at ikki kverannen Mann vardt ihjelslegjen af Stein og Skrida elder siglde til Afgrunns i Enjo og Svoll Hauft og Baar og Betræstider. Og endaa var dette ein sann Godveg mot i gamle Dagar, daa Folk maatte rida, og denne Ridevegen maatte endaa vera ein Postveg mot den eldgamle Gjeitevegen, daa Harald Haarfager og dei gamle Stridsmenn foro der att' og fram paa sine Hertog. Det er inkje Under, at Folk tala um den gamle sterke og gilde Lid! Det hadde vorit større og betre, um dei hadde gravit seg folkelege Begir enn drepit og brennt kverandre inne, og krabbat upp og ned i desse Fjoll og Afdalar som Gjeitar og Villmenn. Eg stod der paa den styggaste Kleiv svimrande haagt og saag ned paa den nye Begen, som slengde seg som eit smalt Band ned med Al. Eg liknade ihop den gamle og denne nye Lid, og ingenstad hever den gamle Lid visat seg i mine Auge so arm og villmannsleg mot den nye som nettupp her. Eg maatte mest læ, naar eg tenkte paa den danske Kongen, som var ein heil Dag med at rida og ganga denne gode Mil og krabba paa alle Fyre sumestadar, for han som var van til det flate Danmark maatte svimra her i denne styggeleg bratte Lid med Urdir og Naasir ikringum seg,

¹ Sene, Segi, Mustel.

som berre ved at troda paa ein Stein kunde ramla lause og fara til Alfgrunnns med Konge og altsaman. Daa Carl Johan foer her til si Krøning tvo og firrti Aar sidan, daa var her alt Kjøyrande paa sin Maate; men endaa maatte han setja atter Bogui si under ein af dei kneikande bratte Bakkarne og rida og ganga til Garðs. Det var inkje Under, at han greip etter Sværdet sit og glodde sælent upp etter Fjellside og sagde, at Noreg var utakande. Dei arme Svenske, som hava gjort so mangt eit Nakkebrotts=Verk paa sine eventyrlege Hertog, dei vaagade seg endaa ikki gjennom Drivdalen og fram til Gudbrandsdalen og Austlandet den Gongi, dei hadde tekit Thrøndelagen den korte Stund. Men hadde det vorit Billstyringen Carl den tolvte, so hadde vist han vaagat paa det, og soleides her kunde hava fengit ein Stein, som hadde spart honom for Kula fraa Galden.

Daa eg kom fram i Uppdal, raakade eg paa nokre af Storthingets Sendelag til Krøningi, og fortalde at eg hadde gjengit Vaarstigen og lagde daa til:

— — „Ja de (S) ero gode Gutar til at styra Land og Rike! Der hava de lovat hundrad af Tusund ut til Begir, som der knapt ferer ein Hest um Dagen paa Aaret ikring, medan de ikki fyrr i desse siste Aar umlagde Vaarstigen, men leto Folk fara paa denne Harestigen her i dette Hovudstrof millom Throndheim og Hovudstaden. Og du daa,“ sagde eg til den eine af dem, „du, som maatte fara her att' og fram til Storthinget, du sat der og ingenting gjorde for denne Riksvegen og di næraaste Bygd! Det er inkje Under, at de vaaro Uppsessions= (Oppositions=)menn og vilde læra Regjeringi, forleides ho skulde stella seg!“

Men so maatte eg no i denne liksom skjemtande Tiltale vera ei Ranse til Achilles, som baade saarade og gjorde heil atter. Derfor lagde eg til: „Na ja stakkars Smaafyrstar! det er no ikki Rett at vera for hard med dikkor i dette Stykke heller. Begbygningsvitenenskapen trudde vel ikki fyrr i desse siste Aar, at det var nogelegt at faa Begen lagd ned med Mai, og so var det ikki alt dikkar Skuld, endaa de skulde hava havt den Umtanken og spurt Regje=

ringi, um det ikki var mogeleg; men de vaaro vel glade for at de paa vanleg Vis i lengste Lag kunde faa spara paa Skillingen og lata Dalaren fara or Landetsomme. Den gamle Armodssdom hava de utruleg lengi fengit hal- dit paa i Vaarstigen. Det var just ein sann Uppfessjens- veg. Du maatte vera sæl du — hver Gong du foor der til Things, og Mossige vilde vist hava flengt eit Hallingkast uppaa den styggaste Kleivi."

Denne Skjænten min gjekk kanskje vel vidt mot slike store Mennt, men so bukkade eg og skrapade, so dei maatte no sjaa, at eg var Byrdnad for denne vesle Blukken af Storthingets Sendelag. Og so sagde eg, at det var ei utruleg Ære soleides at verda send af Storthinget til sin Konges Krøning i det navngjetne mergnorste Throndheim. Navnet paa hver af dikkor vil koma til at standa i Histo- rien. Men daa eg so hadde klappat slikt, maatte eg slaa atter og visa paa det gamle Hærkestell med Livemaate og Jordbruk, segjande: „sjaa der er deim, som etter dikkar Lære er Folket; sjaa der er Landsens Domarar og Styrismenn!"

Tru det ikki var betre at læra Nalmugen upp til at lesa og kjenna sit Modersmaal og dyrka si Jord og hava det vel stelt enn at tova um Riksstelling (Politik) med honom, som kann brukast til mykkil godt, men som ikki he- ver det mindste Bit paa slikt.

Alt paa Kongsvoll tok eg til at sjaa, at eg var komen liksom inn i eit annat Land, for der var dei gamaldagse Slaattur af Gjeitebeiti, som ero slike, at Slaattekarlen maa ganga paa Fyre og halda seg i Busken med den vinstre Hand, medan han hakkar og slær med den høgre. Eg kjenner det vel fraa mi Fodebygd. So liggja Folk og marka med slikt Armodssdom og slita af seg Klædom og vaaga Livet med si vesle Høysbyrd paa Ryggen; men so hevda dei paa Steinbakken og kerkje brjota Stein heime paa For- det og Sarterboen elder veita upp dei beste Myrarne. So svelta dei Buskapen og floda ned igjenom Fjoll og Lid det arme Foderstraet um Betren. Dei eta upp Maten i slike Slaattur, som ikki ero værde Brynesteinen. „Her er mine

Dyr," sagde eg atter med Robin Hood, daa eg saag Stellet her i søndre Throndelagen.

Det sama fekk eg ogso segja alt her i Vaarstigen um Sæterstellet. Der var eit Par Uppdalsfætrar der tett inn med Begen. Farvel alt øysterdalske Sæterstell! her sat eg i den svarte Styggedomen liksom heime i Thelemork; det var paa gamal god national Vis altsaman.

Soleides var det ogso med Hus og Jordbruk nordigjennom desse velsignade gode Dalar, der eg saag den vænaste Aker paa Smaalappar millom Skjer og Røysar. Der er vel mangestadar steinutte, so det ikki er so godt, men Jordi er so god, at det berre er det gamle Slarv, som toler det slikt. Og so var der no ogso ein og annan Mann her og der, som var lenger framme baadi med Hus og Jordbruk, og dette maa vel gjera sit; og dette er ogso det einaste, som kan gjera nokot i Bygdar, der dei fleste ikki lesa stort annat enn gamle Huspostiler og gamle Tavlebøkar med Djævelen paa 1ste Sundag i Faste, der han stender og greivar med sine store Horn og lange Klør.

„Her er mine Dyr," sagde eg i Hus etter Hus og paa Gard etter Gard, der eg var inne og saag paa Stellet og Bokhylla.

Det var snart at sjaa, at det var i Framgang med Stell og Drift paa mange Maatar, for baadi saag eg dette paa Hus og Jord, og so talade eg med ein og annan Mann, som tenkte lenger frametter, enn han saag ut til. Lensmenn og andre Embættesmenn gjera no ogso sit beste ved at tala med Folk og visa deim Gardarne sine, endaa dette siste hjælper ikki stort, for Almugamannen segjer altid: „Na ja, det er snart for honom." — Men til slike Svar sagde eg altid: „Fader min hadde ikki meir enn sine tvo Hender, men med desse rudde han seg upp ein rett god Plass i Skog og Mark. Det er Dovenskapen og Slusking og Gaakunna, som skaper all denne Armod og alt dette Grisehuset. Den, som ikki liver vel etter Maaten sin her og lærer nokot og hever det vel stelt, naar han siter um det er paa ein af desse mindre Gardarne, han burde faa Bank

attaat sin Armodsdødm. Det skal ingen Mann kunna segja meg annat, for eg kjenner vel til det.

Sjølve Husmannen der burte i Bakken med sine tvo tri Maut og fem seks Tunnur Korn og tjuge Tunnur Jordepli, sjølv han kann liva godt, naar han er frisk og ikki siter med altfor mange Born. Um tjuge Aar kann Plassen hans vera dubbelt so god og vel so det, og her er alltid ein Skilling at tena attaat med Arbeid og Fangst af Villt Mannemillom."

So tok eg daa imillom uppatter for deim eit Vers af mi Song til 17de Mai ifjor.

Me singo somylit, at hver ein, som vil,
kann liva som Mann utan Harming,
og Rikdom og Era seg slita kann til,
og takka seg sjølv er han Arming,
naar Herren gav Bitet og Halsa,
for Fridom me singo og Frelsa.

Paa denne Maaten talade eg med Bonden, og paa sama Maaten skriver eg; og liksom han var min beste Ven paa Begen, skal han ogsø verda det, um han leser dette, for det er ein Mann med godt Hovud, som kann verda kvat det skal vera, berre han verdt sett paa den rette Leid og ikki feller i Genderne paa sjuke Prestar og æressjuka Riksstellarar med all si Gaakunna, sin heile andlege Armodsdødm og alle sine oppskruvade og trutne Talemaatar.

Paa Gjestgjevargarden Dribstova nærast nordanfor Kongsvoll kom eg ned paa Storvegen atter fraa Vaarstigen. Der raakade eg atter paa Kongen med Fylgje, som sov tvo Timar, etter at eg foor fraa Kongsvoll og endaa naadde meg atter, som gjekk i Krik og Krok den gamle Vaarstigen. Eg saag fraa mi Hægd paa den gamle Begen dei Rjovrande rulla som smaae svarte Fleggir ned paa den nye. Soleides, tenkte eg, maa vaare Forfeder fraa Himlen sin sjaa os taka beint fram i Kunst og Vitenskap og Folkeskikk, medan dei gingo i Krokar upp i Berg og Afdaler; og dei læ vist aat seg liksom eg aat meg, som gjekk med Skrappa paa Nyggen upp i all denne Villmanskapen;

men ogso glade som eg maa dei vera, for Andre kunna trilla lettare fram. Daa eg saag den kongelege Vogn, tenkte eg meg at vera Carl Johan, som under Bakken maatte setja atter si. Han smilte ned til Godson sin og sagde: „Du styrer eit betre og meir opplyst og framkomit Land enn eg.“ Eg saag derfor paa Kongen som Godfaderen paa Godson sin, daa eg kom ned til Drivstova, for eg hadde vorit upp i Bergi med dei gamle Nandirne, og den, som hever vorit i Selskap med deim, elsker altid det friske Liv, som jagar med Binden i Morgondogg og Morgonsol gjenom Verdi liksom Kongen idag. Eg helsade lett paa honom og gjekk inn til Slaattefolket, som sat med Dugursgrauten sin langs med eit svart Bord, medan Kongen gjekk inn i den andre Gang paa utbreidt Klæde. Eg lagde meg til at kvila paa den harde Krakken med Skrappa under Hovudet, medan Kongen saag paa all den oppstelte Mat og dei sundagsklædde Folk og kveikte Cigaren sin og steig i Vogni atter.

Kona, ei stor feit og tykk ei med ein Sylvpening paa Bringa for „Gusflid,“ som ei onnor Kone skulde hava spunnit for; ho spurde meg, daa Kongen var reist: „er du ein Skræddarsvein?“ „Nei, eg er Skomakarsvein,“ svarade eg, for eg minntest, at eg gjekk eit Bil i Skomakarlarer, daa eg var Skulemeistare heime.

Daa eg kom leuger ned i Dalen raakar eg paa ein Uppdøl, just ein sskjæmtande ein af godt norsk Slag. Me vaaro som gamle Kjemningar med fyrste Ordet.

„Det er ein fager Dal,“ sagde eg.

„Hu, nei her er fælt stygt,“ svarade han.

„Korleides vil du daa hava det?“

„Slett og fagert som ned i Skaane og Danmark, der Ein kann sjaa heile sjau Kyrkur fraa ein liten Haug.“

„Du er ein sann Fjollmann, for du elsker Slettelandet,“ sagde eg. „Snjoen braanar og Bekken renner ned mot Sletti etter den bratte Fjollvegg. Her er mange Slags Gras i denne fagre Dalen.“

„Ja, ein Blomekjennare (Botaniker) sagde, at her finnst Blomar, som berre er i Brasilien og her.“

„Ja det trur eg vel, for eg seer paa Steinen og Skuringar, at her er af eit nyare og rikare Bergslag. Dovre skaut upp i ei nyare Tid som ein Griserhygg af Havet fraa Innvollen af Jorði, og alle desse Dalar er berre som Smaasprekkr i denne Svorden. Denne Tavlesteinen, som verdt broten her upp i Fjøllet og førd til Thronheim, visar ogso dette. I dei eldre¹ Berg finnst intje slikt.“

Eg foor framigjenom Dalen og saag Stein og Skuring i Driva og Jordlendi med slike Dreholt paa og annan Trevoikster, som alt sagde, at Dalen var ein af dei nyare og betre, og maa verda rik, naar Folket lærer at vera Folk i Jordbruk og Umtanke og heile Livestell. Sjelve Uppdal og mykit af Rennebu liggja no so haagt, at Fedrift er det laglegaste for det, um Kornet endaa mognar der paa desse gode Nakerleppirne; men dette er nokot, som kann verda sagt um det heile Land. I gamle Dagar, daa det ikki var so lett at faa Korn fraa andre Riki og ifraa Sjøkanten, daa var der Meining i at faa somykit Korn; men no er det klaart for Alle, som kunna tenkja og hava lesit um England, at Fefodring og Budraatt for os maa vera Hovudsaki, bland annat ogso for det, at ei slik Drift gjever meir og meir Hevd af seg, til vidara Bruket verdt drivit, liksom at trilla Ballen i kramme Enjoen, medan Kornfæde armar Jorði ut, so aldri det kann tøygjast langt ut. Det kann vera Murbakkar og Sandjord og slikt nokot, som nyttast betre til Kornfæde; men Hovuddrifti maa vera Eng, og so turva ikki Folk vera paa Livet for Frostnatter elder kald Vaar. Naar alle desse Myrar verda skorne turre upp til Engboar, og Mjolkeseet født paa Baasen heime og berre Ungse og Gjeldse og Smale sendt til Fjölls, og so der ellers paa engelst Bis verda gjodde mange Dyr paa Garden, so skulde her verda Velsærd i Landet, og daa vilde det vera Hugnad at fara gjenom alle desse Bygdar og sjaa

¹ Kanstje heller i dei yngre, for no taka dei Jordkunnige til at tru, at Graniten er yngre enn Leirsteinen og Steinkollag, som me her ogso vilde finna ned paa Flaten, naar me kunde strapa og sopa burt alle vaare haage Fjöll.

Upplysning og folkeleg Livemaate, istadanfor at eg no mest allestadar maatte utropa med Engelsen Arthur Young, daa han sytti Aar sidan foor igjenom Frankrike:

„Similen gjeve meg Tolmod til at sjaa paa eit Land, som Herren hever gjort so mykit og Folket so litit for!“

Det er langt ifraa ikki det rike Land, som Frankrike dette; men mykit kann endaa verda gjort.

Menuetten til Steinberg.

Me vita Alle, at vaart Land er rikt paa Lundar (Melodier) til Visur og Feleslaattir, og at alt dette kan verda Grunntonen i store Musikkdikt liksom vaart Folkemaal maa verda Grunnmaalet i bokleg Dikting: men liksom Tunge-maalet maa klaarast og møykjast upp og verda fyllt med store Tankar, so det liksom skjælver i si Fylle, fyrr det kann verda ei sann Dikting, soleides maa vaare norske Tonar og Slaattir berre vera eit Lo (Grunnstof) for vaare lærde og andfulle Musikkdiktarar, fyrr ein rett norsk Musik kann koma fram, ein Musik, som ikki er ville Naturtonar, ei Guldre med Halsen, men ein Musik, som svarar til vaar Upplysning og Tids Krav. Dette musikalske Grunnto vil kjennast atter, men det vil Ingen kunna visa, kvar det ligger i Musikkstykket, men vera innbøvit som eit fint Flor i det, som ei blaa Luft skjælvaande hvir det, nett som med den fanne Dikting, der ikki Bondeguten og Sætergjenta ero lagde inn som raae Stykki, men deira Munn liksom pustar, og deira Hjarta liksom bankar i det heile Dikt. At sume Ting etter Livet liksom beint maa prentast af baadi i Dikt og Musik, kann tidt vera det eine Rette; og enno meir maa dette vera Tilfellet med Folkemusikken, der somangt eit Samljod er makalaust; men ogsa her maa det vera so, at det Uppgjorde berre maa vera Grunnto, medan dei gamle Lundar og Slaattir standa urorde til Hugnad og Mønster og eit Lo, som er til at taka af for ei endelaus Framtid.

Paa denne Maaten er Musikken gjenom sine store Meistarar vaksen so rik upp i Tyskland, Schweits, Italia og

nokot so nær i Frankrike, endaa Musikken der ikki synest hava dei gamle Noter i Landsens Jordbotn. Eg er ikki den Musikkjennaren, at eg kan visa paa denne Samanheng hjaa dei store Musikkdiktararne (Componister), og det vilde heller ikki høva til her. Berre det vil eg segja, at det ligger nær at høyra gamle germaniske Tonar (altså ogso mange af vaare eigne) hjaa Tysseren Weber og i mangt hjaa Mozart, liksom me ogso i vaar egen Musikk finna mykkil atter paa denne forklarade Maaten i Fjolleventhyret af Thrane, i sume af Kjerulfs Stykki, og sume Andre.

Med denne Menuetten til Steinberg er det likeins: han klingar med fyrste Ljod, som han likt alt fullkomet skulde vera helme paa den helle Jord; men ved nærare at leggja Merke til honom, kema mange af vaare eigne Tonar piplande fram liksom Uppkomur i Sandbakken, og ved Gjennomgangar og Upplysing af Skrikkljod (Dissonanserne) er vaare gamle Feleslaattir kjennaude.

Daa Ole Bull høyrdde honom, trudde han med det fama, at han maatte vera af Bethoven, sagde Mannen meg. So rein og forn (klassisk) var Stilen.

Denne Menuetten fekk eg fyrst høyra her nord i denne Dal, og det i eit Hus som var likt Menuetten. Der hingo dei beste Maalarstykki kring Begairne; Husbunaden var den beste, og Tavlor og Boker i dei fleste livande Maal laago paa desse Bord med Kniplingsdukar. Borni lovade det beste i Livet, og Mannen var ein af dei dugelegaste i Landet og det endaa til mange Slags Ting i Kunst og Vitenskap; kona var liksom gild paa sin Vis, men hena var eg ikki so sæl at sjaa, daa ho var burte. Der sat eg i dette Drivhus for gode Tankar og saag burt paa Fjelli og høyrdde denne Menuetten.

„No skal du høyra denne Menuettens Historie,“ sagde Mannen.

„Steinberg var fraa Upplandet inn med Njosen einstad, og det er ikki lenger sidan han livde, enn at Fader min kann minnast, at han vardt hentat lang Veg for at spilla i Dansar (Ballar). No veit du det er so paa den Kanten

af Landet, at den gamle Folkemusikk med Slaattir som Myllargutens ikki lenger ero høyrande der; men at det er Kunstmusikk paa ein Maate med Balsar, Menuetter, og i den nyare Tid endaa Frangaiser og slikt nokot. Men Steinberg var den Mannen, at han meir enn dei Andre kjende baadi til Folkemusikk og Kunstmusikk, og derfor høyrde eg Fader sagde, at han der paa Bondebygdi var navngjeten vidt og breidt og hentat, naar det skulde vera gildt. So leides sveiv og dreiv han burt sit Liv denne merkjelege Mannen, alt til han vardt sjuk og kjende paa seg, at han skulde døy; daa bad han um Blesk og Pen og Papir og reiste seg upp i Sængi og skreiv denne Menuetten; og so seig han tilbake og døydde."

"Ah!" sagde eg, "først daa hadde han gjort ifraa seg; først daa hadde han fengit lagt atter si Saal (Sjæl) i desse Tonar, so at ho kunde klinga; um han var burte. Denne Menuetten hadde vist lengi legit og brunnit i Hovudet hans; men han fann ikki den Form, han lengi hadde sokt, fyrst Ljoset skulde slokna; og han fekk liksom ikki døy fyrst."

"Legg no berre Merke til denne Menuetten," sagde Mannen vidare, "so skal du høyra, at han liksom er ei Afprenting af Livet: fyrst er han vill og ustyren, so verdt han sterkere og sikrere som ein annan Mann, og so liksom visnar og døyr han burt."

"Det er liksom rørende som sannt," sagde eg, "men den Mannen døyr ikki so snart."

Granten paa Grut.

So foor eg daa nordigjenom desse Dalar og saag bratte Akkrar og Hus og Stell nett som i mi Fodebygd; men Jordi var for det meste betre her, og Stellet um mogelegt endaa klenare; men Folket var liksom meir talande, naar dei møttest paa Vegen, for medan dei paa mange Stadar ganga tiggjande um kverandre, so hadde desse gode Sudthronदारar altid eit Ord at segja sosome: "Det ferer uppetter. Det gjeng nedetter." Og naar Ein stod still

fosom ved Umkjøyring paa ein Bru elder upp i ein trong Bakke, so het det: „No, driver du der paa og stend!“

Det er snille Folk og med god Givnad (Begavelse) i slike Kunstir som Gravering og Trefjering ja kanske endaa betre enn i Gudbrandsdalen, Balders og Thelemork, endaa alle vaare Fjollfolk hava so god ein Givnad for slik Uttroting, at det ikki er godt at taka nokon framum Andre. Det er no ei unyttug Kunst dette, for der legger seg berre svarte Sauren i alt dette Krot og er reint i Begen for eit godt Bruk fosom paa eit Knivskast, og heller ikki er det ei Kunst, som adlar Tanken; men naar Folk vilja kaupa slikt, so er det for den, som gjerer det, godt nok. Den gode Smak og det gagnlege Bruk vil hava alt slikt Ty og Stell rett og slett. All slik Kroting og Rosing med Kniv og Spønejarn minner um Villmannen, naar det ikki kann koma upp til Kunst i Ordets beste Meinig, og endaa er Kunsti af dette Slag i dei fleste Tilfelli verdsett for haagt, for sjølve Menn som Benvenuto Cellini ero Merki paa ei halvwill og kunstsjuk Tid, som kunde lona honom i Tusindvis for ein Saltkopp og ein Kjetil til Vigstevan for Bispen af Salamanca.

Et tok den nye Begen, som verdt umlagd fraa Uppdal og nordigjenom Rennebu fleire Mil. Han er ikki fær dug enno, men gangande paa mange Stadar. Det er ein staut gild Beg, og det kann vera Meinig i at bygja slik ein ovgod og ovdyr Beg paa denne Hovudleid, endaa der er ikki større Godsføring, enn Folk maatte kunna berga seg med ein laakare Beg, naar han ikki som Baarstigen var paa Livet, og ikki altfor hengjande bratt. Det beste er no altid godt nok, naar Landet hever Raad til det og ikki trenger til at gjera gode Begir, ettersom Bygdarne koma fram til, men kann taka det med eigong, for so er det daa gjort. „Hever eg Klave, so fær eg vel Ku“, sagde Mannen, og i Landsens Hushald og til Bygdarnes Framgang kann dette med sama Retten verda sagt um mange af vaare Storvegir. Det er ikki her som f. Ex. i Ungarn og mangesladder i Amerika, at Begen maa koma god, fyrr Landet kann

odlast upp. Her er mangei Bygd, som ikki eigong er værd somykkit, som den nye Begen, ja, eg kjenner endaa Prestegjeld, som eg skulde kaupa for det, som Begen kostar. Eit Bar Mil og vel so det, skulde eg no ogso vist faa for det, som Begen kostar her igjenom Uppdal og Rennebu. Ein Beg er ein Reidskap, og ingen klok Mann brukar dyrare Reidskap enn sovidt han kann slita seg fram og driva sit Berk paa beste Maaten. Rver Skilling formykkit paa Reidskapen er eit Tap i hans Drift. Det er godt for dei faae Reisaende at rulla seg fort fram igjenom slike Armodsbjgdar; men det er dyrt for Riket, og den, som vilde fara gjenom Afkrokar, fekk somenn finna seg i at hava det mindre makelegt. Men altsom Bygdarne verda store og rikare, maa Begirne verda betre og betre, for der er det ei Drift, som krever dyrare Reidskap og endaa kann svara seg.

Dette var mine Tankar, daa eg saag desse gilde Bruirne og store Murar og Mining gjenom Berg. So tok eg af Begen nedigjenom Eldi til Skytstiftet Bjorkaaker, for eg vilde taka nordigjenom Orkedalen. Der paa Bjorkaaker saag eg det gamle Drykkjehornet fraa Hol, som var berit fram paa Gjestgjevargarden til Bisen for Kongen og dei mange Reisaende til Kroningi. Det var ikki stort, so det var nokot at sjaa for det, men der var Sylv og Gullspengar paa det af dei mange Gaavur, som danske Kongar og andre Stormenn i dei fiste tvo hundrad Aar hadde gjevit til det. Og so var der Aarstal og Minneord og Bers paa det til desse store Menn alt i denne nygamle smaklaufe Stilen, som me no maa læ aat. Ja, Folk fraa den Tid, det var Gutar, som kunde gjera Bers til Kongar og slike! Det var denne Bikkjebøying i Rygg og Tanke, som altid er Trælens Merke. Eg saag eit slikt langt Bers paa Uppdals Prestegard af ein gamal Prest til Afminne, at ein af dei danske Kongarne hadde gjort hans Hus den Maaden at taka innum der. Slike Bers skulde samlast fraa alle Kantar af Landet til ei Bok, og det vilde vera ei forvitneleg Bok.

So foer eg nordigjenom denne djupe og veksstame og

fagre Dalen med Hegg og Hengebjerk og all Bekster, som det skulde vera her ikring Hovudstaden i tronge Smaadalar. „Orkla“ rann med Stillvetne i djupe svarte Krokas inn med Bergoddar, og Skogen bøygde seg og kyste Mai, for det ho skar seg under Hjartereterne hans. Eg vardt tankesfull og kvad:

Du Skog! som bøygjer deg imot
og kysjer denne svarte Ma,
som grever af di Hjarterot
og ned i Fanget vil deg faa,
lit deg eg Mangein munde sjaa
og allrahelst i Livsens Baar,
at han den Handi kyste paa,
som slog hans verste Hjartesaar.

Paa denne sama Garden Hol, som Drykkjehornet var fraa, er ogso ei stor Hengebjerk, truleg den største Nordausjolls, medan Sunnansjolls ero mange slike at sjaa, endaa det skal vera vandt at finna ei Bjerk so luveleg med Toppar og Greinir, at ho seer ut som ein Sopolime standande paa Skafet.

„Det var ein Fark,“ sagde Sigaren, „som foor her og topphogg hena, daa ho var ung; men so vardt der lagt ei Steinhelle hvir Saaret, og so voks der upp desse fem seks Topparne istaden.“

„Ja soleides gjenger det,“ svarade eg, „Folk tru at gjera Bondt, og der kjem Godt utaf det; derfor skal du ingen Mann hata. Hadde her no ikki vorit ein slik orundsjuke Arming, so hadde ikki denne Bjerkli vorit til ein slik Hugnad for Mange. Eg veit likeins med meg sjolv, at mine største Dvundsmenn hava gjort meg det største Gagnet. Det var Mangein som liksom topphog meg, og der voks fem seks Toppar istaden.“

At gjera Bondt so Mangein trur
og ferer fram i Syndeferd;
men Gud er god, og derfor snur
mot honom sjolv det Slag, han slær.
Og derfor heller Ingen er

som slit ein Arming litit sæl;
og um han ikki er os kjær,
so maa me vilja honom vel.

Her nordigjenom denne Kvennebudal er fagert og Bygdi er tykk, men dei fleste Gardarne ero alt bytte ut i somange Smaalappar, at det er Husmenn den største Mengd, og so liggja Jordstykki paa gamaldags Bis um kverandre med Skidgardar imillom, so eit folkelegt Jordbruk ikki er tenk-
jande paa, um Folk var komit so langt, at dette ellers var moegelegt; men det er langt dit, for Husstellet og alt i denne væne Flatbygd var som i ei arm vestlandsk Fjellbygd, svart og armt, og sjolv paa ein af dei største Gardar, der eg laag, ein Thingstad, um eg ikki misminnest, sjolv der var med Mat og Sæng og Husbunad, som i ein Afdal paa Bestlandet. „Almuevennen“ saag eg der, og so Skinnbøker svarte paa ein liten Hjeld; men Folk var snille paa den Maaten, som slike Folk er det; og sume velkæpte saag eg ogso og liksom med Merki paa seg til at koma lenger fram.

Her var det eg saag den gamle Stova, som eg fyrr hever talat um, og som hever stadi solengi, for der var fyrr den Tru, at solengi ho stod, so vilde ikki ein Fjell-
knatt, som heuger lausleg uppyvir Garden, bresta ut og koma ned. No er det meste af slike Truir burte paa denne Kanten ogso liksom all Tru paa Haugefolk og Guldre. Det er den sokallade Upplysningstid (dei Aufklärungs-
periode) ikring nitti Aar sidan, som hever gjort dette, for her høyrde eg det sama, som eg vitste fraa mi Fødebygd, at det var Folk fyri den Tid, som trudde paa alt slikt ga-
malt Trollskap, og so var det Faakunnige og tussutte Folk fraa ei seinare Tid. Etter 1814 er inkje klokt Menniske vukst upp med Tru paa desse Ting, og derfor vil eg segja, at me ikki somykt paa Bondebygdi fekk vaar Fridom
daa, som me koma ut or Heidenskapen, for den politiske Fri-
dom i slike Bygdar kann det.aldri vera rødande um: anten dei standa under Tyrken elder Rykland elder ero frie som
me, det kann koma paa Git ut, berre dei no sleppa let-
tare fraa det paa mange Maatar; men i Folkets Melning

um Riksstyreer er det nett det sama. Eg kjenner dette so-
vel fraa meg sjølv og mi Fødebygd, at Ingen skal læra
meg nokot annat i dette Stykket. Det var ein Mann og
det ein Gjestgjevare, som aatte ein af dei største Gardar,
han skytsfode meg fram imot Drkedalsøyren, som endaa lig-
ger i den beste Bygdi; men han hadde ikki meir Greide
paa Landsens Styr og Stell enn aldri var og rødde reint
som eit Barn. „Her er mine Dyr,“ sagde eg atter med
Robin Hood. Men dette var ogsø ein snill Mann og hadde
nokot Bit paa Jordbruk, so der er Bon um Framgang,
naar Folk taka Staven i andre Handi.

Fraa denne sokallade Totunstova i Rennebu gjekk eg
ein Solskinsmorgon nordigjenom denne velsignade Dal, der
Drkla (so heiter Nai) og Dagg i Morgonsol, og dei lange
Skuggar og dei bratte Vidar og dei fagre Gardar imillumaa-
t kveikte meg upp til at syngja med Fuglen. So stupade eg
meg ut fraa ein liten Bergnabbe og svam i Drkla og tenkte
paa Loke, som skapte seg um til ein Laks, for eg saa, Laks-
severp ikringum meg. Det maatte vera i ei slik Na, at
Loke gjorde dette, og daa var der ogsø mykitt meir Laks,
so han ikki var so god at kjenna atter.

So gjekk eg og gjekk eg paa fastande Hjarta berre med
ein Kopp Kaffe, alt til eg kom til Gjestgjevargarden Grut;
men daa var eg ogsø solten. Denne merkjelege Ting maa
eg fortelja, for det, som kjem etter. Eg had um at faa
kaupa Mat; ja, Kona var snill, ho stakkar, og reiv Barnet
fraa Barmen og spurde, um eg vilde hava Egg.

„Nei kjære, lat meg faa god Mjolk til denne Dugurs-
grauten, som ryker her paa Bordet.“

Det var Havregraut af det rette Slaget, det. Saa-
dirne stodo med Piggar nett som Busli paa ein Griserbygg,
og svart var han som Dskegraat. Eg fekk god Mjolk og
aat og aat, og det skurade ned igjenom Halsen, liksom
naar Grantoppen verdt slipat og dregjen ned igjenom Dvns-
pipa. Det var so det skalv i meg af all denne søle Njo-
ting med hver Biten. Men daa eg bar til at metna, tenkte
eg paa at gjeva ut ei Lærebook i Starvitenskapen (Gastro-

nomi), der Grauten paa Grut skulde vera fyrste Kapitlet. Storetarar skulde kjenna for ei Sæla det er, naar det soleides skrapar og rislar nedigjenom og river med seg gamle Matsyndir; men fyrst maatte dei liksom eg vera troytte og skrubbfolne og som ein Lutefisk utbløytt af Sveitning og Lauging.

Men alt som eg metnade stoknade Eldhugen (Begeistringen) for Grauten og Lærebok; og alt det Svarte eg saag ikring af Fat og Spon (Eke) og Bord og Benk og Golv, alt dette gjorde, at eg berre reiv af meg den verste Sulten, og ikki vilde skriva ei lenger Lærebok enn desse Ord.

Fader til den unge Husfrua, som eigong var Gardegjente paa Grut, og derfor ogsa truleg fekk ein rik Gut, han skulde vera ein upplyst Mann, som eg ogsa kunde sjaa af hans Skrift og nekre Bøker og Blad, men han var lensger ute i Dalen som Forvaltare paa eit litit Jarnverk, bygt af eit Lutlag (Actieselskab) der i Bygdi, men som desverre ikki gjever stort annat af seg enn Tap.

Det er ikkje Under, at Folk her Nordansjölls og Bestansjölls langs Sjøkanten saar mest berre Havre. Salt Sild og slik Havregraut er nokot, som kann bita og skrapa og kveikja upp det late Huglynde; og so er no Havren ein slik Elust, at han kann veksa i kaldsur Jord, der Bygg og finare Kornslag døyr ut. Denne Griseskapan i Jordbruk er det nok som gjerer, at Havre brukast mest her, og det er ikki somykit den harde Sjelust, som mange Folk tru. Eg saag dei beste Bygg-Aakrarne i vindale Bakkar, men det var paa Aakrar, der Grunnvatnet var veitat ut; og det var kloke Jordbrukarar, som sagde meg: „Der me ikki rokka at grava Veitur, maa me saa Havre.“

„Me hava nok prøvat at saa Bygg, men det skær seg snart til Havre,“ sagde ein Mann.

„Ja Bygget døyr ut i denne vaate og kalde Jord, og so gro dei faae Havrekorn upp, som altid her finnst imillom. Dette er Umfarnaden af Bygg til Havre, som de vasa somykit med,“ svarade eg.

Havre og bitande salt Sild og svarte Hornspont (Eker)

og Vastetrefso og Vakmeis og svarte Ekspurtur og svart og fillutte Alt det, som henger paa Folf og i Hus, sjaa dette er liksom gamle Guden Thor var etter „Harbardsljod“ i Edda, endaa Thor var berfett ogse, og det var no so som so med Brokerne haud, men

— — — Meis hefi eg à baki.

— — — — —
át eg i kvild

áðer eg heiman fór

sildir og hafra

saðr em ek enn þess.

(Meis hever eg paa Vakset (Ryggen), aat eg i kvild, fyrr eg foor heiman Sild og Havre, og mett er eg enno af dette.)

Og eg tykkjast tenkja, at det var ved Drkla elder ei slikt Na, at han ropade etter Fjerje, og Fjerja var vel af eit utholat Tre, liksom ei Grisekupe, slikt som eg endaa saag Giljur i Drkla enno.

Det er inkje Under, at Thor var ein Folvegud, for han var Kjet af deira Kjet og Blod af deira Blod og med all denne sin Thjodskap (Nationalitet) godlynd og hoggfem (svint til at slaa, gjeva Hogg). Det einaste unorske ved honom var, at han ikki tolde Ekjent, som det stender um i Dgisdrekka.

Eg forstod ikki rett, for norsk Thor var, og for samnt det er det, som stender i Visa: „i Fjeldets Sen jeg endnu ser et Skud af gamle Kjempestammer,“ eg forstod ikki all denne gilde Nordmannskapet, fyrr eg aat Granten paa Grut og hadde seet Hus og Heim og det heile Bygdestell med all den Garren.

Fantefylgi.

Lesaren maa ikki tru, at eg vil skriva stort um Fantefylgi, etterat Gilert Sundt hever skrevet ei so god Bok um slike. Eg vil ikki tapa i Tevling.

Men der er ein Ting hjaa desse Fantefylgi, som Andre ikki hava skrivit stort um, og det er um denne Ting, eg

mest vil skriva her. Eg møte tri fire Fantefylgi paa denne mi Langferd; det fyrste eg møtte var inn med Kongsvinger; og i alle desse Fylgi, som paa elt Par Stadar berre var Mann og Kone, der saag eg, at Kona slett og bar paa Born og Annat, og Mannen gjekk som ein Herremann baadi betre klædd og med mindre Byrd paa Rygg og i Gang; det var so Sveiten silade og rann af den arme Kona, og Mannen gjekk liksom ein Uppsynsmann som tidast med ei Byrse i ein Fetil um Dksti. Dette var, som me lesa um alle ville og halvville Folk den Dag i Dag, og i gamle Dagar vita me, at det var likeins hjaa os, det Trælar og Kvendfolk gjorde det tyngste og Gardsarbeidet, medan den frie Mann gjekk i Strid, og i Fred slette Pillr og Dksar og ellers gjorde nye Baapen og bleukte upp dei gamle. Derfor var det eit stort Sneidord at segja til ein Mann, at han gjorde Træle- og Kvendeverk, sosome at gjæta og mfolka Gjeitar og ellers at slita med Gardsdrift. Mannen livde liksom meir paa Stas, han, og i den Tids Land er ogso det skreft: „Mannen er Kvinna's Hovud," og „Kvinna skal vera Mannen lydug," og alle desse Ord, som Parfolk faa høyra, naar dei verda vlgde.

Fantefolket er soleides eit lærerikt Folk, for eg saag paa dette Kvendetrælet og denne Mannafridomen med sama Auga, som naar eg ser eit Bein af eit utdøytt Dyreslag. Eg drøymde meg tilbake til Jodeland og vaar eigi gamle Tid og var liksom med desse nye ville og halvville Folk i Sud og Aust. Vaare beste Forfeder ærade ellers ofte Husfrøya.

Slikt Kvendeslit er nokot af det fælaste ein Mann kann sjaa. Det er den verste Strid mot Naturen, som finnst. Paa den kvendelege Skapnad er det snart at sjaa, at ho ikki er skapt til Tungarbeid, og hentar Kald som Moder visar dette endaa betre. At sjaa ei Kvinna „som lagar til" etter denne fine og sanne Ordlagnad i Folkemaalet, at sjaa hena slita og slæpa er nokot af det mest uhyggelege som finnst; ja sjolve Dyr ero ikki slike, for dei spara og kjæla for Moderi, naar ho er i det Tilstand. Dette sagde eg til den

eine Fanten, som hadde si Kone so, og skjæmde honom ut for, han let hena slita og bera slik, daa ho var so lagad.

„Na," svarade han, „ho berer nok likegodt for det."

Men ho sat sveitt og arm paa ein Vegastein og tok til Graaten.

At ikki vaar Utt for Martusind sidan er vanslektad og minskat burt, so her no berre verdt fødde Obergar! og at ikki all vaar Andar=Gld er slokt ut i vaar Moders Graat, daa ho sleit og bar os!

Eg fekk paa eit Skyttskifte ei framleg Mærr for Karriolen. Det var ausande Regn, og Mannen sjelv, som skyttsfode, vilde fort fram og slog paa.

„Na dit Best," sagde eg, „flaa ikki! du seer vel, forleides Mærr er lagat. Kanskje ho gjenger med ein Kapp=laupare, som kann gjera deg, Fanten, rik, og som du med eit einaste Svipuslag paa Moderi kann gjera til ein Ban=trivning; og ho stakkar, som kunde berer paa slik ein Son, er for god til Svipa."

Men desöverre, me turva ikki ganga til Fantefolket for at sjaa Kvendi sette til Slitustræv, og det endaa medan dei laga til. Det er so, at Kvendi faa det tyngre og tyngre, til lenger Livet siger ned i Billskap og Armodsdøm. Paa Kvendearbeidet skal eg kjenna Bygdarne liksom Dyret paa Tonni, og eg skal gjera eit Kort hvir Landet med kvite og svarte og bleikare og bleikare Prickar, ettersom Kvendi hava det til; og dette skal ogsø nettupp svara til Upplýs=ningi og Aakerbruket og det heile Stell i Livet, som verdt armare og armare nedetter og meir og meir kvendehardt, alt til det kjem so djupt, at korkje Kjarleiken elder Bæn=leiken elder Kvendskapen finner nokon Plass i det.

I mi Fødedygd, saag eg vel, at Kvendi maatte slita tungt, og til armare og meir uvitande Folk var, til meir slett Kona. Men ingen Stad paa den Kanten var Kvendi med at slaa Gøy; dei breidde berre (rakade med Riva), og heller ikki hogg dei Ved annat eum so paa Sæteren og i dei verste Hytturue. „Kvendi faa det aldri til at bita" og „Kvendi forstanda seg inkje paa Dittjarn" er gamle Ord.

„Naar Kvendi slaa, er det som ein taunlaus Dyr skulde hava farit der,“ minnest eg tidt Fader min sagde. „Daad deira Skapnad og Klædebunad er i Begen for slikt Verk som at beita Branden; alt det som høyrer til Odd og Egg er ikki Kvendesak.“

No skynar eg vel og skulde kunna leggja ut den djupe og sanne Folketanken, som Fader min i desse Ord lærde meg i sit Diktarmaal. Desse Ord, at Kvendeskapnaden ikki er lagd for Odd og Egg, er ei heil Livslære um Kvinna sine rette Stilling i Livet, naar desse Ord vorde lagde ut i ei Bok.

Nei det er Mannen med sine kvasse Knokar, sine berre og stride Sinar og seige Segar (Musfler) og — Styggleiken sin, som er skapt for Odd og Egg og tungt Slit. Kvinna er den mjuke rullande Bylgja. Mannen er det faste Land, og ho er Havet, som ogso alltid er kallat Livsens Moder.

Men i desse søndre throndeheimske Dalar (kanskje ogso i dei nordre og mangestadar i det Vestanfjollske, for der fekk eg ikkje sjaa det) her i desse throndeheimske Dalar saag eg Kvendfolki ganga i Skaaregang med Mannen og slaa; det var den fyrste Staden her i Landet, eg hever seet det so aalgjengjelegt, og naar dette er sagt, so er alt sagt um Bygdartilstandet og det heile Stell og all Sedhævd (Cultur.)

Daa eg der paa ein af dei større Gardarne saag ei framleg Kone (kanskje ei Gjente) ganga med Drvet og slaa og bryna, daa kunde eg ikki eigeng segja: „Her er mine Dyr,“ for desse ero af eit mykitt betre Slag; men eg maatte segja med Tysken: „dette ligger ned i den sekstande Kjellaren.“ So langt nede er det.

Dg merkjelegt! nok Sjaaen belt ikki so flent endaa; men eg kastade Skræppa og tok Drvet og brynte og sagde: „So skal de slaa!“ Dg so skjæmde eg paa Mannfolki, som leto Kvendi slaa og gjera slikt Tungarbeid.

„Na dei maa vel gjera nokot dei ogso,“ svarade Mannfolki med sine raude Subur og gapande Munnar og daude Auge. Slike Menn maa slike skamslitne Kvendi foda og bera.

„Er dette det gamle Thrøndelagen,“ sagde eg med ein Sukk. „Det er intje Under, at de hava mist dikkar Infinitiv og alle Fleirtalsmerki og stytt af alle Ord baadi bak og framme, og gjort det gamle Ordel, som dei gamle Segur (Sagaer) ero skrivne i til eit slikt ljodlaust Hærke=maal paa den Tunga, som er trælkat so, at ho liksom knapt kann røra seg.“ Den eine Armodsdemen henger ihop med den andre, maa velta. Eg laut her umskriiva for meg paa Nerst den Songi af den gamle græske Skalden i Byrons Don Juan (Canto III v. 86), der han samanliknar det gamle Grefarland med det nye. Der var no vel ikki so gildt i det gamle Thrøndelagen og so daarlegt i dette nye derimot; men her i det Sudthrondeheimske var der laakt nok, so det vel kunde hava gjevit ein Diktare harmfulle og syrgjelege og spottaunde Samanlikningar med den gamle Tid. Daa eg saag Kvendi slaa, daa braut imindsto desse byronske Vers fram i Minnet mit:

Du Grefarland med Dvar ved!
Der Sappho elskad' song og brann;
der Kunsti grodd' i Krig og Fred;
der Delos voks og Phobus vann.
Ein evig Sumar ghyler der;
men alt seig ned paa Soli nær.

Dg Scians, Teians Diktars=Land
og Heltens Horpe, Elshugs=Kvad
dei Gjetord fann, som Helmsens Strand
slog burt i dumbe Fødestad,
og Ljodet lenger Best dei bar,
enn Fedres Sælu=Dvar var.

Dei Bergi saag paa Marathon,
og Marathon paa Sjøen saag.
For meg, som dvalde der ei Stund,
fritt Grefarland i Draumen laag.
Paa Persers Grav eg kjende vel,
eg ikki kunde vera Træl.

Fraa Bergets Brun ein Konge saag
Salamis, fødd af Sjæens Salt;
og Skip i tusind Tal der laag
med alt Slags Folk — og hans var alt.
Han talde dei i Morgon-Graa.
Daa Soli feig, kvar var dei daa?

Dg kvar er dei? og kvar er du
mit Fødeland? Kring Ijodlaust Skjer
no Kjempevisur ikki bu,
og Kjempebarmen slær 'fi det.
Dg maa so Gudehorpa di
forfarast i ei Hand som mi?

Men Gjetorðs Dyrtilid bryter fram
bland dette bundne Folk i meg:
eg veit daa Fødelandets Skam,
so naar eg syng, so raudnar eg.
Kvat er det her ein Diktar naar?
For Folket Blygd, for Land ei Taar!

Er Graat og Blygd aaleine daa
for os? Vaar Feder gav sit Blod.
Ford, lat fraa Barmen din os faa
tilbake lidt af Spartas Mod.
Thermopylæ verdt nytt endaa,
um tri for Hundrad tri me faa.

Er alt daa stilt, som stilt det var?
ah, nei, dei mæla døydde Menn
som fjerre Fossfen dette Svar:
„um herr' eit Liv seg reiser enn,
so koma, koma me vaar Beg.“
Men Livet berre tigjer seg.

Det saafengt er: slaa annan Streng.
Med Samist Vin fyll Staup til Flod!
Lat Tyrken slaast for græste Dreng!
Brid de af Scios Vinstoff Blod!

Da veit eg upp de rifa vil,
og slaa med Skrif som Kjæmpur til.

De hava Þyrrhus-Dansen enn;
men kvar varðt Þyrrhus's Þhalants af?
Af desse tvo, hvi glöymdest den,
som Adelskap og Mandom gav?
De hava Skrifti, Cadmus fann;
maa tru for Trælar, meinte han?

Med Samist Vin fyll Staup til Drag!
Þaa Þergas Strand og Sulis Berg
er enn ei Gitt af sama Slag,
som Dorist Moder gav sin Merg.
Der kantsje er eit Fræ lagt ned,
som Heraklides kjenneft ved.

Stjensk Staupet fullt med Samist Vin!
I Stuggen er ein Mønar-Dans.
Dr sigersvarte Auge skín
frraa glodheit Gjente med sin Krans.
Eg græt af slike Brjost at sjaa,
som berre Trælar søygja¹ maa.

Stell meg þaa Eunions Marmor-Stup,
der berre eg og Þylgja ved
fær høyra Besselsongi djup,
der eg som Svana døyf og kvæd.
Ein Træleheim verdt aldri min.
Tilhavs, du Staup, med Vinen din!

Inn mot Thronðheim.

Da eg kom nordi Orkedalen, varðt Dalsforet rumare
og større, og betre Gardar var der imillom at sjaa. Det
var nokot upplandskt stort ved Dalen her, og fleire og fleire
Gardar med upplyste Folk var der, til nærare og nærare

¹ søygja — gjeva at suga (die).

Ein kom Orkedalsøyren; og ein Fjordungs Beg sudetter Sletti fraa denne Strandstaden var det som inn med ein annan By med Lundar og veldyrkade Jordir og gilde Hus, som det her nordetter tok til at vera Gardinnur i. Hov, som no atter liksom i den eldaamle Tid er Domar-gard, er ein af dei mest hugsame Gardar, som du skal sjaa med dine Auger, og det er paa Gruinen hans denne vesle Staden ligger fram mot Fjorden. Sigaren var ikki verre enn Garden sin.

Daa eg fram paa Bakkarne i Orkedalen saag Throndehelmsfjorden komande inn isjenom nord i Himlesyni (Hortfonten), kom der liksom ein Andarpust mot meg, for der saag eg den gamle Vikingveg til Fe og Frægd. Eg sat og droymde i Kariolen — for eg maatte kjøyra den Milli — og Aarhundrad og Martusind foro som varme og kalde Guffar gjenom Tausen min. Throndehelmsfjorden er ein sann Stor-mann. Han skal sidan faa sit. Og Christianiafjorden. — det gamle Fjorden — er berre som ein Barn imot honom. Eg lengtade etter Morgondagen fer at kunna kasta meg i hans Dylgjur; og daa Morgondagen kom, sagde eg med Cæsar: „Eg umarmar deg Afrika!“ Men der var so kaldt den Dagen og lune i eit Langarhus, at der no ikkje stort vardt af med denne Kjæmpeumarming; men so var det so mykt gildare sidan.

Eg foer med Simbaat fraa Orkedalsøyren og inn isjenom til Throndeheim dei tri Mil. Me saago inn, der Ginar Tamberskjælver hadde butt, og upplajenem fraa Gaulosen til Gaula, der Gaakon Jarl hong eit Hol i Isen og lagde Raapa si inn med Bekk for at narra Folk til at tru, at han var sokken ned; og saag oppetter, der Thora paa Rimmo budde og til Byneset, der Nordal Brun er fodd; og so foro me innigjenem langs gode Boar og gilde Gardar fram til Digermulen, der eg liksom skvatt tilbake paa Dektet og sagde: „Aa, gamle Midaros! er du der?“

